

Bir Kez Daha Odalara Müdahale
>> s. 2 Bülent Atamer

Madalyonun Karanlık Yüzü:
Özel Psikiyatri Kliniğindeki Haksız İşten Çıkarmalar
>> s. 3 Onur Mat

Artık Kimse "Öteki" Değil Kimse "Kutsal" Değil
>> s. 9 Erhan Karadağ

Koronist Korona Gerillaları Keynesçi Devrim Yolunda
>> s. 10 Sinan Kadir Çelik

Ne Yapmalı? Nereden Başlamalı?
>> s. 12 Sedat Bozkurt

Türkiye'de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik 2019
Raporu Üzerine
>> s. 13 Şevket Özgün

Korkut Boratav ile Söyleşi:
Biraz da Bize Ekonomi Anlatır mısınız?
>> s. 14 Deniz Zeka ve Meltem Sezen Kılıç

Semra Purkis ile Söyleşi:
Doğanın Çılgılığı: Yeşil Ekonominin Ekoloji Politigi
>> s. 16 Aydın Bodur

Dünyadan Güzel Şeyler - 10
Mutluluğun Sürdürülebilirliği
>> s. 18 Sine Çelik

Lingo Cafe
>> s. 31 Onur Mat ve Duygu Toprak

Öndeyiş: 15-16 Haziran Direnişinin 50. Yılı
Türkiye'yi Sarsan 2 Gün: Sınıfın Öfkesi
>> s. 31 Ali Bilge

Türkiye'de yeşil hareketin filizlenmesinin hikâyesi ve 30
yıl sonra yeniden 'Otopark değil Güvenpark' deme zamanı
>> s. 32 Faruk Bildirici

1920-1930 arasında Ankara - 2
>> s. 35 Akın Atauz

Mehmet Kemal ve Muhalif Bir Mekan Olarak
Kalem Meyhanesi
>> s. 38 Yavuz İşçen

Ankara'nın Apartmanlı Tarihi - 2
>> s. 41 @ankaraapartmanlari

Ankara'da İlk Tren, İlk Gramofon, İlk Fotoğraf
>> s. 42 Önder Şenyapılı

Müzik Okumaları - 1
Holly Herndon - PROTO (4AD•2019)
>> s. 44 Aylin Yılmaz

1930'larda Türkiye'nin Kültürel ve Sanatsal
Değişimlerine Kısa Bir Bakış - 1
>> s. 45 Behiye Erinç Taş

DOSYA

Mülteciler: Siyasetin Hamaseti, Şiddetin Seyirlik Hali

>> s. 20

Ankara'nın İmara Açılmamış Son Vadisi: İmrahor Can Çekişiyor!

>> s. 4 Mehmet Onur Yılmaz

Ankara'nın Çılgın Projesi, Ankara Boğazı, Kanal Ankara ya da İmrahor Millet Bahçesi... Aynı saçmalığa verilmiş farklı isimler bunlar. Vadinin hemen tepesinde yükselen SİNPAŞ Konutları gibi mevsime, konjunktüre ya da emlak baronlarının reklam cini fikirli pazarlama planlarına göre adı değişiyor, değişmeyen ise İmrahor Vadisi'nin tam tabiriyle altını üstüne getiriyor olması.

Korona Bize Ne Yaptı?

>> s. 6 Bülent Atamer

Pandemi ve ardından gelen sosyal izolasyon ile birlikte yaşam pratiklerimiz büyük değişikliklere uğradı. Nisan ayı boyunca yapılan görüşmelerle hazırlanan Solfasol TV'deki bu program serisi, gündelik yaşamın etkilenen yüzlerini, mağduriyetleri ve kayıpları, destek mekanizmalarının hayatımıza etkisini ve salgın sonrası dünya için gelecek tahayyüllerini ortaya koymayı amaçladı.

Cımbız ile Kazı

>> s. 36 Ankara Cımbızcısı

Çankaya ve sırtları tek tük bağ evlerinin olduğu, nispeten varlıklı ailelerin özellikle de gayrimüslimlerin Keçiören ile birlikte tercih ettikleri yazlık evlerinin bulunduğu bir bölge idi. Ankara'daki gayrimüslimlerin de yerlerinden edilmesinden sonra devlete geçen bu gibi yapıların açık arttırma usulüyle yeni sahipleri belirleniyordu.

Bir Kez Daha Odalara Müdahale

Bülent Atamer

Diyanet İşleri Başkanının demecinin ardından Ankara ve Diyarbakır Barolarının kamuoyuna yaptıkları açıklama sonrasında Cumhurbaşkanlığından, hükümet sözcülerinden, AKP sözcülerinden, TBMM Başkanlığından ardı ardına ve aşağı yukarı aynı sözcüklerle ve aynı içerikte reaksiyon gösterilmesi Diyanetin işlediği insan hakları ihlal suçuna ortak olunduğuna işaret ediyordu.

Hemen ardından Cumhurbaşkanlığından baroların ve meslek odalarının seçim sisteminin değiştirilmesi için harekete geçileceği duyuruldu. Barolardan çıkan seslerin tüm avukatların görüşlerini yansıtmadığı ileri sürülüyor ve farklı düşüncelerin kendi barolarına sahip olmasının daha uygun olacağı iması yapılıyordu.

Diyanetin açıklamasına geri dönecek olursak, bazı hastalıkların eşcinsellik nedeniyle ortaya çıktığı ve yayıldığı ileri sürülüyor ve eşcinselliğin bir sapıklık olduğu söyleniyordu. Bunu söyleyen kişi Diyanetin başı olmak yanı sıra profesör sıfatı taşıyan bir bilim insanı aynı zamanda. Bu konuşma ulusal ve uluslararası kamuoyu ve kurumlardan nefret dolu niteliği nedeniyle tepki aldı. Savcıların harekete geçerek konuyu yargıya taşınması beklenirken, suçun üst katlarda paylaşıldığına dair beyanları duymak elbette düşünce ve ifade özgürlüğü konusunda yıllardır mücadele etmiş, nefret söyleminin ve fiilinin hak sayılamayacağını iyi bilen çevreleri şaşırtmıştı. Hrant Dink ve Tahir Elçi'nin öldürülmelerinin tam da benzer beyanların arkasından gelmiş olduğu hafızalardan silinmemiştir henüz.

Diğer yandan, hak ihlallerinin böylesine yaygınlaştığı, yasal mevzuatın adaleti sağlayamadığı kanaatinin çok yaygın olduğu, mevcut yasalar çerçevesinde bile onlarca gazeteci, öğretmen, düşünürün ve yazarın henüz hüküm verilmemiş yargılama süreçlerinde özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı bugünlerde, yargının iktidarcaya böylesine sahip çıkılan bir konuda hukuku savunmasının zor olacağını kestirmek güç değildi. Bu durum demokrasinin "d"sinden, yasa ve hukuk üstünlüğünden, evrensel insan hak ve değerlerinden söz edilemeyeceğini hatırlatıyordu.

Diyaneti destekleyenlerce, meselenin çözümü de duruma itiraz eden seslerin çıktığı kurumların ayarını yapmaktan geçiyordu. Muhalif sesleri etkisizleştirmek, giderek kriminalleştirmek; bu arada, tartışarak, konuşarak uzlaşmak yerine, onlar ve bunlar şeklindeki kamplaşmış dokuyu güçlendirmek, şimdiye kadar sürdürülen siyaset stratejisi ile uyumlu görünüyordu.

Odalar ne zaman, hangi düşüncelerle kurulmuştu?

Barolar Birliği, avukatlık meslek alanının bir örgütü. Diğer odalar da aynı anlayışla kurulmuş başka meslek gruplarının bir araya geldikleri örgütler. Örneğin tabip odaları hekimlerin, mühendis,

“Odaların kuruluş amacı ortak bir anlayışa dayalıydı: mesleğin kamuya fayda doğrultusunda kullanılması, meslektaş haklarının savunulması ve korunması, meslektaşlar arası dayanışmanın gerçekleştirilmesi.”

mimar ve plancılarının odaları, esnaf ve sanatkâr odaları küçük esnaf ve küçük ticaret erbabının, sanayi ve ticaret odaları sanayici ve tüccarların örgütleri. İlk kurulan odalar 1950'de Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği olmuştu. Sonrasında 1953'de Türk Tabipleri Birliği, 1954'te Mimar ve Mühendis odaları olmuştu. Yine 1954'te Türk Veteriner Hekimleri Birliği, 1956'da Türk Eczacıları Birliği, 1957'de Ziraat Odaları Birliği izlemiştir. Baroların kuruluş çalışmaları 1920'lere kadar uzansa da birlik olarak kurulması 1968'de gerçekleşmişti.

Odaların kuruluş amacı her odanın yasasında ayrı ayrı belirtilmekle birlikte, ortak bir anlayışa dayalıydı: mesleğin kamuya fayda doğrultusunda kullanılması, meslektaş haklarının savunulması ve korunması, meslektaşlar arası dayanışmanın gerçekleştirilmesi, kalkınma ve gelişme için uzmanlıkların seferber edilmesi, öz kaynaklara dayalı ekonomik ve sosyal gelişmeye hizmet edilmesi, mesleklerin etik kurallarının belirlenmesi, uygulanması, meslektaş faaliyetlerinin denetlenmesi, demokratik düzenin, yurttaş hak ve özgürlüklerinin savunulması, yasa üstünlüğüne ve hukuk devleti anlayışına sahip çıkılması.

Odaların hepsinin merkezleri yasa gereği Ankara'da bulunuyor. Meclis, bakanlıklar vb. gibi. Odalar, hükümetlerin politikalarına göre tavır alan, onların yürütücü ofisleri gibi çalışan, yöneticileri onlarca atanan yapılar değil. Çünkü, yürüttükleri kamusal hizmetin en yüksek ölçüde uzmanlık bilgisi kullanılarak üretilmesi ve işleyişlerinin tüm üyelerince denetlenebilmesi temel ilke.

Odalara daha önce de müdahale edilmek istenmişti

Aslına bakarsanız, ne zaman ki devlet yönetiminde merkezi, otokrat, baskıcı anlayışlar güçlenir, o zaman "odalar meselesi" mutlaka gündeme gelmiş. 1961'de anayasal dayanağa sahip "kamu kurumu niteliğinde meslek örgütü" tanımı ile güçlenen ve yönetimleri, yönetmelikleri, iç işleyiş kuralları, alt meslek disiplinlerinin tanımı ve işlevi; en önemlisi usul ve akçalı konularda kendi denetimini seçilmiş ve genel kurullarına hesap veren organlarınca yerine getiren odaların hükümetlerden bağımsız yapıları her zaman hükümetlerde rahatsızlık yaratmış. 70'lerin başına kadar büyük ölçüde hükümetlerle, bakanlıklarla, idare birimleri ile uyumlu ve hatta zaman zaman kadroları arasında idarelerle geçişli dönemler yaşanmış, ancak 70'lerle birlikte, ilerici ve devlet kurumlarından daha özerk davranan anlayışların ve kadroların odaların yönetimlerine gelmesiyle sorun da başlamış.

1971 askeri müdahalesinden sonra odaların kimi yetkilerinin kısıtlanmasına yönelik çok uğraşılmıştı. '80 darbesi zaten tüm anayasayı ilga ettiği ve kendi anlayışıyla yeni getirdiği anayasasında, meslek örgütlerinin devlet kurumlarınca denetlenebilmesine, genel kurulların devlet gözetiminde yapılmasına, üye olma zorunluluğunun kaldırılmasına ve mesleki faaliyetlerin piyasalaşmasına imkân sağlanmıştı.

Son yıllarda Devlet Denetleme Kurulu ve Bakanlıkların odalar üzerinde baskı ve denetim girişimleri devam ediyor. Mühendis-mimar-plancılar odaları, tabip odaları ve bazı baroların birçok yatırım projesinde kamu yararını sorgulaması, çevresel etkileri irdelenmesi, kamuoyunu bilgilendirilmesi, yasal yollarla kamu yararını savunadurması, KHK ve OHAL uygulamalarına itiraz etmesi, akademide ifade özgürlüğü ve özerkliği savunması, yargıda hakim ve savcıların bağımsızlığını sorgulanması, hukuk dışı kararlara dikkat çekmesi, sağlık hizmetlerinin piyasalaşmasını eleştirilmesi ve daha birçok örnek iktidarı rahatsız ediyor.

Son pandemi döneminde olduğu gibi, tabipler birliğinin imkân, birikim ve organizasyon kapasitesinin kullanılmaması bilinmeyen bir şey değil. Bunlar normal değil, akla uygun da değil; kaynakların verimli kullanılmaması, olası aykırı ve yol gösterici uyarılardan hoşlanmayan, eleştiriyi derhal ötekileştiren ve hızla suçlu hale getiren anlayışın ürünü.

Madalyonun Karanlık Yüzü

Özel Psikiyatri Kliniğindeki Haksız İşten Çıkarmalar

Onur Mat

Pınar Ögünç, korona günlerinde çalışmak zorunda olanların koşullarını anlattığı yazı dizisinde, 3 Mayıs tarihinde Gazete Duvar'da yayımlanan yazısında psikologların durumunu ele almıştı. Yazıda ruh sağlığı alanı çalışanlarının çoğunun zaten sağlık sisteminin özelleşmesiyle ağır olan şartlarının korona salgını ile ne kadar daha ağırlaştığı, uzmanların kendi deneyimlerinden aktarıyordu. Sadece kar odaklı hale gelmiş sistemin, profesyonelleri nasıl mağdur, hizmet alanları da nasıl kalitesiz hizmete mahkum ettiği anlatılıyordu. Yazının yayınlanmasının ve sosyal medyada paylaşılmasının hemen üzerine, Madalyon Psikiyatri Kliniğinin, 5 uzmanını gerekçe göstermeksizin işten çıkardığını öğrendik. Süreci işten çıkarılanların kendilerinden dinlemek için Ceylan Nur Akgün, Övül Kozan ve Başak Karagöz Okutan ile söyleştik.

Onur Mat: Merhaba, hoşgeldiniz. Geçtiğimiz hafta içerisinde Pınar Ögünç'ün yazısının yayımlanmasının hemen üzerine işten çıkarıldınız. Neler yaşandı bu süreçte? İşten çıkarılmanızı neye bağlıyorsunuz?

Başak Karagöz Okutan: İşten çıkarılma gerekçemizi hala bilmiyoruz çünkü henüz bize resmi bir tebligat yapılmadı. Pınar Ögünç'ün yazısını gördüğümde "Evet, burada anlatılanlara katılıyorum" diyerek yazıyı kendi sosyal medya hesabımda paylaşmışım. Kurum içerisinde bu yazıyla ilgili oldukça olumsuz bir atmosfer oluşmuş. Akabinde bir kısmımız gecenin 10'unda, bir kısmımız sabah daha mesai başlamadan kurumdan arandık ve "işveren haklı fesih hakkını kullanarak iş akdinizi sona erdirmiştir" denildi. Artık işe gelmememiz gerektiği söylendi. Ben ısrarla sordum, gerekçeyi öğrenmek istedim. "İş etiğine aykırı davranışlar" denilerek geçiştirildi.

Eşyalarımızı toplamak için kuruma gittiğimizde, odalarımızı 2'şer 3'er güvenlik görevlisi nezaretinde boşalttık. Yıllarca çalıştığımız odalardan hırsız muamelesi görerek sürüldük. Sonrasında günlerce tebligat bekledik. İlk aldığımız telefonun dışında bir açıklama yapılmadı, bir muhatabımız yoktu ne yazık ki. Biz de kanuni haklarımızı aramak üzere hukuki süreci başlattık. Ancak e-devlet'ten öğrenebildik ki, işten çıkarılma gerekçemiz, avukatların "ahlaksızlık maddesi" dediği, işverenler için konulmuş, tazminatsız, gerekçesiz, tüm haklardan mahrum bırakarak işten çıkartmalara olanak veren bir maddeymiş.

OM: "Ahlaksızlık" denilince bunun içine yüz kızartıcı suçlar, hırsızlık, cinsel taciz gibi konular giriyor, değil mi?

BKO: Evet. Birkaç gün ben bunun yarattığı duygusal durumdan çıkamadım. Takip eden günlerde bize ulaşan - kurumun baskısı ve yanlış yönlendirmelerine rağmen ulaşmayı başaran demeliyim belki - iş arkadaşlarımızın, danışanlarımızın, meslek odalarının büyük desteğini aldık. Bu duygusal yükü hafifletmeye yardımcı oldu.

OM: Evet, arkanızda önemli bir destek oluştu. Türkiye Psikologlar Derneği'nin mesleki sorunlara dikkat çeken bir açıklaması oldu. Prim - performans sisteminin hem çalışanların hem de hizmet alanların ne kadar aleyhine olduğunu, sistemin sadece kar odaklı hale geldiğini belirtiyor, konuyu sağlık sektörünün genel sorunu olarak ortaya koyuyordu. Durumun iyileşmesi adına profesyonellerin, alanlarında yaşadıkları sıkıntıları paylaşmalarının hak olmanın ötesinde görevleri olduğu vurgulanıyordu yazıda. Bu konuda ne diyorsunuz? Bu mesleki sıkıntılar Korona salgını ile başlamadı sanırım.

Ceylan Nur Akgün: Bizim yaşadıklarımızda hem sağlık emekçileri hem de hastalar ve danışanlar için sağlık sisteminin ne kadar mağdur edici, sömürücü olduğu kristalleşti. Bizim çalıştığımız yer bir temsil sadece. Sağlık bir sektör olamaz olmamalı!

Sağlıkta dönüşüm politikaları, yıllanmış, kendi geleneklerini oluşturmuş hastanelerin teker teker kapatılıyor olmasıyla, çalışanlar da, oralara başvuranlar da birtakım zorluklara maruz kalıyor. Çember daralıyor, koşullar zorlaşıyor çalışanlar için. Sadece psikiyatri merkezlerinde değil, özel sağlık kuruluşlarında çalışan birçok personel için

aynı durum geçerli. İş yükü artıyor. Performans ve prim sistemi sadece psikologlar için değil tüm sağlık personeli için geçerli.

İnsan sağlığı, hele ki insan akıl ve ruh sağlığı, değeri nicelikle, performansla ölçülebilecek bir şey değil. Bu sistem sağlığı ve insan bedenini alınıp satılan, ölçülüp biçilen bir meta haline getiriyor. Sağlık alanı içine karlılık hesapları, kar / zarar analizleri girmemeli. Bizde mesela, gördüğümüz danışan sayısı ile ölçülen performans, verdiğimiz hizmetin kalitesini düşürüyor. Sağlık alanında tamamen piyasaya entegre olan bir sürece doğru frensiz bir şekilde yokuş aşağı gidiyoruz. Böyle bir çalışma sistemi insani bakıştan yoksun, "hasta yoktur hastalık vardır" anlayışına doğru evriliyor. Terapi süreci insan odaklı olmaktan çıkıyor, hastalıklara, tanılara indirgeniyor. Hal böyle olunca da bizim emeğimiz, psikoterapinin bizi kendisi değersizleştiriyor. Bizim mücadelemiz en başta çalışma ilkelerimizi ve etik değerlerimizi yitirmemeye yönelik.

Yıllardır koşullar çok zor. Aslında benim tanıdığım çoğu sağlık çalışanı, var olan koşullarda gerçekten canla başla çalışıyorlar. Fakat sistem zorladıkça, çember daraldıkça giderek içinden çıkılmaz bir hal alıyor. Koşullar size hep daha çok kar etmeye zorladıkça sistemin içinde sıkışıyorsunuz ve çare kalmayınca bizim gibi isyan ediyorsunuz. Toplumsal kriz zamanlarında yürümeyen işler, çatlaklar, çürümeler iyice belirgin hale geliyor. Pandemi yıllardır çatlayarak ilerleyen fayın yarılmasına neden oldu.

Bizim paylaştığımız yazı da bunları anlatıyordu nihayetinde. Beğendim, onayladım, paylaştım. Bu benim eleştiri hakkımdır, ifade özgürlüğümüdür. Eleştiriye tahammül edemeyen bir zihinsel yapı, tek kelime açıklama yapmadan ve bize bir şey sormadan bir gerekçe bile belirtmeye zahmet etmeden, "işinize son verdik" dedi. Bu kadar üstten bakan, bu kadar kendine güvenen bir ruh hali çok sağlıklı değil en başta. Kendilerini derebeyi ve bizleri de onların serfi sanıyorlar

herhalde. Bu kadar hakka, hukuka, usule, adaba ama en çok da insaniyete uzak bu tavır bin yıl geride kalmış köhne, çürümüş feodal bir zihnin tecessümüdür diye düşünüyorum. Bu davranışı özellikle bir psikiyatri kurumuna ve o kurumun başındaki psikiyatriste, temsil ettiği değerlere hiç yakıştıramadım. Neresinden baksan dökülen neresinden baksan pespaye hiçbir mantıklı açıklaması olmayan şuursuzca bir tavır.

OM: Kurumun duruma ilişkin yayımladığı bir yazı oldu. Orada iddialara değinilmiyor, ihanetten bahsediliyor, eleştiride bulunan ve bu düşünceleri paylaşanlar hainlikle suçlanıyordu. Eleştiriler çok daha yapıcı bir açıdan ele alınamaz mıydı?

Övül Kozan: Gerçeklerden, olanlarla yüzleşmekten kaçtılar. Bunu sorgulayan insanlar ötekileştirildi. Söz hakkımızın, itiraz hakkımızın olması kabul edilemedi. Ben her zaman şunu söylüyorum, biz 5 meslektaş Madalyon bir araya getirdi. Bizi bir mağduriyete maruz bıraktılar, beklemediğimiz bir şekilde... Bunu varsayıyoruz, çünkü bize yapılmış bir açıklama hala yok. Çok uzun yıllar biz bu kuruma emek verdik. Hepimizin o kurumda yaklaşık 10'ar yıllık geçmişi var. Bu kadar emeğimizin olduğu bir kurumda, her şeyden önce insani olarak, arkamızdan bizi hainlikle suçlamadan önce bizi karşısına alıp konuşması gerekirdi. Bize

sormaları gerekiyordu. Sanki meslektaşlarımıza ya da mesleğimize karşı bir tavır almışız gibi suçlandık ve cezalandırıldık. Halbuki süreç böyle değil. Pandemi sürecinde etkisiz bırakıldık. Bizim eleştirimiz, bu süreçte uygulamaların doğru olmayışındaydı. Arka planda bütün personel var güçleriyle çalışarak çok güzel işler yapıyor. Ailemizde de bazı şeyleri eleştirebiliriz, ama yayımlanan yazıda bahsedilenleri konuşmak yerine bizi ötekileştirdiler.

OM: İş arkadaşlarınızdan büyük destek gördünüz. Kurumun kurucularından Prof. Cengiz Güleç de dahil, durumunuzu ve kurumun tavrını protesto eden ve size desteğini açıklayarak istifa edenler oldu. Bununla ilgili söylemek istediğiniz bir şey var mı? Bundan sonrasını nasıl görüyorsunuz?

CNA: Bundan sonrası bizim hak arama mücadelemiz olacak açıkçası. Umarım bizim sürecimiz psikologların meslek yasalarının olmayışına dair biraz dikkat çeker. Bizim bir meslek yasamız ve bir meslek odamız olmadığı sürece güvenceli çalışamayacağız ve mesleki haklarımızdan yoksun kalacağız. Sağlıkta dönüşüm ve tamamen piyasaya tabi olmuş bir sağlık sisteminin kendisi zaten sorunluken bir de böyle bir sistemin içinde meslek yasanız olmadan barınmaya çalışınca birdenbire haklarınız gasp edilebiliyor.

Yaşadıklarımızın benzerlerini birçok meslektaşımız yaşıyor. Alanda kendi kliniklerini açanlar da, büyük kliniklerde çalışanlar da güvencesiz hissediyor. Türk Psikologlar Derneği ve Ankara Tabip Odası ve TODAP başta olmak üzere meslek örgütleri ve STK'ların bize destek vermesi ve dayanışma içinde olmamız bugünlerde bize en iyi gelen şeydi sanırım. Mücadele güzel ama dayanışmayla mücadele daha da güzel. Hep dediğimiz gibi kararlı bir irade ve umutla mücadelemizi vereceğiz.

Bir de şunu farkettilim. İnsan nereden yaralanırsa oraya sarılıyormuş. Mağduriyetler kimliğimize sarılmanıza sebep oluyor. Bu deneyimin içinden geçerken dezavantajlı grupları çok daha iyi anladığımı hissettim. Hiçbir zaman ilk önce "ben psikoloğum" diye kendimi tanımlamazdım. Şu an ismimi sorana önce "ben psikoloğum" deme ihtiyacı duyuyorum. Böyle bir hayra vesile oldu, mesleğime çok daha şevkle ve aşkla bağlandım diyebilirim bu süreçte.

OM: Umarım en kısa zamanda mücadeleniz başarıya ulaşır, siz elinizden alınan haklarınıza, mesleğiniz de yasasına kavuşur. Katıldığınız ve paylaştığınız için çok teşekkürler.

Ankara'nın İmara Açılmamış Son Vadisi İmrahor Can Çekişiyor!

Mehmet Onur Yılmaz

Ankara'nın Çılgın Projesi, Ankara Boğazı, Kanal Ankara ya da İmrahor Millet Bahçesi... Aynı saçmalığa verilmiş farklı isimler bunlar... Vadinin hemen tepesinde yükselen SİNPAŞ Konutları gibi mevsime, konjonktüre ya da emlak baronlarının reklam cini fikirli pazarlama planlarına göre adı değişiyor, değişmeyen ise İmrahor Vadisi'nin tam tabiriyle altını üstüne getiriyor olması...

Gökçek'in Rüyası, Ankara'nın Kabusu...

Açılmış ve sayısı onun üzerine davanın hepsi kazanılmasına, hukukun her seferinde burada bunu yapamazsın demesine ve projeye dair plan, proje, ruhsat, izin ne varsa her biri tekrar tekrar iptal edilmesine rağmen, her mahkeme kararı ardından adı, eni ya da boyu değiştirilip yeni bir planmış, projeymiş gibi, hukukla dalga geçercesine dön dolaş geri getiriliyor önümüze. Gözümüzün içine baka baka, birkaç ensesi kalının dairesi satılsın, arsası değer kazansın diye halkın parasıyla emlak oyunları oynanıyor. Gökçek'in 25 yıllık rüyası Ankara'nın kabusu oldu, pandemi günlerini fırsat bilip karabasan gibi kentin üzerine çöküyorlar.

Eymir Gölü seyir tepesinden Sinpaş Kuleleri ve Kanal Ankara proje alanının görünüşü. Beton kanal Eymir Gölü 1. Derece Doğal Sit Alanının sınırlarına dayanmış durumda.

Çoğu yıllardır boş ve satılmayı bekleyen binlerce konut... Kötü bir bilim kurgu filminden fırlamış, vadi tabanına doğru saldıran dev robotlar gibi...

Çakma beton kanal yüz yılı aşkın zamandır orada olan zeytin ağacına gelmiş dayanmış...

İmrahor Çayı 280 cm yüksekliğindeki beton kanal içine alınmış. Yüz yılı aşkın zamandır dereден beslenen zeytin ağacı ise artık susuz...

ödeyecek? Artık adı "Millet Bahçesi" olduğuna göre elektrik parasını da elbette "millet" ödeyecek. Böyle söyleyince komik geliyor olabilir ama, daha açık yazınca biraz acı bir tat bırakıyor; buranın elektrik parası Büyükşehir Belediyesinden çıkacak, yani Ankaralılarından, yani senden benden... O elektriği üretmek için kim bilir nerede başka sular, başka dereler zapt edilip barajlara tıklılacak... Tam bir deli işi, di mi? Projenin her aşaması, her bir parçası böyle...

İmrahor: Ankara'nın Canı, Nefesi, Suyu...

Oysa aklın yolu bir; tüm mahkeme kararlarında teyit edildiği üzere İmrahor Vadisi Ankara'nın açık yeşil alan ve sulak alan sisteminin en önemli halkasını oluşturan Mogan-Eymir sisteminin ekolojik değerleri ile ön plana çıkan havza sisteminin bir parçası. Alana özgü mikroklima, flora ve fauna, Ankara için önemli bir doğal hava koridoru işlevi sunan yapısı ile bütüncül bir şekilde koruma altında olması gereken* İmrahor, Ankara'nın özgün ve bütünüyle imara açılmamış olan son vadisi ve eğer bir şeyler yapılmazsa birkaç kendini bilmez müteahhitten ve onların peşine takılmış bürokratin para hırsının kurbanı olacak.

Ezcümle, seçimle Ankara'nın yönetiminden kovulanlar Ankara'nın toprağına tırnaklarını geçirmişler, çekmiyorlar ellerini, üç kuruş için Ankara'nın nefesini, suyunu kesmek için bürokrasiyi kendilerine kukla etmiş, hukukla ayak oyunları oynuyorlar.

Vadideki Zeytin Ağacı Direniyor, Biz de Öyle...

Koronavirüs pandemisi sebebiyle kısıtlı sosyal hareketlilik imkanına rağmen Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi'nin çağrısıyla bir araya gelen Ankaralılar ise bu projeyi durdurmak ve İmrahor'a göz dikenleri deşifre etmek için çalışıyor. Hemşerilerine İmrahor'un hepimizi, bütün Ankaralıları neden ilgilendirdiğini nasıl anlatacaklarını, bir araya nasıl geleceğimizi, bu deli işi projeyi nasıl durduracağımızı konuşuyorlar. Mesleklerini, Odalarını, örgütlerini, kendilerini hedef alan tüm hukuksuzluklara rağmen İmrahor Vadisinin suyu için, rüzgarı için, iğde ağacı için, zeytin ağacı için, taklitçi sığırcık kuşu için direniyorlar.

Biz de Solfasol'dan Onur Mat ve Mehmet Kocabey'le birlikte 21 Mayıs günü vadiye gittik. İmrahor Vadisinde neler olduğunu bir ucundan diğer ucuna kayda aldık. Kanal inşaatının ilk aşamasının şantiyesine de gittik, proje müdürü İnşaat Mühendisi Nuri Akyol ile görüştük. İzlenimlerimizi canlı yayınlarda Ankaralılarla paylaştık. Önümüzdeki günlerde de elimizdeki tüm olanaklarla Vadide olmayı sürdüreceğiz... Olan bitenle ilgili sorulması gereken soruları sorup cevaplarının peşine düşeceğiz.

Aklımızda Deli Sorular

Daha şimdiden sorularımız birikti. İmrahor'da bu olanların anlaşılması için sorulması gereken ilk sorular şöyle:

- Projenin arkasında açık ki yıllardır farklı yanıltıcı reklamlarla satılmaya çalışılan SİNPAŞ konutlarının değerini ve bir an önce satılmasını dert eden birileri var. Kim bunlar? SİNPAŞ konutlarından kimler daire(ler) aldı, inşaat işinin ortakları kim, mimari projesini kim yaptı?

- Son on yılda proje ile düzenlenmesi planlanan İmrahor Vadisi boyunca arazilerden hangileri el değiştirdi, el değiştiren arazileri kimler satın aldı?

- Odaların, uzmanların ve mahkeme kararlarının hem ekonomik hem ekolojik yanlışlığını defalarca ortaya koyduğu bu projede direnilmesinin nedeni ne? Müteahhit aklıyla bile kabul edilemeyecek kadar ufuksuz, sırf çıkarının peşinde olan biri için bile son derece sığ ve niteliksiz böylesi bir projenin peşine kim neden düşer?

- Yapım işi seçim öncesi alelacele TOKİ'ye devredilmiş olmasına rağmen halen işin sahibi konumunda olan Ankara Büyükşehir Belediyesi neden hâlâ sessiz? Seçim öncesi açıklamalarında bu projeyi yaptırmayacağını açıkça ve defalarca dile getiren Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş seçildiği günden bu yana bu konuda neden hiç tepki vermiyor?

Biliyoruz ki, bu soruların cevaplarına ulaştıkça İmrahor'da sular daha özgür akacak, rüzgâr daha özgür esecek, Ankara'nın suyu, nefesi açılacak!

* Şehir Plancıları Odası İmrahor Vadisi Bilgi Notundan

Fotoğraflar: Mehmet Onur Yılmaz, Mehmet Kocabey, Onur Mat

Sanki Ankara'nın bütün dereleri beton borulara hapsedilmemiş, ağzını açan herkes derelerin üstünü kapatan zamane yöneticilerine lanet okumuyormuş gibi son elli yılda Ankara'nın diğer derelerinin başına ne geldiyse aynıyla o oluyor İmrahor'da... Bugün cadde altından akan Kavaklı Dere gibi, Bülbül Deresi gibi, Dikmen Deresi gibi, Bent Deresi gibi iki insan boyu beton bir boruya hapsediliyor İmrahor Deresi de. Suladığı topraklar, ağaçlar susuzluğa terk ediliyor, bu da yetmezmiş gibi alttan akan derenin tam üstüne elektrik ile çalışan çakma bir kanal yapılıyor. Bunun adına da utanmadan "millet bahçesi" deyip aklıyla dalga geçiyorlar Ankaralıların...

Tam Bir Deli İş!

Tüm saçmalıklarından sadece birisini örnek verelim: İmrahor Deresini 280 cm çapında beton borulara hapsedip üstüne yapılan ve taşıma suyla çalışacak bu çakma kanalın tümü tamamlanırsa sadece bu çakma kanalın içindeki suyu çevirmek için en az 32 ayrı dev pompa istasyonu gerekecek. Onbinlerce konutun ihtiyacı olan elektrikten daha fazlası sadece bu çakma kanalın suyunu çevirmek için kullanılacak. Peki, bu elektriğin parasını kim

Korona Bize Ne Yaptı?

Bülent Atamer

Bugünlerde en sıklıkla duyduğumuz sorular arasında yeni korona adlı virüsün insanlığı nasıl bir durumda yakaladığı, neden olduğu tahribat göz önüne alındığında, virüsün mü çok akıllı ve yenilikçi olduğu, yoksa insanlığın zayıf bir anında mı virüsle karşılaştığı yer alıyor. Yaşanan durumun önceden hazırlanmış bir mizansen çerçevesinde, insan eliyle üretilip de ortalığa yanlışlıkla kaçırılan/salınan bir minik yaratık mı, yoksa şekil değiştirerek karşımıza çıkan koronavirüs serisinin yeni ve en hızla yayılma özelliğine sahip modeli mi olduğu soruları da arkasından geliyor.

Virüsün performansını ölçen birimi, biz insanlar, "vaka" olarak andık, yaptığı tahribatı "vefat", ona karşı verdiğimiz mücadeledeki zaferimizi ise "iyileşen hasta" olarak adlandırdık. Her gün hem virüsün hem de kendimizin performansını ölçümledik; buradan çıkarak stratejiler kurduk; onu alt edecek karşı mücadele araçları üzerine araştırmalar yaptık; henüz tamamlayamadık; hala devam ediyoruz.

Bu virüsün yaşadığı ortamın su zerrecikleri ve bunların konduğu yüzeyler olduğu tespit edilmiş durumda. Vücudumuza ağız, burun ve gözden girip bulduğu ilk fırsatta soluk borumuza oradan da akciğerlerimize inmeye çalışıyor. Oraya indikten sonra da artık vücudumuzun savunma yapabilmesi epeyce zorlaşıyor. En azından bugün için, kesinlikle yan etkisi olmadan, mutlak fayda sağladığı kabul edilmiş bir tedavisinin olmadığı söyleniyor/yazılıyor uzmanlarca. Tedavi edilip de iyileşenlerin bir bölümünün kısa süre sonra kalp ve böbrek hastalıklarından yaşamlarını yitirdiklerine dair anlatılanlar da var.

Bu yazı, Nisan ayı boyunca yürüttüğümüz, başlıktaki adı taşıyan projenin öyküsünü ve göz önüne getirdiklerini anlatmak üzere kaleme alındı.

Evlere kapandığımız bugünlerde kendimizden başkalarının da yaşamakta olduğu benzer stres şartlarının, kaygı ve endişelerin, umutlar ve hayallerin; aslında yaygın olarak paylaşıldığını görmenin de hem katılanlara hem de izleyenlere iyi geleceğini öngörerek giriştik projeye.

16 kişiye aşağıdaki dört soruyu sorup, yanıtları art arda vererek her soru için bir program oluşturduk. Sokağa çıkmanın sınırlandırıldığı günlerde yaptığımız bu görüşmelerin birkaçını açık ortamda yüz yüze, diğerlerini de mecburen internet üzerinden gerçekleştirdik.

Sorulara verilen yanıtların çeşitliliğini gözlemleyebilmek için görüşülen kişileri farklı yaş, cinsiyet, mesleklerden ve yaşam tarzlarına sahip çevrelerden seçmeye çalıştık. Sorular şöyleydi:

1) Korona öncesi iş, ev, aile, sosyal yaşamınızı, boş zamanlarınızı kullanma şekliniz nasıldı?

2) Koronayla birlikte gelen tedbirlerin yaşamınızdan eksilttikleri, ekledikleri, yarattığı imkanlar ve kısıtlar, etkiler neler oldu?

3) İdare/hükümet/devlet gibi politik kurumlardan, belediyeler/muhtarlıklar gibi hizmet sağlayıcı ve gündelik yaşamınıza yakın kurumlardan, meslek örgütlerinizden, birliklerinizden, derneklerinizden, apartman yönetimlerinden, mahalle birliklerinden, komşulardan, arkadaşlardan, dayanışma çevrelerinden beklentileriniz neler oldu ve bunlar ne ölçüde karşılandı?

4) Korona salgını tehdidi hafiflediği veya ortadan kalktığında bireysel yaşamınızda, küçük ve büyük çevrelerinizde, ülkemizde, dünyada, yaşamın kurgusunda nelerin değişmiş olabileceği, nelerin aynen sürdürülüyor olabileceği konusunda tasavvur ve öngörüleriniz nelerdir?

Konuşmaların art arda dizilmesiyle oluşan her programın arkasına, görüşmelerde ortaya çıkan anlayış ortaklıklarını ve öne çıkan değerlendirmeleri anlatan bir bölüm yapmaya çalıştık. Bu değerlendirmeleri birleştirerek oluşturduğumuz, bir bakıma program dizisinin özeti aşağıda yer alıyor.

"Hepimiz aynı gemideyiz" sloganı korona virüsü ile karşılaştığımızdan beri siyaset oyuncularını ve kimi medyada pek kabul gördü ve her an tekrarlanarak, mızıkçılık yapacakların sözlerini boşa düşürmek, oyunbozan olarak algılanmalarını sağlamak için kullanıldı."

"Hepimiz aynı gemideyiz" sloganı korona virüsü ile karşılaştığımızdan beri siyaset oyuncularını ve kimi medyada pek kabul gördü ve her an tekrarlanarak, mızıkçılık yapacakların sözlerini boşa düşürmek, oyunbozan olarak algılanmalarını sağlamak için kullanıldı.

Aynı gemiden Dünya adlı gezegen anlaşılmalı olsa mesele yoktu elbette. Ancak biliyoruz ki, o gemi kaptanı, çarkçısı, yolcusu farklı katlarda ve farklı donatılmış konfor şartlarında bulunan, birilerinin üst kattaki havuz kenarında keyifle güneşlenirken diğerinin alttaki kazan dairesinde çalıştığı; hatta bazılarının kaçak yolcu olarak depolarda istiflendiği bir gemi olunca hepimizin ortak gemisi anlatısının gerçeklikle ilgisinin olmadığı; yukarıdakiler lehine aşağıdakilerin ses çıkarmamaya razı edilmesine yönelik çağrısı olduğu ortaya çıktı.

Aslına bakarsanız geminin tasarımında da işletmesinde de sorun var besbelli. Oxfam'ın "Eşitsizlik Raporu 2018" adlı dokümanı, dünya yüzündeki en zengin sekiz kişinin varlıkları toplamının dünya nüfusunun yarısının, yani 3,6 milyar kişinin varlıklarının toplamı kadar olduğunu; tüm dünyada alt gelir gruplarında yer alan 3,6 milyar kişinin 2017 yılında gelirlerinin artmadığını, yani, büyüyen ekonomik imkanlarının üst gelir gruplarıncı bölüşüldüğünü; dünya nüfusunun %10'unun, yani 720 milyon insanın günde yalnızca 2 dolar ile yaşamaya çalıştığını söylüyor.

Savaşlar ve iklim değişikliğinin 2050'ye gelinceye kadar sular altında bırakacağı yerleşimlerdeki mevcut insan nüfusunun göçmeyi düşünebilecekleri daha güvenli yerlerin kapılarının göçe kapatıldığı; dünya nüfusunun %30'unun sağlıklı ve güvenli suya erişim imkanının olmadığı bir sistem hakim halihazırda.

FAO 2015'te açlık çeken nüfusun 784 Milyon, 2017'de 40 Milyon daha artarak 821 Milyon kişiye ulaştığını raporluyor. Yani her 10 kişiden birinin açlık sınırının altında bir yaşam sürdürdüğü görünüyor. Aynı raporda dünyada üretilen gıdaların 1/3'ünün heba edilmekte olduğu raporlanıyor. Buradan, her 10 kişiden 3,5 kişiyi doyurmaya yetecek gıda maddesinin ihtiyaç sahiplerine ulaşmadığı anlaşılıyor.

Korona kimin gırtlığından aşağı doğru gitmekte olduğuna aldırmıyor; ancak akciğere indiğinde vereceği tahribat, insanlık gemisinin üst güvertesinde oturanlarla kazan dairesinde yaşayanlarda farklı oluyor. ABD'de Afro-Amerikan nüfusun toplam içindeki payının %15 olduğu; ancak korona dolayısıyla yaşamını kaybedenlerin %30'unun Afro-Amerikalılar olduğu New York Times'ta da yazıldı. Bunların önemli bölümünün de evsizler ve yoksullar olduğu biliniyor. Tüm Avrupa'da korona salgınından ölenlerin önemli

“Nasıl ki deprem olasılığı karşısında önceden hazırlık yapıp planlar geliştirilmesi gerekiyorsa, virüs atakları karşısında da önceden hazırlıklı olmak, programlara sahip olmak gerektiği görünüyor.”

bölümünün yaşlılardan oluştuğu ve bunların çoğunun da huzur evlerinde yaşamlarını kaybettikleri belirtiliyor.

Halen dünya yüzündeki 200'ü aşan ülke ve bunların vatandaşları arasındaki uçurum her şeyin ötesinde. Kişi başına ulusal geliri (sap) en yüksek olan ülke ile en düşük olan arasındaki oran 150 dolayında.

Korona karşısında daha kırılgan durumdakilerin evsizler, iş yaşamı sokakta geçenler, gelir güvencesi olmadığı için çalışmak zorunda olan dolayısıyla izole olamayanlar, barınma kamplarında yaşayanlar, tezgahını çalıştırmak zorunda olanlar, bağımsızlık sistemleri güçlü olmayan kronik hastalıkları olanlar, iyi beslenemeyenler, güvenli ve sağlıklı suya erişemeyenler, çöp toplayanlar ve benzeri olduğunu söylemek mümkün.

Şurası belli ki kendisini pek de beklemediğimiz bir zamanda çıktı virüs karşımıza.

90'lar sonrasında artık dünya yüzündeki yegâne sistem haline gelen ve bu yalnızlığın verdiği güven ve cesaretle insanı kollayan, sosyal dayanışmacı, genç ve yaşlıları sahiplenen uygulamalardan tamamen uzaklaşmış, eğitimi ve sağlığı piyasanın kar mantığına terketmiş kapitalist sistemin hüküm sürdüğü bir dünyada yaşıyoruz.

İki Dünya savaşı yaşanmış bir yüzyılın ardından büyük ve yaygın savaşlardan usanmış bir yeryüzü halinin içindeyiz. Aynı zamanda, halen çözüme kavuşamamış su ve enerji kaynaklarının kontrolünden tutun da imtiyaz ve pazar hakimiyeti için bölgesel çatışmaların dinmek bilmeden sürdüğü bir dünya burası. Şiddet ve çatışmanın çok yaygın olduğu ve tüm insanlığa tehdit oluşturduğu, göçün temel insani sorun olduğu bir zaman dilimindeyiz. Uluslarüstü

kurumların sözlerinin pek de geçmediği, hak mücadelelerinin ve bunların kurumlarının eskidiği, demokrasinin temelini oluşturan temsil mekanizmalarının güven vermediği, siyaset kurumuna ve devlet idarelerine güvenin ve ilginin azaldığı bir dönem bu. Yeni bir dünya düzeninin kurulmasını vadeden, yeni bir paradigmanın gelişeceğini işaret eden bu durumun koronayı karşılamaya pek de elverişli olmadığı besbelli.

Birbirlerini tanımayan kişilerle yapılan “Korona bize ne yaptı?” dizisinin oluşmasına katılanlar, programları kendilerini ifade edebilecekleri bir olanak olarak gördüler.

Kimilerine göre, zaten evden çalıştıkları için pandemi ile yaşam şekilleri pek değişmedi. Evde kalmanın zorunluluk olmasının yarattığı stres ve bunun neden olduğu konsantrasyon ve verimlilik düşmesi çoğu kişinin yakınması.

Sosyal yaşamını önde tutanların, yoksun kaldıkları etkinlikler ve arkadaş buluşmaları bir eksiklik olarak değerlendiriyor. Bunu bir ölçüde internet ortamındaki imkanları kullanarak gidermeye çalışıyorlar, ancak yüz yüze, göz göze olmanın tadı alınmıyor.

Uzaktan ders verme ve ders dinleme konusunun da daha önce deneyimlenmemiş yanları bu vesileyle ortaya çıkıyor.

Sosyal ilişkileri sınırlı olan mülteciler, yaşlılar, hemşehri mahallelerinin sakinleri evlerine kapanmakla büyük yoksunluk içine giriyorlar.

Savaşın kırımından kurtulmak için göçen sığınmacılar, bu kez salgının saldırısına uğruyor, savaş-salgın ikileminde tercih yapmak zorunda kalıyorlar.

İşin eve kayması bilgisayar imkanlarının öğrenilmesini ve kullanma becerisinin geliştirilmesini zorunlu kılıyor. Toplantılar, görüşmeler, hatta psikoterapi seanslarının uzaktan yapılması ilginç gelişmeler olarak dikkat çekiyor.

Evde kalarak aile fertleriyle daha uzun zaman geçirme pratiğinin yeni bir durum olması ilginç bir nokta olarak dikkat çekiyor. Bu durum, eşle, çocukla, evin büyükleriyle günlerce başbaşa kalarak daha derin ve keyifli ilişkiler geliştirebileceği gibi, tahammül konusunda öğretici oluyor, bazen de ev içi şiddete varan çatışmalara neden oluyor.

Buna paralel olarak, gündelik yaşam telaşı içinde ertelenen evde yapılacak birçok iş için bu eve kapanma günlerinin fırsat bilindiği farkediliyor.

İşyeri kapatılan, kısa süreli veya dönemsel çalışmaya geçilen veya zorunlu izne çıkarılanların önemli bölümü yoksullaşılıyor ve çaresizliğe sıkışıyor. Burada sivil dayanışma aygıtlarının ve sosyal devlet mekanizmalarının yaşamsal önemi ortaya çıkıyor.

Sağlık personeli arasında risk ortaklığı ve iç örgütlenmelerle oluşturulan dayanışma atmosferi önemli bir gözlem olarak anılıyor.

Pandemi ile birlikte evlerine çekilmek zorunda olmanın getirdiği kısırılmışlık duygusunu aşma çabaları dile getiriliyor. Arkadaş ve meslek çevrelerinde oluşturulan iletişim ve dayanışma mekanizmalarının etkili olduğu anlaşılıyor. Bu amaçla ihtiyaç duyulan internet kalitesi zaman zaman sorun yaratsa da amaca hizmet etmiş görünüyor.

Ofisleri kullanmadan da işlevlerini rahatlıkla yerine getirebilecek kimi kurumların ve birimlerinin yeni duruma kolay adapte olamamaları, kriz şartlarına hazır olamamaları dikkat çekiyor.

Bilgisayar ve internet kullanımına genellikle yatkın olmayan yaşlıların, kimi hizmetlere ulaşamadığı belirtiliyor. Bu dönemde, bankacılık gibi, yalnızca internet üzerinden sağlanan, hizmetlere erişemeyenlerin, yaşamın dışına doğru itildikleri duygusu önemli ve çağcıl bir sorun olarak daha da görünür hale gelmiş oluyor.

Önemli bir sığınmacı nüfus barındıran ülkemizde, Türkçe konuşamayan ve evlerine kapananların hizmetlere ulaşımının çok zorlaştığı da aşikar. Kamplarda yaşayan sığınmacıların gıda ve sağlık hizmeti ihtiyaçlarında yetki karmaşasının olduğu ve bunun sonucunda hizmet eksikliği yaşandığı anlaşılıyor.

Sigortasız, iş güvencesiz çalışan önemli bir nüfus olduğunu biliyoruz. Bu kesimin işlerini yitirmelerine ilaveten hiçbir telafi ödemesinden yararlanamamış olmaları, dönemin en mağdur kesimlerinin başında gelmelerine neden oluyor. Kaldı ki, vaadedilen desteklerin başvuru yöntemlerinde yaşanan karmaşa, burada da kurumların beceriksizliğini sergilerken, mağdurlarda güven sarsılmasına yol açıyor. Kısa dönem çalışma ödeneklerinin gecikmesi de dayanma gücü kalmayanları çok zorluyor.

Sağlık çalışanlarının, kurumlarının beceriksizliğini örten özverileri ve deneyimleri sayesinde hızla pandemiye adapte olmaları dikkat çekilen noktalar arasında.

Tabipler Birliğinin gerek meslek etiği gerekse objektif değerlendirmelerinin, güvenilir ve doğru bilgi olarak algılandığı dikkat çekiyor ve böylesi özerk ve bağımsız kurumların varlığının, gerçekliği eksik veya abartılı anlatan propagandacı dilden halkı koruyacak güvence olduğu ortaya konuyor.

Meslek örgüt ve birliklerinin hızlı bir şekilde üyelerine danışmanlık sağladığı, mesleki hakların savunulması ve talep edilmesi, idarelerle müzakere etme yönünde olumlu işler yaptığı belirtiliyor.

Çalışanların işyeri yöneticileri ve işverenlerinden bekledikleri “sağlıklı çalışma ortamı”nın kimi sektörde karşılandığı anlaşılıyor. Özellikle küçük

ölçekli ve hizmet sektöründe yer alan şirketlerde bu özen daha belirgin. Market, kargo, eczane, banka gibi kurumlarda ise risk altında çalışmaya devam edildiği biliniyor.

Üniversitelerin hızlı bir şekilde uzaktan öğretime geçmesinin başarılı olduğu söylenirken, bunun evlerde kurulması gerekli altyapısındaki eksikliklere dikkat çekiliyor. Hızlı ve kesiksiz internet hizmetinden yoksun evlerde yaşayanların yoksunluk çektiği ifade ediliyor. Uzaktan eğitimin kalitesi konusunda da sorunlar olduğu, YÖK'ün kaliteyi kollamaktansa yaygınlığı esas aldığı belirtiliyor.

Gelip geçici bir dönem olarak yaşanacağı varsayılan pandeminin belki bir süreliğine veya tamamen kalıcı hasarlarının olabileceği; bunların arasında bireyler, komşular, yaş grupları arasında ve kurumlara, hükümetlere, politik aktörlere yönelik güvensizliğin gelişeceği ve bunu onaracak mekanizmalara ihtiyaç olduğu belirtiliyor.

Normalleşme sürecinin uzun zaman alacağı; diğerleri ise koronanın acımasız darbelerinin dünya düzeni ve yönetim sistemlerimizin sorunlu yanlarını görünür hale getirdiği; bu konularda değişim yaşanmadıkça nihai iyileşmenin sağlanamayacağı dile getiriliyor.

Şimdiye dek düşünülmemiş bir distopya yazımını kıskırtan durumuna dikkat çeken de oldu.

Ulus içi ve uluslararası ilişkilere, uluslararası ve ötesi kurumlara, özetle mevcut düzenin kurumları ve işleyişine olan inançsızlık ve güvensizlik aşikar. Bu yalnızca ülkemizde değil, dünyada da yaşanan tablonun özeti.

Şeffaflık, beklenen düzeyden çok uzakta; olup biten ve ne olacağı konusunda bilgi beklentisi yüksek; diğer yanda ise, maske dağıtımında veya sokağa çıkma yasağının ilanında görüldüğü gibi, veya korona bize bir şey yapmaz dedikten sonra 70.000'e yaklaşan ölüm yaşanmış ABD'deki tablonun gösterdiği gibi, basit meselelerin bile beceriksizce ele alınması ve kötü yönetim her yerde.

Ama her durumda, kendi pozisyonunu güçlendirecek abartılı iletişim dili ve sosyal medya vb iletişim araçları ile politik güç toplama gayreti dikkat çekiyor. Amerika'dan Brezilya'ya, Macaristan'dan İngiltere'ye birçok ülkede benzer tablonun görünür hale gelmesi, programın başında andığımız gibi; koronanın insanlığın başına talihsiz bir dönemde gelmiş olduğu gözlemini doğruluyor sanki.

Yaşam ile ölüm arasında sıkışan insanın ve toplumların yaşam lehine özgürlüklerinden ve mahremiyetlerinden belirli ölçülerde vazgeçebileceği konuşuluyor. Önümüzdeki seçenek, halkların sağlığının korunması vaadine karşılık, şahsi veri ve bilgilerin devletlere, şirketlere, kurumlara ve kuruluşlara verilmesi ile ilgili. Bu bilgilerin toplanması ve derlenmesinin sağlığımızın ve güvenliğimizin korunması açısından gerekli olduğu anlayışı

“Pandemi atağında ülkeler, farklı sağlık altyapıları, ayrı test ve tedavi yöntemlerini kullanıp, sanki virüse sınırda pasaport kontrolü uygulamışçasına, kendi yollarını uyguladılar; ülkeler birbiri ile dayanışmaya girip, koronaya karşı ortak davranacağına, kendisini diğerinden uzaklaştıracak yollar izlediler.”

güç kazandığında, kaybedilecek olanların bilançosunda mahremiyet, öznellik, özgünlük ve özgürlüğün yer aldığını düşünmek ürkütücü geliyor. Yalnızca izlenmek değil gönüllü olarak verilerin kaynağı ve oyunun malzemesi olmak, buna razı olmak “insanlığın ulaşmak isteyeceği son durak mıdır?” sorusu çarpıcı bir gerçeklik olarak duruyor.

İzolasyonun, yani mesafelenmenin, değmeden, yakınlaşmadan yaşamının belirli ölçülerde kalıcı olacağı öngörüsü dikkat çekiyor. Bunun uzantısı sayılabilecek, kent ve yerleşim ölçeklerinin küçülebileceği, daha az sayıda insanın yaşadığı yerellikler oluşabileceği, yaşamın temposunun görece yavaşlayacağı öngörülerini düşünmeye değer konular arasında.

Travma şartlarına uyum kapasitesinin sınındığı, bunun kimi zaman esneklikleri ve toleransı geliştirdiği, ancak kimi durumda da travmayı derinleştirdiği ileri sürülüyor. Korona sonrası dönemde psikolojik onarım mekanizmalarının geliştirilmesi üzerinde duruluyor. Bir takım ülkelerde sosyal güvenlik sigortalarının kapsamında olan travma sonrası psikolojik tedavinin, bizde kamusal ve özel sigortalarca karşılanmamasının sorun olacağı vurgulanıyor. Bu konuda bir zihniyet dönüşümüne ihtiyaç olduğu görülüyor. Üzerinde konuşulmamış, saklanmış yaralayıcı öykülerle dolu bir tarihe sahip toplumumuzun iç gerilimlerinin azaltılması konusunu korona sonrası dönemin onarımı ile birlikte ele almanın imkanları üzerinde de düşünmek gerekir.

Nasıl ki deprem olasılığı karşısında önceden hazırlık yapıp planlar geliştirilmesi gerekiyorsa, virüs atakları karşısında da önceden hazırlıklı olmak, programlara sahip olmak gerektiği görünüyor.

Pandemiden en çok etkilenen kesimlerin güçlendirilmesi gerekiyor. Bunun için vatandaşlık veya temel yurttaşlık gelirinün uygulanması, sosyal güvence sistemlerinin kapsayıcı olması, sağlık hizmetlerinin kamusal hizmet statüsünde ve bedelsiz olması; güvenli suya, güvenli gıdaya herkesin erişiminin sağlanması, bağımsızlığı kıran hava kirliliği ve iklim değişimine neden olan emisyonlara kaynaklık eden üretim ve hizmet alanlarının kısıtlanması vb.nin uluslararası ölçekte, daha ciddi şekilde ele alınması ve bunun için de uluslararası toplumsal dayanışmanın gereği açık.

İnsanı yaşamın merkezine koyan zihni dünyamızı değiştirmeye; insanın da parçası olduğu doğal hayatın tümünü kollayan, bütüncül ekolojik anlayışa doğru radikal şekilde bir değişime ihtiyaç var. İdari yapının parçası olan, belediyeler, muhtarlıklar gibi yerel yönetim ve hizmet birimlerinin esnek yapılara bürünerek, kriz durumlarında etkin ve fonksiyonel hale getirilmeleri gerekiyor.

Korona pandemisi ile idarelerde şeffaflığın önemi ve gereği çok iyi görüldü; yurttaşlardan rıza ve destek bekleyen idarenin bunu ancak şeffaflıkla sağlayabileceği açık.

Pandemi atağında ülkeler, farklı sağlık altyapıları, ayrı test ve tedavi yöntemlerini kullanıp, sanki virüse sınırda pasaport kontrolü uygulamışçasına, kendi yollarını uyguladılar; ülkeler birbiri ile dayanışmaya girip, koronaya karşı ortak davranacağına, kendisini diğerinden uzaklaştıracak yollar izlediler. Bir bakıma haklılardı; çünkü ülkelerin egemenlikleri Dünyada değil, yalnızca kendi ulusal sınırları içinde hüküm sürebiliyordu; insanlık, ülkeler adı takılan coğrafyaların içine hapsolmüştü. Geline durumun, yani yükselen duvarların salgın sonrasında inmesinin ne ölçüde mümkün olacağı konusu duruyor önümüzde. Burada halkların uluslararası dayanışmasının çok önemi var.

Eskisi gibi olmayacak bir “yeni”, yeni politikalar, yeni stratejiler, yeni programlar demek; ancak bu yenilerin ve yeniliklerin aktörlerinin hangi toplum kesimleri olacağı, yenin niteliğini belirleyecek.

“90’lar sonrasında artık dünya yüzündeki yegâne sistem haline gelen ve bu yalnızlığın verdiği güven ve cesaretle insanı kollayan, sosyal dayanışmacı, genç ve yaşlıları sahiplenerek uygulamalardan tamamen uzaklaşmış, eğitimi ve sağlığı piyasanın kar mantığına terketmiş kapitalist sistemin hüküm sürdüğü bir dünyada yaşıyoruz.”

Artık Kimse “Öteki” Değil Kimse “Kutsal” Değil

Erhan Karadağ

Nasıl bir alışkanlıksa, şu olağanüstü günlerde bile kimilerinin morali dünyanın eski düzeninde devam ediyor. İki ayağının üzerinde doğrulup maskesini eldivenini takan vicdansızlık, inşaat, taahhüt, ticaret olarak tam gaz yolda.

Geçecek bu günler elbette. Geçecek ve şapkadan tavşan çıkarırlar için, gündem değiştirenler, bizi lafa tutup ayırtıranlar için o işler o kadar kolay olmayacak. Çünkü karantina düzleştirdi buraları. Çünkü gördük ki hiçbir koşulda kaybetmeyen bencil tüccarlardan daha dünya vatandaşı evinden çıkmayan Ali amcalar, Nermin teyzeler. Evlerinden çıkmadan küreselleştiler. Toplumsal dayanışmayı, paylaşımı, sosyal devlet örneklerini duydukça tiryakisi oldular haberlerin. Televizyonu gazeteyi aramıyorlar artık. Haberin nerede olduğunu biliyorlar:

- Hani şu babanın telefonda baktığı şey var ya. Almanya'yı Kore'yi okudu ya evladım dün gece onu aç. Mansur borçları kapatıyormuş, bakkallardan veresiye defteri topluyormuş filan...

Türkiye'de ne oluyor, dünya nasıl baş ediyor bu zorlukla bu ara herkes her evde aynı şeyi konuşuyor. Eskiden doğruyu yanlış süzemeyenler sanki zorlanmıyor artık yapılan işlerin iyiliğini kötülüğünü tartmakta. Çünkü gündem bir, konu aynı.

Birinde belediyelerin yardım toplayıp dağıtmasının yasaklandığını öğreniyor, ötekinde Almanya'da ne yapıldığını. Kolilerinin, başış çeklerinin veren partiye göre muamele gördüğünü, öteki haberde Kanada'da işsizlere haftalık ücret ödendiğini, İngiltere'de işe gitmeyenlerin maaşlarının yüzde 80'inin hesaplarına yatırıldığını, Avrupa'da küçük esnafa üç ay için 15 bin euro verileceğini duyuyordu çat pat.

Başka dinleri, öteki memleketleri kınayarak, onlar kötü, biz iyiyiz diye yuvarlanıp gidiyorduk. Şimdi daha anlamlı galiba kıyaslamak; bizde ne yapılıyor acaba.

Neyi tartışıyorduk biz üç beş ay öncesine kadar? Neyi duyuyor, neye kulağımızı tıkıyorduk? Ne kadar uzağı görüyorduk, hangi lisanları işitiyorduk? İngiliz hâkimler yargıçlar halk tarafından sayılan sevilen gönüllülermiş, Londra'da polis silahlı yokmuş, umurumuzda değildi.

Söyleyeyim ne yapıyorduk. Kendi dertlerimizle kutuplaşıyorduk. İhtiyacımız olanı değil, birilerine gereken konuyu tartışıyorduk hararetle. Üstelik ekonomiyi konuşurken, israfı ya da adaletsizliği tartışmak isterken, konu bir türlü oraya gelemiyordu. Ya teröre uğrayıp kalıyordu, ya vatan hainliğine.

Kaybettiğimiz anahtarı sokak lambasının altında arayıp duruyorduk sabaha kadar. Orada kaybetmediğimiz halde ertesi gece de, sonraki gece de yine aynı direğin altında dönüp duruyorduk. Çok yoğunduk.

Geçen yıl bizim seviyemizde dertler değildi Kanada'da iki bakanın rüşvet istifası. İnşaat şirketlerinin çıkarlarını korudukları için hedef olmaları. Paris'te Notre Dame Katedrali mi yanmış? "Ateş düştüğü yeri yakar, geçiniz" dedik, "geçmiş olsun" demedik. O günlerde çok büyük olan dünya, birbirine çok uzak olan dünyalar bir anda küçülürdü şimdi.

Cami de kapalı bu sıra kilise de. Kimin dindar olduğu mühim bilgi değil; kimin zengin olduğu da. Adaleti, bilimi önemli artık, bir de paylaşım paylaşmadığı.

Aynı kaderde ölmeye başladığımız; kusura bakmayın, artık kimse "öteki" değil ve kimse "kutsal" değil...

Sıradan insanlar da, yönetimler de, liderler de kıyaslanabilir oldular.

"Tavşana bak" da, "tavşana kaç taziye tut" da tutmaz artık.

Bu saatten sonra ucuz siyaset iş yapmaz bu dünyada. Hayat çok kıymetliymiş, anladık. Nefesimiz kesilmeden, makinaya bağlanmadan hepimiz hasta olup iyileştik, hanyayı konyayı gördük. Eve kapanınca da muhasebesini yaptık; üç beş N bir K: Kimim, neredeyim, ne yapıyorum, ne yapacağım?

“Davranışlarını değiştirenler, elini çabuk tutanlar, dünyanın kaç bucak olduğunu gördüler. Gördüler hayat yaşamak için, paylaşmak için, doğa için, görmek için, sağlık için. Düne kadar Tunalı'da volta atanlar, şimdi Esat'ta Ayrancı'da apartmanın arka bahçesinde otoparkta maydanoz domates fidesi dikmeye çalışıyor.”

İnsan Yaşadığı Kadar, Gördüğü Kadar...

Şu ara biliyorsunuz, portakal, sarımsak, un, maya, oklava çok satılıyor; bir de karavan satışı artmış, hobi bahçesi filan peşindeymiş herkes... Motosiklet mağazası olan bir arkadaşım işlerin azaldığını anlatırken dedi ki "gelen giden önceden olduğu gibi değil, çok azaldı. Az ama çok garip, gelip motora bakan artık düşünmüyor, alıp gidiyor."

E haklılar. Davranışlarını değiştirenler, elini çabuk tutanlar, dünyanın kaç bucak olduğunu gördüler. Gördüler hayat yaşamak için, paylaşmak için, doğa için, görmek için, sağlık için. Düne kadar Tunalı'da volta atanlar, şimdi Esat'ta Ayrancı'da apartmanın arka bahçesinde otoparkta maydanoz domates fidesi dikmeye çalışıyor.

Hastalanmayalım, hastaneye doktora gitmeyelim diye eski hastalıklarımızı unuttuk. Doktorlar ölüyor çünkü. Oysa doktorların gözünün içine bakıyorduk, ne öneriyorlar, kendileri ne yiyorlar ne içiyorlar diye. Hekim arkadaşı olunca insanın, fazladan sağlığı oluyor gibiydi. Hele doktorla kadeh kaldırırken gelecek ayın maaşından avans almış gibi değil miydiniz? O kadar uzaktı hepimize ölüm. Şimdi o kadar yaklaştı ki, doktorların iş kazasıyla erkenden gittiği bir dünya oldu buralar. Suçu günahı olmayan çocukların vurulduğu, dünyayı yiyenlerin doymadığı, bir lokmayla doyanların kahrından öldüğü bir dünya oldu.

İzolasyon ve sokağa çıkma yasakları kalbimizle kulaklarımız arasındaki bağı kısalttı, aklımızla ruhumuz arasında sıkışan yolları açtı. Kafamızın bir yerinde kendi gerçeklerimizin radyosu çalıyor sabahtan akşama: Ne yaptım, ne yapacağım, ne olacak bundan sonra, kimse bilmiyor. "Peki, ne yapmalı?" Kim bilir kaç kez duydunuz bu cevabı aslında. Duydunuz da bir türlü yapmadınız gitti: Yaşamalı. Hoyratlara, hayat düşmanlarına rağmen yaşamalı.

İnsan ne kadar ki. Mesela müdür; oturduğu koltuk kadar etmez. Ya da işçi siva yaptığı duvar kadar, mimar çizdiği proje kadar değil. İnsan yaşadığı kadar, gördüğü kadar.

Peşine düşen, tadını alan iktidardan doymuyor, şöhretten bıkmıyor. Gücü ilahlık, zenginliği para sahibi olmak sananların yiyeceği en büyük şey, soğanın cücüğü.

Çok parası olan değil aslında, zamanı olandır esas zengin, hikâyesi olandır. Ölüm korkusunu birlikte yaşadığımız günlerin hatırına söyleyeyim az bildiğimi: Öncelikle her şeyi bilenleri, yaşamadan anlatanları değil, gözyaşı olanları dinleyin. Cevap

onlarda değil sende, ilerde değil, geride. Ne yapmadıysan onu yap.

Güven mesela. Çevren, dostların, sevdiklerin güzelleşsin.

Çocuklarla oyna, onların dünyasına girip tadını çıkar.

Şarkı söyle. Hep dinlediğin o melodinin içine gir.

Yelken yap. Rüzgârın, bilginin alıp götürdüğü yerlere git, günlerce, haftalarca git.

Gitmiyorsan yemek yap. O tatları, o duyguları, kokuları buraya getir.

Karavanla gez. Yolları, zamanı, mekânı menüyü sen yönet. Çadır kur çamların dibinde, ay ışığının altında uyu.

“Ne yaptım, ne yapacağım, ne olacak bundan sonra, kimse bilmiyor. “Peki, ne yapmalı?” Kim bilir kaç kez duyduunuz bu cevabı aslında. Duyduunuz da bir türlü yapmadınız gitti: Yaşamalı. Hoyratlara, hayat düşmanlarına rağmen yaşamalı.”

Müzik aleti çal. Araba kullanmaktan başka bir şey becer, resim yap.

Çok sev, aldan, âşık ol, inan, bir daha yanıl, sev. Aşk seni bırakmaz.

Motosiklete bin. Neymiş şu alet bi bak. Türkiye'yi dolaş iki teker üstünde.

Dans et, top oyna, yüz... Bunun için çalış, ev araba, çok para değil hayat hayal et.

Zenginlik varsa budur, bunlardır.

“Dünya eskisi gibi olmayacak” diye ezberden uyanarlara da sormak isterim.

Neydi sizin dünyanız? Eskiden ne yapıyordunuz ki?

Koronist Korona Gerillaları Keynesçi Devrim Yolunda

Sinan Kadir Çelik

Korona Hareketi, asıl ismiyle Keynesçi Koronist Gerillalar, kısaca KKG olarak adlandıran bu grup, eylemlerine Çin'in Wuhan kentinde 2019 Aralık ayının sonlarında başladı. Aslında ilk eylemlerinde bile ne denli zekice kurgulanmış, tüm dünyayı epey şaşkınlığa uğratacak yepyeni bir stratejilerinin olduğuna dair ipuçlarını veriyorlardı. İnsan nüfusunun en kalabalık olduğu yerlere yaptıkları ilk çıkartmaya bir yarasanın kanadından başlamışlardı. Bu eylemleri sonrasında manifestolarını da hiç gecikmeden ilan ettiler. Eğer talepleri derhal yerine getirilmezse hiç kimsenin gözünün yaşına bakmadan eylemlerini günbegün şiddetlendirerek arttıracaklarını, viral yollarla pandemik bir biçimde yaygınlaştıracaklarını beyan ediyorlardı.

Siyasete, siyasi bir partiye, örgütlü bir mücadeleye dayanan klasik hümanist devrim stratejilerini reddediyorlar, şiddete karşı şiddetin mubah olduğunu, omlet yapmak için birkaç yumurta kırmanın zorunlu olduğunu söylüyorlardı. Kısaca “gidenler gider, kalan sağlar güzel yaşar en azından, zayıtsız, kansız devrim olmaz” diyorlardı. Ultra-fantastik, distopik, zaten cılkı çıkmış, yalnızca var olmanın yaşamaktan sayıldığı bir dünyada ancak virolojik bir stratejiye pandemik bir devrim yapılabileceği yönündeki tercihlerinin doğruluğunu kendilerince ve ısrarla temellendiriyorlardı. Bu militanların sloganları “bu dünya benim vatanım, hatta senin bedenim de benim vatanım”dı ve bu sloganı duyan insanlar ilk başta buna hiç bir anlam verememişlerdi. Oysa gün geçtikçe daha da açıkça anlaşılıyor ki bu sloganla KKG, dünyayı, kendi bedenini kendi malı gibi görenlere karşı mülkiyetin topyekûn ilgasına doğru olmasa bile ortaklaşa kullanımına geçişi savunuyordu. KKG, yalnızca zenginlerin mülkünü toplumun geneline dağıtmayı değil, isterse istediği bedene her an el koyma hakkını da kendinde görüyordu. Onlara göre devrime giden yolda her şeye her an el konulabilirdi. Buna hazırlıklı olmamızı bekliyor, bu süreçte “masumlar asgari düzeyde zarar görsünler” şiarıyla bizi

en baştan, manifestolarıyla da uyarıyorlardı. KKG'nin devrimci iradesine karşı gelmemizi affetmeyeceklerini de defalarca beyan ettiler. Belki çok sevdiğimiz, güzel insanların da devrime giden yolda öleceğini kabullenmemiz gerektiğini, ama başka bir biçimde hedefledikleri devrimin gerçekleşmesinin de onlara göre mümkün olamayacağını da ısrarla söylediler.

Kısaca KKG, kendilerini “doğanın doğal, doğal olarak militanları,” “doğa ananın devrimci, hırçın çocukları,” “kapitalizmin doğada ve insan tabiatında, hayatında yarattığı tahribatın öcünü almak üzere Keynesçi bir devrim olana kadar isyana başlamış bir hareket” olarak tanımlıyorlardı. Çin'i ise dur durak bilmeden köle gibi çalışmakla, tüketemeyecek kadar üretmekle, hiç tatil yapmamakla, kendilerine hiç vakit ayırmamakla, tembellik yapmamakla, sürekli acele etmekle, doğayı acımasızca sürekli tahrip ve tahrik etmekle eleştiriyorlardı. KKG'nin manifestosundaki şu sözler, onların öfkeli, oldukça sert karşı çıkışlarının açık bir ifadesi, yalnızca bir örneğidir: “Ey Çin! Yönetiminden çalışanına sana sesleniyorum. Her gün her an sistematik olarak anama, yani doğaya tecavüz ediyorsun. Derhal durmazsan seni anandan doğduğuna pişman edeceğiz! Seni

geldiğin yere gerisin geri göndereceğiz! Üstelik seni pişman etmekle de yetinmeyeceğiz, seni sürüm sürüm süründüreceğiz: Ya sen kendi rızanla derhal durursun, ya da biz seni inim inim inleterek derhal bitireceğiz!”

KKG'nin manifestosu, belki de siyaset tarihindeki en sert manifestodur; oldukça ciddi tehditler, kınından çekilmiş kılıç gibi sözcükler, fevkalade şiddetli cümlelerle doludur. Onlara göre manifestolarında ilan edilen isyanlarının gerekçeleri yalnızca Çin'le de sınırlı değildi. Çin onlar için yalnızca bir başlangıçtı. Bu Koronist, Keynesçi, kendilerini devrimci olarak nitelendiren militanlara göre tüm dünyanın çalışanları, doğa ananın birbirinden güzel, arısından papatyasına, balığından kuşuna, çakalından insanına envai tür çocukları, kapitalizmin, tüketim çılgınlığının, sürekli koşuşturmanın, dur durak bilmeden çalışmanın çarklarında can çekişiyor, adaletsizliğin hüküm sürdüğü bu gezegende her gün, her an zaten can veriyorlardı. Bu Koronist militanlara göre işte asıl katliam buydu ve bu durulmazsa kendilerinin talepleri gerçekleştirinceye kadar katletmekten imtina etmeyeceklerini, şiddete karşı şiddete başvurma haklarını sonuna kadar kullanacaklarını açıkça beyan ediyorlar, talepleri

yerine getirilmezse de tüm dünyayı kasıp kavurmaya başlayacaklarını söylüyorlardı.

KKG, elbette başlangıçta hiç mi hiç ciddiye alınmadı. Çin yönetimi tarafından görmezden gelindiler, zaten görünmüyorlardı da gerekçesiyle üstelik. Gözden irak yaşadıkları için "hiçbir şey yapamazlar bunlar, zaten görünmüyorlar bile" diye aşağılandılar, küçümsendiler, yok ya da marjinal bir grup sayıldılar. Kaldı ki Korona gerillalarının talepleri de sistem açısından karşılanabilecek türden değildi işin açıkçası. Üretimin derhal durdurulmasını, karbon emisyonun azaltılmasını, kapitalizmin doğada ve insan ruhunda, davranışlarında yarattığı tahribata derhal son verilmesi gerektiğini, herkesin tembellik hakkı olduğunu ve ücretli olarak izinli sayılmasını, herkesin kendi iç sesini dinlemeye başlamasını, herkesin sıradan gündelik mevzularla değil, daha derin varoluşsal, ahlaki, felsefi, sanatsal ve politik konularda kendini geliştirmesi gerektiğini savunuyorlardı. Onlar için "işe git gel, TV seyret, sonra yat uyu" döngüsü kırılmalı, tüketim topyekün asgarîye çekilmeli, insanlar ancak tüketilebileceği kadar üretmeli, ortaya çıkan toplam birikim varsa da bu adil bir biçimde bölüşebilmeliydi.

Tam da bu nedenle zaten KKG, önce tüketimin mabedi olarak gördükleri AVM'lere saldırtılmakla arkası kesilmeyecek eylemlerine başladılar. Önce AVM'leri işgal edip kapattırdılar, stratejileri doğrultusunda tüketimi azalttırdılar. Sonra ise, ilginçtir, devrimci olduğunu iddia eden bir hareketten beklenmeyecek bir şekilde okullara yönelik saldırıları başladı. Bunun nedeni ise, başta sözü edilen manifestoları dikkatle okununca anlaşıldı. Onlara göre göre okullarda doğru şeyler öğretilmiyor, yanlış fikirler aşılansak öğrencilerin beyni sistem tarafından yıkaniyordu. Nihayetinde okullara saldırıları da sonuç vermişti, okulları da ne zaman açılacağı belirsiz bir şekilde tatil ettirdiler. Bununla da yetinmediler. Örneğin Çin'de, İtalya'da, Fransa'da tüm sokakları işgal ettiler. Artık sivil halk, toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olanlar dışında, evlerine çekilmek zorunda kaldı. Hatta bazı ülkelerde evlerinden çıkmaları bile yasaklandı; zira KKG orduyla, polisle, o da yetmezmiş gibi KKG'ye karşı özenle kurulmuş özel hijyen kuvvetleriyle sokaklarda amansız bir şekilde çatışyordu. Bu savaşta halklar, devletler için cephe diye bir şey kalmamıştı. Tüm sokaklarda, adımınızı, elinizi attığınız her yerde onlar muzafferane bir biçimde bayraklarını dalgalandıyordu.

Gün geçtikçe, bu amansız savaş sürdükçe, bu koronist gerillaların izledikleri stratejinin özellikle yaşlılara saldırmak olduğu da anlaşıldı. Böylece özellikle çoğunluğu yaşlı olan yöneticilere, burjuvaziye gözdağı vermeye çalışıyorlardı. Bunu başardılar da. Dikkat ederseniz artık devlet başkanları, üst düzey yöneticiler, büyük servet sahipleri eskiden olduğu gibi elini kolunu sallayıp, ona buna selam çakarak, önüne gelenin elini sıkarak dolanamıyorlar. Telefonla, ses kaydıyla, telekonferansla ülkelerini ya da işlerini sevk ve idare etmeye başladılar. Konutlarından,

villalarından, yalı ya da saraylarından dışarı bile çıkamıyorlar. Kendilerini koruyan polis, ordu, özel kolluk kuvvetleri yetmezmiş gibi özel bir hijyen timini de kendilerine kalem gibi kullandıkları sekreterlerinden daha yakın tutmaya başladılar. Hatırlayalım, bu tür tedbirleri, Çin'in başına gelen hadiseleri kaale almamakta direten İngiltere başbakanı Boris Johnson'ın başına neler geldiğini. Zamanında kendisi KKG ile gevrek gevrek, o çok bilmiş pozlarıyla şu şekilde dalga geçerken kameralara mutlu mesut bir poz veriyordu: "Önleme ne gerek var canım. Bildiğiniz bir avuç çapulcu bunlar, elimizin kiri sayılır. İki sabun bombası sallayın bunlara, çil yavrusu gibi dağılırlar. Devlet teröristle pazarlık yapmaz, üretime de tüketime de devam ediyoruz, üstelik tam gaz. Çin'den gelmiş bu teröristler, ama burası Birleşik Krallık. RNA'sını bozarız biz onların, akıllarını alırız. Bu tür korku salmaya çalışan acemi şaklabanlarla vaktimizi boşuna harcamayalım, işimize bakalım." Peki, ne yaptı bu korona militanları bu aşağılanmaya, yok sayılmaya karşı? Daha önce ilan ettikleri gibi Johnson'ı rehin aldılar; ülke yönetimine mecburen bilmem kaç yaşındaki Kraliçe Elizabeth el atmak zorunda kaldı. Hani teröristle pazarlık yapılmazdı? İngiltere başbakanını bu gerillalara rehin verdikten sonra mecburen ve kibarca geri bastı. Allahtan İngiltere'nin fazladan bir de kraliçesi vardı, ya o olmasaydı? Bazı ülkelerde yalnızca bir başkan var. Ya o başkana bir şey olursa o ülke ne yapacak?

İtalya'nın içler acısı durumunu ise cümleten biliyorsunuz sanırım. Aynı gezegende yaşayan, bir şekilde internete bağlı olan bir insansınızdır ya da bir şekilde duymuşsunuzdur nasıl olsa varsayımıyla ayrıntılara hiç girmiyorum. KKG'nin onca uyarısına rağmen yöneticisinden vatandaşına İtalya onu hiç mi hiç ciddiye almadı: "Onlar teröristse biz de İtalyanız, yeriz makarnamızı, pizzamızı, içeriz şarabımızı" yaptılar. Sonra ne oldu ama, onu da biliyorsunuz sanırım. İtalya'yı tüm dünyayı onlar için ağlatacak duruma getirdi bu gerillalar. Şakaları, en ufak afları yok bunların, yineleyerek söylüyorum bunları anlamayan kalmasın diye: Sözlere karşı gelenlerin, emirlerini dinlemeyenlerin gözyaşlarına asla bakmıyorlar. Dolayısıyla durumun vahametini, feci deredeki ciddiyetini derhal idrak etmemiz lazım. Karşımızda bir ordu olaydı, dünyaca silahlarımızı kuşanıp karşılıklarına çıkardık. Ama vaziyet inanılmaz buna izin veremeyecek kadar berbat, tuhaf ve anlaşılamaz. Kesin olan bir şey varsa o da şu: Maalesef KKG dediğini yapacak, dünya tarihi böylesi bir örgütün, böylesi bir stratejiyle her yana nüfuz etmesini, her noktayı zapt etmesini henüz tecrübe etmiş değil. KKG ile savaşmak yerine onların emrine girmeyi bile tercih edebiliriz doğrusu. Neden mi dersiniz?

O zaman isterseniz turuncu kafa diye bilinen, havuç beyinli olarak da adlandırılacak meşhur Trump yönetimindeki ABD'ye uzaktan ve kısaca göz atalım bir de. Trump da zamanında, İngiliz mevkidaşını aratmayacak bir biçimde KKG'yi aşağılamaktan, yok saymaktan büyük bir keyif alıyordu. Öyle ki oldukça ciddi bu vaziyeti, gülerek

şu sözlerle değerlendiriyordu: "Paskalya'ya kadar tereyağından kıl çeker gibi bitiririz biz bu teröristlerin işini. Bunlar daha süt bebesi, terörist bile olamazlar. Biz süper hijyen bir gücüz, bunlar ise mikrobun önde gideni. En gelişmiş sabun bombaları bizde, en donanımlı hijyen ordusu da bizde. Bunların ise daha gözle görülebilecek boyları bile yok, bir de ABD'ye dayılanıyorlar. Saddam'dan, Kaddafi'den, Usama bin Ladin'den beter edeceğiz bunları. Merak etmeyin, rahat olun."

Eee, kendinden bu denli emin Trump'a ne oldu daha sonra? Elbette gerisin geri çark etti. En son duyduğumda "200.000 şehitle bu savaştan çıkarsak başarılıyız" diyordu ve savaş ne zaman biter bir tarih bile veremiyordu! Üstelik bir de "KKG ile Çin işbirliği yapıp bize saldırıyor" ve hatta sonrasında "KKG Çin'in bize saldırttığı özel kuvvetleridir" gibi laflar edip iyice çirkefleşmeye başladı. Neden mi? KKG giderek arttırdığı saldırılarıyla Trump'ın koltuğunu da sallıyor da ondan. Zamanında o da KKG'yi ciddiye almamıştı, şimdi bedelini hem kendi ödüyor hem de halkına ödetiyor.

Sanırım yeterince anlaşıldı, yine de hala anlamayan vardır diye yineliyorum, zira Johnson anlamamış, Trump anlamamışsa, belki okur da anlamamış olabilir diye yineliyorum: Bu Korona gerillalarının hiç şakası yok, dediklerini yapıyorlar. Bunların taleplerini derhal yerine getirmesek de tüm dünyayı inim inim inletmeye devam edecekler, hala anlaşılma mı be yahu? Ayrıca çok "kötü" diyebileceğimiz bir talepleri de yok ki bunların: Pis olmayın temiz olun diyorlar. Çok üretmeyin, çok tüketmeyin, doğaya tecavüz etmeyin, saygılı olun diyorlar. Sürekli çalışmayın, arada tatil yapın, biraz kendinizi, iç sesinizi dinleyin, kazandıklarınızı hakça paylaşın diyorlar. Kısaca Keynesçi bir devrim istiyorlar. Yapalım gitsin be yahu, bunların hiç acıması yok, görmüyor musunuz ve ayrıca belki çok sert konuşuyorlar, şiddet yanlısılar ama nihayetinde söyledikleri çok mu kötü?

Hatırlarsınız, bu korona militanları zamanında Merkel'i de rehin almışlardı. Sonra Merkel'den "tamam, derhal Keynesçi politikalara geçiyorum" sözünü alınca onu serbest bırakmışlardı. Yani KKG sözünü tutuyor, güvenilebilir. Peki, hem Merkel'in hem Johnson'ın hallerini gören İspanya başbakanı Pedro Sanchez ne yaptı? Akıllılık edip, belki de can havliyle demek daha doğru, gerillalarca rehin alınmamak için 100 milyar euroluk bir yardım paketiyle başlayıp evrensel temel gelir uygulamasına kalıcı olarak geçeceğini ilan ederek Keynesçi bir devrim başladı. Bildiğiniz hizaya geldi, böylece KKG Keynesçi pandemik devrim yolunda çok önemli bir mevzi daha kazandı. Bunun yerine biz ülkemizdeki TKM'yi, yani Türkiye Kolonya Milislerini sabun bombalarıyla, tam teçhizatlı maskeleriyle bu profesyonel gerillaların üstüne salmakla bunları yok edeceğimizi sanarsak şehit üstüne şehit veririz. "Teröristle pazarlık yapılmaz" diye diretirse Trump gibi, Merkel gibi Johnson gibi oluruz. Öyleyse yapalım bir Keynesçi devrim, bu savaşı bitirelim.

Diren Korona!

Ne Yapmalı? Nereden Başlamalı?

Sedat Bozkurt

İsminin içinde iki kez sol kelimesi yer alan bir gazeteye yazılacak yazıya uygun bir başlık olsun istedim. Yoksa bu yazıda başlığı emanet aldığım Lenin ya da onun yolundan gittiği Marks'tan sadece bir ruh bulabilirsiniz. Hani, "geçiyorken uğradım" gibi de olmasın. En azından yerimiz neresidir bilinsin dıyedir bu referanslar. 100 yıl sonra bile meramını mükemmel anlatan bir başlık bu. Bizim sorumuz da tam budur; ne yapmalı? Nereden başlamalı? Lenin, "Ne Yapmalı?" eserinde, uzun uzun uzmanlık alanı örgütlenme üzerinde duruyor. "Nereden Başlamalı" makalesinde ise insan tahlilinden başlıyor. Bu kadar solculuk yeter. Şimdi, bu yol haritası üzerinden yürüelim. Sorumuz temel ve açık:

Biz neyiz?

Yanıt arayacağımızın soru bu. Bilmem altını çizmekte yarar var mı, sorumuz "biz kimiz*" değil, neyiz. Biz kimiz sorusunun yanıtı her zaman, bize ait olmayan, geçici ya da bir biçimde sahip olduğumuz sıfatlardan oluşuyor, eğitim ile elde ettiğimiz, ya da yaptığımız iş ile sahibi olduğumuz. Doktor, yazar, akademisyen, haber müdürü, polis, iş adamı, gazeteci, simitçi falan. Biz gerçekten neyiz, bunlar olamayız değil mi? Bizim anlamlı, kalıcı bir şey olmamız lazım. Babalık, evlatlık, eş, sevgili, arkadaşlık gibi özellikleri de bir kimlik ve nitelik olarak eklersek, toplamda insanız işte diyebiliriz. Bu, tartışmayı kestirmeden bitirmesi umulan bir kaçış olabilir. Ama olmayacak. Toplamda insan yanıtı bizim ne olduğumuzu anlatmaya yeterli değildir. Teknik bir kategori olarak, bir istatistik yöntemi bağlamında matematiğin kabul edeceği bir yanıtıdır bu. Bizim şıklarımız arasında bu yok.

"Dünyanın neresinde olursa olsun, haksızlığa, hukuksuzluğa uğrayanlar politikanın hemen sol şeridine geçiyorlar."

Demokratik olmayan ülkelerde, örneğin Libya, Suriye, Irak, Mısır gibi Ortadoğu ülkelerinde yaşananlardan sonra kolay bir biçimde "bu ülkelerde demokrasi işlemez, en ideal yönetim biçimi otoriter rejim" dedik. Hatta yaşanan pratik bu ülkeleri, "diktatör" dediğimiz insanların bugünkünden çok daha iyi yönetebildiklerini ortaya koydu. Çok kafamız karıştı doğal olarak. Ama teoriden kopup gelmiş bir pratik vardı önümüzde. Bir kez daha tüm medeni memleketlerin, maddi menfaatleri uğruna ucundan tuttıkları ve sürekli bir insanlık dramı ürettikleri bir pratikti bu. Savaş ekonomisi ile piyasalarındaki durgunluğu aşan, kıyıları vurmuş çocuk cesetleri üzerinden "insanlıklarını" kontrol etmeye çalıştıkları kitlelere hatırlatmaya çalışan bir rezalet tablosuydu bu. Onlarca yıl sürmüş soğuk savaş döneminin bile düşman hukukunu ve ahlakını içinde barındırmayan, dini motiflerle süsleyerek, kendisini sadece bu

kimlik ile var eden ve bundan olmayı yok eden bir vahşiliğe tanıklık yaptı 21'inci yüz yıl. Oysa daha 20 yıl öncesinin bilim kurgu filmleri başka bir dünya sunuyordu izleyicilerine. Bütün bu dramatik tablonun, mükemmel kurgu ve akışı ile izlediğimiz bu filmin oluşmasında, jeneriğinde yer alan isimler, o matematiğin kategorik olarak kabul ettiği "insanlar" yer alıyordu. Tam burada soruyu tekrarlamak lazım, biz neyiz?

Acılarla yoğrulmuş, ilk sahibi ile son sahibine kadar olan dönemlerde nelerin ve kimlerin yaşadığının çetelesinin bile tutulmadığı, hiçbir kavmin "buranın sahibi benim" diyecek kadar zamanının bile olmadığı bu coğrafyada, muhtemelen "geçici" olarak yaşayan bizlerin ne olduğunu da merak ediyor muyuz? Hadi aynaya bakalım, tanıdık bir şey göreceğiz miyiz? Türkü söylemek isteyen, özgürce söylemek isteyen gencecik üç çocuk öldü kendilerini yatırdıkları açlığın koynunda. Ölümü kutsamayalım, hiçbir zaman mücadele dolu bir hayatın alternatifi olmamalı ölüm. Ama çaresizlik ölümün en büyük dostu. Art arda geliyorlar ve sırayı, nerede, kiminle olurlarsa olsunlar bozmuyorlar. Annesi babası, adıyla konuşalım, omurgası din olan ve bugün devlet tarafından sevilmediği için baskı altında bulunan bir cemaat ile ilgileri bulunduğu için tedavisine izin verilmeyen çocuk, yavaş çekim bir belgesel film hızında öldü. Bunları hemen dün, bu coğrafyada, elimizi uzattığımız zaman degecek bir yerlerde yaşadık. Sorumuza yanıt alalım. Matematiksel olarak bile ölenler ve bir biçimde onların ölümlerinde dahil olanlar hepsi birden kategorik olarak insan mı? Siz kabul etseniz bile matematik buna itiraz eder. Aynada gördüğümüzden hoşnut değiliz değil mi?

Buralardan ne olduğumuza ilişkin bir tanım, tarif çıkmaz. Biz bir "hiçiz" diyeceğim ama ardında gelecek, mükemmel felsefi tartışmanın bizleri yoracağından eminim: Hiç nedir abi?

Tarih karamsarlıkları değil, umut ve cesaretleri kayıt altına alır. Bu akıllı bir tercihtir. Karamsarlıklar, korkaklıklar, tarihin yapı taşları değildir. Pek çoğu ile aynı adı paylaşmasak da, aynı gemi veya düzlemde bulunmasak da nitelik ve diğer canlılarla, dünya ile ilişkisi üzerinden tanımlayabileceğimiz insan diye idealize de edilebilen bir canlı türü var. Bunlar, bugün aradan geçen binlerce yıla karşın hala insan olmanın çabasındalar. Binlerce yılda, teknolojik olarak

epeyce yol almış olsalar bile, değerler açısından herhangi bir hayvanın ilerisinde olduğunu hiç kimse iddia edemez. Bunun testi her gün onlarca kez yapılıyor.

Her şey politiktir. Hayat talep ve itiraz üzerine inşa edilir. Talebin ve itirazına göre yaşarsın ve o senin politik kimliğin olur. Ne yaşadysan, o sensin. Hayat tüketilmesine karşın insanların sürekli yanında taşıdığı bir yükür, evet yükür. İyi de olsa kötü de olsa. Buradaki fark iyi ile kötü arasındaki o büyük farktır ve önemlidir. Yük olması bundan sonra gelir. Ve bu yük aynı zamanda sizin ne olduğunuzun da tek şıklı yanıtıdır.

Korona sorası yeni bir dünya kurulacağına ilişkin tez öne sürülüyor. İddialı cümlelerle bunun mutlak olduğu da dile getiriliyor. Değişmez, meseleyi uzatmayalım. Yaşlı yerküre onlarca salgın geçirdi, milyonlarca insan öldü. Son dünya savaşına bütün canlıları öldüren bombalar atıldı iki kente. Ve bütün canlıları öldüren bombayı atanı şampiyon ilan ettiler, utanmadı, üzülmedi kimse. Sonrasında dünya değişmedi. Hiçbir şey olmadı, bütün ülkeler, şampiyon olmak için tüm canlıları öldüren bombaya sahip olmak istedi. Şimdi de değişmeyecek. Kapitalizm kendisine yeni bir format atarak yoluna devam edecek. Biz de yeni formatı, yeni sürümlü ideolojik kavramlarla eleştirmeye ve tahlil etmeye devam edeceğiz. Mekanik bu durum devam edecek yani.

Dünyanın neresinde olursa olsun, haksızlığa, hukuksuzluğa uğrayanlar politikanın hemen sol şeridine geçiyorlar. Çünkü o yol onları itiraz ve hak, hukuk arama kavşağına götürüyor. Türkiye'de de aynısı oluyor. Muhafazakâr hatta İslamcı yapılar, ülkücüler, hızlandırılmış kursun, kırmızı kurdeleli öğrencileri gibi hemen durumu kavrayıp, hak aramanın ortak dilini, ortaklaşa kurulacak demokrasinin yöntemini tartışmaya başlıyorlar. Referandumdaki hayır bloğu tam da buydu. Bu anayasal düzenle derdi olan, muhtelif kimlikli insanlar, itiraz ettikleri anayasal düzene, nitelikli olarak, nedenini açıklama yeteneğiyle sahip çıktı.

Şimdi burada biraz soluklanmak lazım, rafine hukuk, mutlak demokrasi talebi ortak nokta olarak duruyor. Buradan başlamalı. Sonrası örgütlenme ve bilinç. Tüm bu süreçlerde sürekli önümüzde duracak soru: Biz Neyiz? Yanıtını, tüketilen bir hayatın vereceği bir soru. Bizler için çalıştığımız yerden gelen bir soru...

Türkiye'de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik 2019 Raporu Üzerine

Şevket Özgün

Sivil Toplum Kuruluşları için yol gösterici bir kaynak haline alan Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı (TÜSEV) 2019 Araştırma Raporu yayınlandı. Yayınlanan rapor incelendiğinde her Sivil Toplum Kuruluşunun yararlanacağı önemli ipuçlarını içinde barındırdığı görülmektedir.

Bu araştırmada ilk yapılan tespitler;

- Genel olarak sivil toplum kuruluşlarının belirli başlıklardaki görevleri ve etkileri, genel sivil toplum algısı çerçevesinde değerlendirildiğinde, 2015 yılına göre artmıştır.

- STK'ların şeffaflığı ve hesap verebilirliği konusu araştırmanın pek çok noktasında bireylerin bağışlarını STK'lar aracılığıyla yaparken göz önünde bulundukları bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler arasında bağışlarının nasıl kullanıldığını görmek için kuruluşlardan herhangi bir raporlama talep etmemeleri de devam eden eğilimler arasındadır.

- 2015 yılındaki araştırma sonucunda Türkiye'de bireylerin bir sene içinde yaptığı bağış ve yardımların 228 TL olarak hesaplanan toplamı, 2019 yılında 303 TL olarak hesaplanmıştır. Aradan geçen üç yıldaki enflasyon göz önünde bulundurulduğuna, 2015 yılı ile aynı kalabilmesi için bu miktarın en az 360 TL olması gerekirdi. Bu durum aradan geçen 4 yılda, bireysel bağışlarda bir düşüş gözlemlendiğini göstermektedir. Bu veriyi yorumlarken Türkiye'nin içinden geçtiği ekonomik dalgalanmaları her zaman göz önünde bulundurmak gerekir.

- Türkiye'de yoksullara yardım öncelikli olarak devletin görevi olarak görülmektedir. Bu bulgu 2004'ten bu yana değişmemekle birlikte 2019 araştırmasında yoksullara yardımı "hali vakti yerinde vatandaşların" görevi olarak görenlerin oranında düşüş gözlenmiştir. Yoksullara yardımı "tüm vatandaşların" ve "sivil toplum kuruluşlarının" görevi olarak görenlerin oranı ise artmıştır. Bu çerçevede sivil toplum kuruluşlarına ülke gündeminin önemli bir maddesi olarak öne çıkan yoksullukla mücadelede eskiye oranla artan bir rol verildiği gözlenmektedir.

- 2004'ten bu yana gözlenen bir başka bulgu da vatandaşların ihtiyaç sahiplerine yardımlarını bir kuruluş aracılığıyla değil, doğrudan kendileri gerçekleştirmeyi tercih etmeleridir. Bu tür yardımlara karşın kurumsal aracılık yoluyla seçtiği hedef kitleye erişmeye gayret eden ve yardımlarını ilgili kuruluşlara bağış yoluyla gerçekleştirmeyi isteyenlerin oranı sadece %12'dir. Buna rağmen yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında kamu kuruluşları yerine STK'ları tercih edenlerin oranı da artmaktadır. Bu bulguyu bir öncekiyle

birlikte değerlendirdiğimizde STK'ların rolünde en azından halk genelinde bir yükseliş gözlenmektedir diye değerlendirilebilir.

- Vatandaşların toplam yardımları içinde dilencilere yapılan yardımlar 2004'ten bu yana önemini korumaktadır. Sokak dilencilerine para verenlerin oranı bir miktar azalsa da her 10 vatandaştan 4'ü dilencilere para vermektedir. Dilencilere para vermekte dini inançlar ve acıma duyguları önemli rol oynamaktadır. Dilencilere verilen paraların ülkedeki doğrudan yardımlaşma eğiliminin ayakta kalmasına destek verdiği söylenebilir. Vatandaşların çoğunluğu dilencilerin durumu için devleti veya başkalarını sorumlu görmemektedir. Dilencilerin içinde buldukları durumdan öncelikle dilencilerin kendileri, tembellik ve kader sorumlu tutulmaktadır. Kamu politikalarının dilencilere gitmekte olan bu kaynağı daha anlamlı ve kamu yararına bir şekilde kullanıma dönüştürebilecekleri bir toplumsal temel olduğu değerlendirilmiştir.

- Dini vecibelerle ilgili yardımlar vatandaşların toplam yardımları içinde önemini korumakla birlikte 2004'ten bu yana bu tür yardımlarda düşüş devam etmektedir. Ramazan Bayramı'nda fitre verenlerin oranı 2004'te %79'dan 2019'da %58'e gerilemiştir. Yine geçen yıl içerisinde zekât verenlerin oranı aynı dönemde %40'tan %23'e gerilemiştir. Kurban kesenlerin oranı da %57'den %39'a inmiştir. Her ne kadar dini vecibeler de olsa bu tür yardımların ekonomik zorluklar sonucu gerilemiş olduklarını düşünebiliriz. Ekonomik şartların değişip iyileşmesi ile daha önceki düzeye ve doğrudan yapılan fitre, zekât yardımlarına geri dönüşecek midir?

- Son 12 ayda kişileri bağış yapmaya teşvik eden nedenler arasında "zor durumda olanlara yardım isteği", "kendini iyi hissetme" ve "bağış yapılan konunun önemi" öne çıkmaktadır.

- Türkiye'de yaşanan ekonomik zorluklar kişileri bağış yapmaktan alıkoymaktadır. Ancak insanların kendilerini iyi hissetme ihtiyaçları da bağışçılığın artmasında göze çarpan bir etmendir.

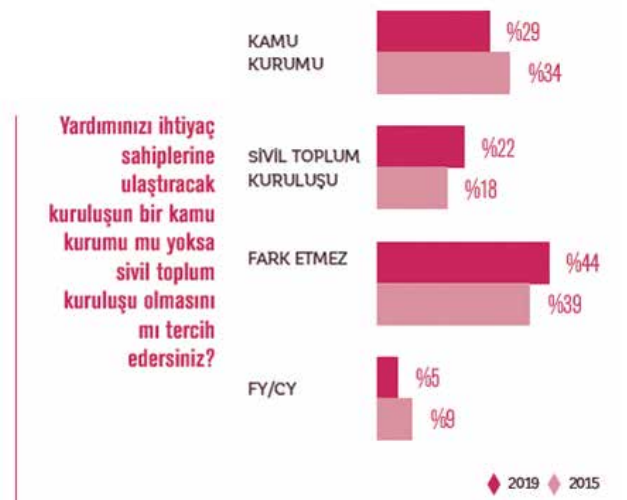
- Her 10 bağışçıdan 4'ü bağışlarının nasıl kullanılacağına dair görüş bildirmemektedir, ancak bu oranda az da olsa bir düşüş gözlenmektedir. Bir amaca yönelik bağış yapma oranı artmaktadır.

Sonuç olarak; STK'lar aldıkları bağışları amacına uygun olarak kullandıklarını ispatlamak için faaliyet raporu gibi raporlamalarını düzenli şekilde yapmaları önemlidir. Ayrıca bu raporların iletişimini yapmaları, bağışçıları ve kamuoyunu sürekli bilgilendirmeleri gerekmektedir.

Türkiye'de kişileri önümüzdeki 12 ayda daha çok bağış yapmaya teşvik edecek etmenler arasında da "daha fazla para sahibi olmak", "bağışın nasıl harcanacağından emin olmak" ve "STK'ların daha şeffaf olması" öne çıkmaktadır. Burada da göze çarpan durum bir önceki kurumsal harcamaların israf ve amaca hizmet etmeme kaygılarının öne çıkmasıdır. STK'lar yapılan bağışları nasıl harcadıklarını en ince ayrıntısına kadar anlatmalı, mali şeffaflık en önemli politikaları olmalıdır.

STK'ların bağış yoluyla yarattığı kaynakların artmasında bağışçıların kendilerini yaptıklarından dolayı iyi hissetmelerini sağlamaları kritik bir etmen olarak ortaya çıkmaktadır. Bağışçılar dönem dönem yaptıkları bağış konusunda bilgilendirilmeli, bağış için bir anı hediyesi/belgesi verilmelidir. Ayrıca bağış toplanan proje ile ilgili bilgilendirme toplantılarına/yemeklerine davet edilmeli, bağışların sürdürülebilirliği STK'lar için önem taşımaktadır.

Son yıllarda sivil toplum faaliyetlerinde spesifik bir amaca yönelik olarak bağış isteme eğiliminin artmakta olduğu bu sektörü gözleyenlerin sık sık karşılaştığı bir durumdur. Bunun için STK'lar bağış kampanyalarını spesifik projelere yönlendirmelidirler.

Korkut Boratav ile Söyleşi Biraz da Bize Ekonomi Anlatır mısınız?

Deniz Zeka ve Meltem Sezen Kılıç

“Bir düşünce sistemi ve kuramsal olarak sosyalizm, gelirler-arası aşırı eşitsizliklere ve sömürüye karşı bir çözümdür. ... Ancak, gerçek hayatta, uygulamada bu ilkelerin hayata geçirilme dereceleri ve siyasi bedelleri tartışmalıdır.”

Dünya ekonomisi Rockefeller gibi aileler tarafından mı yönetilmektedir?

ABD’de Rockefeller, Avrupa’da Rothschild aileleri, kapitalizmin ünlü isimleridir. Rockefeller ailesinin servetinin kökeni petrolden, Rothschild’in ki finansından gelir. Zaman zaman siyasete de karışmışlardır. Örneğin Fransa Başbakanı Macron, siyasete Rothschild’in yatırım bankasından geçmiştir. Fakat bu ailelerin “dünya ekonomisini yönettikleri” iddiası abartılıdır. Kapitalist sistem artık, az sayıda zengin kişi veya aile tarafından yönetilemeyecek kadar gelişmiş ve karmaşıklaşmıştır.

Öte yandan, bu sistem, aynı zamanda, sermayenin kolektif egemenliğine dayanır. Paranın gücü, siyasete, toplumsal ilişkilere damgasını vurmuştur. Büyük şirketlerin temsilcileri siyasete girerler; zaman içinde şirketlerine dönerler. ABD’de bu düzene “döner kapı” (revolving door) benzetmesi yapılır. Ancak, sermayenin egemenliği, Rockefeller gibi bir zenginin yönetiminden farklıdır. Büyük patronlar, şirketler arasında çıkar çatışmalarının olmaması için düzenleme kuralları geliştirilmiştir. Örneğin ABD’de dev şirketlerin, ekonomik güçlerini rakip şirketler ve tüketiciler aleyhine kullanmaları, anti-tröst yasalarca engellenir. Büyük sermaye gözetilir; ancak sermaye grupları arasındaki ilişkiler kurallara bağlanır. Sistem, böylece istikrar kazanır.

Türkiye’nin ekonomik durumu günümüzün hükümetinden dolayı mıdır? Günümüz Türkiye ekonomisi geçmiş hükümetlerden dolayı mı kaynaklanmıştır? 2008 ekonomik krizinden 10 sene geçmesine rağmen yeni bir ekonomik kriz yaşanmadı, bunun nedenleri nelerdir? Yakın bir zamanda ekonomik kriz bekliyor musunuz? İkinci Dünya Savaşı’nın 1945’teki bitimini izleyen otuz beş yıl boyunca, dünya ekonomisinin Türkiye gibi Batı’ya göre gecikerek sanayileşen ülkeleri, dış dünyaya karşı kendilerini koruyabilecek güvencelere sahip oldu. Örneğin, genç sanayi tesislerini, gelişmiş ülkelerin yıkıcı rekabetinden koruyan yöntemler uygulandı. Yüksek gümrük tarifeleri vardı; gerekirse ithalat miktarı, değer olarak kısıtlanabiliyordu... Bu sayede 1963 sonrasında Türkiye, 1930 sonrasındaki deneyimlerini andıran dört beşer yıllık plan içinde sanayileşme ivmesini hızlandırabilirdi.

1980’den sonra Batı kapitalizminden kaynaklanan neo-liberal politikalar, Türkiye’de ve benzer ülkelerde korumacı-müdahaleci politikaların adım adım kaldırılmasına yol açtı. Kaynak tahsisine, yatırımlara (yani geleceğin üretim yapısının belirlenmesine) planlama yerine piyasa mekanizması egemen oldu. Bu dönüşüm, tüm dünyayı etkiledi; ancak, Türkiye 1980’deki askeri darbe sonrasında neoliberalizmi en çabuk benimseyenlerden biri oldu. İlk adım

1980 sonrasında dış ticarete korumanın yerine serbest ticaretin geçmesi oldu. İkinci adım, 1990 sonrasında dışarıdan içeriye, Türkiye’den dışarıya sermaye akımlarının serbestleşmesi oldu. Özellikle bu ikinci adım nedeniyle, büyük Batı ekonomilerinden kaynaklanan sermaye hareketlerindeki dalgalanmalar, Türkiye gibi “gelişmekte olan ekonomileri” zaman zaman krizlere sürükledi. 1994, 2001, 2008 ve (bugünkü) 2018 krizleri, Türkiye’den büyük boyutlu sermaye çıkışları nedeniyle gerçekleşti. Her krizde ekonomiler (milli gelir düzeyleri) küçüldü; bazılarında bankalar iflas etti.

Bugünkü hükümet, 2002 sonrasında neo-liberal politikaların tümünü eksiksiz benimsediği için krizin de sorumlusudur. AKP döneminde de dış dünyadan bol sermaye geldiğinde (örneğin 2003-2007’de ve 2010-2015’te) ekonomi canlanır, sert çıkış olunca, 2008-2009’da olduğu gibi bunalım patlak verir. Türkiye, 2018’de de, benzer bir krize girdi. Ekim 2018 ile başlayan en az dokuz ay boyunca milli gelirin gerilemesi, üretimin düşmesi, işsizliğin artması ile karşılaşacağız. Bu süreci yansıtan istatistiklerin bir bölümü yayımlanmaya başladı.

Devletin denetim araçlarının bir bölümünü koruyan; sermaye hareketlerini denetleyen Hindistan ve Çin gibi ülkeler bu dalgalanmalardan etkilenmedi. Türkiye de 1945-1975 dönemi boyunca bu tür krizlerle karşılaşmamıştı.

Sosyalizm çözüm müdür?

Bir düşünce sistemi ve kuramsal olarak sosyalizm, gelirler-arası aşırı eşitsizliklere ve sömürüye karşı bir çözümdür. Sosyalizmin bölüşüm ilkelerine göre eşitsizlikler, sadece emek gelirleri arasındaki nicelik ve nitelik farkları ile sınırlı kalır; servet ve sermayeden kaynaklanan gelir türleri tarihe karışır. Ancak, gerçek hayatta, uygulamada bu ilkelerin hayata geçirilme dereceleri ve siyasi bedelleri tartışmalıdır.

Siyasi gelişmelerden bağımsız olarak ekonomi birinci derecede etkileyecek bir şey ne olabilir?

Bugünün koşullarında ve yakın gelecekte ekonomi, yukarıda değindiğim neoliberal kurallara bağlı kalma baskısı altındadır. Bu nedenle, uluslararası finans sermayesinin talepleri doğrultusunda hareket etmesi beklenir. Bu da, Merkez Bankası’nın yüksek faiz, kamu maliyesinin ise kemer sıkma politikaları izleme

talebidir. Bu kuralların IMF kredisine bağlı bir program içinde uygulanması yeğlenir. Aksi halde "dışarıdan" (yani Fitch vs. gibi kredi derecelendirme kurumlarınca) izlenecektir. Bu, bir süre küçülme getirir; istikrar sağlandıktan sonra sermaye girişleri ve ekonomi canlanır. Finans çevrelerinin istediği bu tür bir "kemer sıkma" disiplini reddedilirse iki seçenek kalır: Körfez sermayesi gibi bir dış güçten (karşılığında belli "şeyler" verilerek) büyük boyutlu bir kaynak aktarımı... Veya dış borçların bir bölümünün ödenmemesi; yani finans sermayesine karşı meydan okumak... Bu ikinci seçenek, ekonomi fazlasıyla dışa bağımlı olduğu için güçtür. Önemli uyum sıkıntıları, manevralar ve farklı bir kemer sıkma süreci gerekir.

İşler kendi haline bırakılırsa, ekonomi belli bir "dip noktası"na sözünü ettiğim seçeneklerden daha uzun sürecek bir küçülme/kriz ve yoksullaşma sonrasında ulaşır. Yoksullaşma istikrar getirir. Örneğin ekonomi dış açık veremez; enflasyon "kendiliğinden" son bulur. Sonrasında işler eskisi gibi devam edebilir.

"Dışarıdan kuşatılmışlık ve emperyalizmin saldırganlığı, tam aksine devletin güçlenmesi, hatta abartılı baskı rejimlerine dönüşmesi ile sonuçlanıyordu."

Önümüzdeki seçimler döviz kurunu nasıl etkileyecek?

Tamamen uluslararası finans çevrelerinin değerlendirilmelerine bağlıdır.

1973 petrol krizinde fiyat artışına giden OPEC ülkeleri bu durumdan nasıl etkilenmiştir?

Büyük bölümü, fiyat artışını vatandaşlarına rant olarak dağıtan; yüksek düzeylerde tüketici olan; ancak, petrol rantına dayanmayan yapısal değişmeye, üretim yelpazesini çeşitlenmeye geçemeyen toplumlara dönüştü.

Önümüzdeki 20 yılda sizce hangi sektörde iş olanakları artacaktır?

Mühendislik, tıp ve finans alanlarının dinamizm ve yenileşme vadeden iç uzmanlaşma dallarını yakından izlemek gerekiyor.

Türkiye ekonomisinin güçlenmesi için hangi ülkelerin ekonomi politikaları örnek alınmalıdır?

Yukarıda değindiğim neoliberal dönüşümlere tam teslim olan Latin Amerika ülkeleri değil, bu dönüşüme, ulusal öncelikleri izleyerek ve ihtiyatla uyum sağlayan Asya ülkeleri (özellikle Güney Kore, Çin ve Hindistan) örnek alınmalıdır. Türkiye, bugüne kadar ilk gruba benzemiştir.

"Sosyalizmin bölüşüm ilkelerine göre eşitsizlikler, sadece emek gelirleri arasındaki nicelik ve nitelik farkları ile sınırlı kalır; servet ve sermayeden kaynaklanan gelir türleri tarihe karışır."

Almanya iki savaş kaybetmesine rağmen nasıl günümüzdeki konumuna ulaşmıştır?

Nitelikli insan gücünü koruması, insan gücü kayıplarını hızla telafi etmesi; Batı Almanya'nın ABD sermayesi ve yardımı ile desteklenmesi; Doğu Almanya'da ise etkili bir planlamanın uygulanması belirleyici olmuştur. Savaşta tahrip edilen sanayi sektörünün teknolojik modernleşme ile yeniden inşası da önem taşıdı.

Türkiye'nin geçirdiği iki başarılı askeri darbe, ülke ekonomisini olumlu mu, olumsuz mu etkilemiştir?

1960 darbesi, Türkiye demokrasisini sağlıklı bir çerçeveye oturtan 1961 Anayasası'nı getirmiş; yirmi yıl boyunca özgürlüklerin gelişmesini, siyaset, ideoloji ve düşün alanlarında çoksesliliğin yerleşmesini mümkün kılmıştır. 1980 darbesi ise, bu dönüşümleri tamamen tersine çevirmek amacıyla yapıldı; 1982 Anayasası ve sonraki uygulamalar bu kısıtlayıcı hedefi gözetti. Tamamen başarılı olmasa bile, önceki yirmi yıllık dinamik, canlı demokratikleşme eğilimlerini frenlediği, kısmen durdurduğu söylenebilir.

Zimbabve ve Türkiye'nin eğitim sistemi arasında benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

Öğrencilerim arasında büyük benzerlikler vardı. Zimbabve'ye sömürgeci dönemden miras kalan İngiliz eğitim sistemi damgasını vurmuştu. Türkiye'de ise (sonradan ODTÜ, Bilkent vb. örnekleriyle katılan Anglo-Sakson etkilerini saymazsak) Fransa/Alman örneklerini izleyen Avrupa eğitim sistemi belirleyiciydi.

Sosyalizm ve kapitalizm dışında yeni bir sistem ortaya çıkabilir mi?

Kapitalizmin uzun dönemde varlığını sürdürme melekelerini yitirdiğini düşünüyorum. Ya, içten çürüyerek; Orta-Doğu'da olduğu gibi kimi coğrafyalara yıkım getirerek; doğayı tahrip ederek; yani bir "sistem" olarak işlerliğini yitirerek dağılacaktır. (Bazı bilim-kurgu filmlerinde bu tür

senaryolar yer alıyor.) Veya geçmiş sosyalizm deneyimleri, lekelerinden, bozukluklarından arındırılarak yeniden keşfedilecek ve inşa edilecek. Teknolojide, özellikle bilişimde gerçekleşen hızlı ilerlemelerin, ikinci olasılığı güçlendirdiği söylenebilir.

2. Dünya Savaşı dönemi ekonomi politikaları sizi ve ailenizi nasıl etkilemiştir?

Düzenli maaş alan, zorunlu ihtiyaç maddeleri vesikaya bağlı, iki çocuklu bir öğretmen ailesi olarak aç kalmadık; kışın ısındık. Ankara Hamamönü'nde kirada oturuyorduk; babam iki kere yedek subay olarak askere gitti. Ben sokakta büyüdüm. Her öğrenci, en yakınındaki okula giderdi. Sınıf farkları elbette vardı; ama çocuklar olarak hiç algılamadık.

Sosyalizmin teorik olarak işe yaraması ama fiilen işe yaramamasının nedenleri nelerdir?

Sosyalizm kuramcılarının beklentilerinin aksine sosyalizm olgun kapitalist ülkelerde gerçekleşmedi. Sosyalistler, kapitalizmin az-geliştiği coğrafyalarda iktidara geçtiler. İlk günlerinden itibaren zengin, güçlü kapitalist devletlerin kuşatması; iç-savaş kışkırtmaları; işgalleri, sosyalizmin kuramsal ilkelerinin uygulanmasını imkânsız kıldı. Ekonomik olarak geride kalmış, yoksul bir ülkeyi yönetenler hem sosyalizmi kurmak hem de Batı kapitalizmine "yetişebilmek", savaş tehditlerine karşı ayakta durabilmek için hızla sanayileşmek zorunluluğu ile karşılaştılar.

Örneğin, sosyalizmin kuramsal ilkelerinden biri sınırsız demokrasi (özyönetim) hedefler. Üretim araçları üzerinde kapitalist mülkiyetin son bulmasından; kapitalist sınıfların da tarihe karışmasından sonra, bir baskı aracı olan devletin de kendiliğinden yok olacağı öngörülüyordu. Dışarıdan kuşatılmışlık ve emperyalizmin saldırganlığı, tam aksine devletin güçlenmesi, hatta abartılı baskı rejimlerine dönüşmesi ile sonuçlanıyordu.

Bu ikilemleri, sistemin özünden temel ilkelerinden değil, tarihsel zorunluluklardan kaynaklanan bozulmalar olarak yorumlayanlara, ben de katılıyorum.

"Sosyalistler, kapitalizmin az geliştiği coğrafyalarda iktidara geçtiler. İlk günlerinden itibaren zengin, güçlü kapitalist devletlerin kuşatması; iç-savaş kışkırtmaları; işgalleri, sosyalizmin kuramsal ilkelerinin uygulanmasını imkânsız kıldı."

Semra Purkis ile Söyleşi

Doğanın Çılgılığı: Yeşil Ekonominin Ekoloji Politikası

Aydın Bodur

Yeşil Ekonominin Ekoloji Politikası:
Doğanın Çılgılığı,
Doç. Dr. Semra Purkis,
173 sayfa,
Ekin Basım Yayın Dağıtım,
ISBN: 978-625-7983-81-5

Semra Purkis, bu kitabıyla sürdürülebilir ekonomi, yeşil ekonomi, yeşil yeni düzen isimleriyle yeniden bizlere pazarlanan bu kavramların ardındaki yıldızları kazıyıp, boyalı eşeği ortaya çıkarıyor. Bu lafları, arka arkaya iklim felaketlerinin yaşandığı son dönemlerde daha çok duyar olduk. Kitabı okuduğumuzda kurtarıcı diye anlatılanın, aslında bizleri ilğimize kadar sömüren kapitalizminden başkası olmadığını daha kolay anlıyoruz.

Aydın Bodur: Merhaba. Yeni bir kitabınız çıktı, Yeşil Ekonomi üzerine, kitap hakkında konuşacağız ama önce sizi tanıyabilir miyiz? Şu anda Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Uluslararası Ekonomi Bölümünde çalışıyorsunuz... Sizin göç üzerine yaptığınız çalışmalar da var. Biraz anlatsanız:

Semra Purkis: Akademik hayatını biraz kesintili yaşamış biriyim. Marmara Üniversitesi İİBF, henüz İktisat Bölümünde doktora yapan genç bir asistanken yelkenli bir teknede yaşamaya karar verdim. Doktora tezimi teknede yazdım. On beş yılı aşkın tekne yaşamım sırasında aslında birbirleriyle çok ilişkili olan uluslararası göç ve ekoloji konularına ilgim arttı. 2000'li yılların başında İspanya televizyonlarında her gün Afrika'dan gelip Cebelitarık Boğazı'nı aşan ya da Kanarya Adaları'ndan birine yanaşabilen "şanslı" teknelerden sağ, yarı baygın ya da ölü olarak indirilenlerin görüntüleri vardı. Bu sırada Sahra Altı ülkelerden birinden gelen bir göçmenle yapılan bir röportajda yaşamı pahasına olabilecek bir riski göze alıp neden göç ettiği sorulduğunda "çünkü orada yaşamak ölümden bile beterdi" cevabı beni bu alanda çalışmaya itti.

Liberal göç teorileri hâlâ göç kararını bireysel, keyfi ve uluslararası ücret farklılıklarına dayandıran açıklamalar getiriyor. Oysa çok çeşitli nedenlerle bu insanların doğup büyüdükleri coğrafyalarda yaşama olanakları kalmamış. Her dönemde insanları yaşam alanlarından koparan çok çeşitli ve o döneme özgü nedenler sayılabilirse de bana göre temel neden: kapitalizmin sosyal ve coğrafi eşitsizlikleri inanılmaz boyutlara varan ölçülerde arttırarak, sınırsız sermaye birikimini dünya düzeyinde gerçekleştirme dinamikleridir. Artık buna kısaca eşitsiz "gelişme" demeye dilim varmıyor. Geldiğimiz noktada keskinleşen ve bizim yaşamla sınırsız sermaye birikimi arasına sıkışmışlığımızın en açık ifadesi olan iklim krizi, zaten uzun yıllardır kalkınma iktisadi çerçevesinde sorgulanan büyüme, gelişme ve kalkınma gibi kavramlara çok daha mesafeli bakmamıza neden oldu. En yaşamsal zenginliğimiz gezegenimizin eko-sistemini kâr hesaplarıyla yağmalayan da onun bir parçası olan insanları dünyanın farklı coğrafyalarına hallaç pamuğu gibi atan da aynı temel neden.

"Ekoloji duyarlılığı olan tüm toplumsal kesimlerce okunması umuduyla yazılan bu çalışma, son yıllarda gündelik yaşamımızda sıklıkla duyar olduğumuz iklim krizi, enerji krizi, gıda krizi gibi krizlere, adeta hepsini birden çözecek sihirli bir anahtar gibi sunulan Yeşil Ekonomi ve Yeşil Yeni Düzen söylemlerine ve politikalarına açıklık getirmek kaygısını taşımaktadır... İklim krizini ve

bu krize çare olarak izlenen ve önerilen Yeşil Ekonomi politikalarını anlamak için sistemle ilişkilendirilmeden, çözümü sadece basit idari-teknik politika değişikliklerine indirgeyen bir yaklaşım yeterli değildir. Dolayısıyla çalışmada ele alınan konuya daha geniş, çok boyutlu ve derin bir kavrayışın ekonomi-politik ve ekoloji-politik bir perspektifi gerektirdiği öne sürülmektedir" ...

A.B.: Bu arada, kendisi söz etmedi ama Semra Purkis'in "Turizmle Kalkınma ve Kentlerin Kimlik Arayışları: Marmaris Örneği" ve Prof. Dr. Hatice Kurtuluş ile birlikte hazırladığı "Kuzey Kıbrıs'ta Türkiyeli Göçmenler" başlıklı iki kitabı daha bulunuyor. MUÇEP'e geçelim. Türkiye'de uzun bir süredir, dikey-hiyerarşik örgütlenmeler yerine, gönüllülük bazında, yatay taban örgütlenmeleri çoğalıyor; özellikle çevre-ekoloji temelli örgütlenmelerde. Uzun zamandır Muğla'dasınız ve MUÇEP-Muğla Çevre Platformundan da tanıyoruz sizi. Kitabınızın önsözünde de "sözlerimi sonlandırmadan önce, büyük özverilerle 'yel değirmenleriyle' mücadeleye devam eden ve benim bu alanda çalışmamda çok etkili olan Muğla Çevre Platformundan bütün arkadaşlarıma da teşekkür ediyorum" diye bitirmişsiniz, sunuş yazınızı. Biraz MUÇEP'ten, çevre-ekoloji mücadelesi veren bu yeni örgütlenme biçiminden, ne ifade ettiğinden de söz etsek mi?

S.P.: Elbette. Ancak ben burada sadece bir MUÇEP üyesi olarak bu platformun benim için ne ifade ettiğinden bahsedebilirim. MUÇEP'in kuruluşu ile ilgili bilgiler sizin de ifade ettiğiniz gibi kendi web sitesinde mevcut (<https://mucep.org/mugla-cevre-platformunun-mucep-kurulus-amaci/>). MUÇEP olabildiğince yatay ve demokratik bir örgütlenme anlayışıyla bir çatı örgütü değil, yerel bir taban örgütü olarak kurulan bir platform. Sermaye birikiminin yavaşlamaya hiç sabrının kalmadığı bir dönemde yaşıyoruz. Her zaman birikimin en önemli kaynaklarından biri olan mekân/doğa üzerinden birikim, böylesi yavaşlama

eğilimlerinin arttığı dönemlerde tam bir doğa saldırısına dönüşüyor. İşte MUÇEP'in ortaya çıkışını tetikleyen de bu koşullar. Muğla sadece kıyı uzunluğu, iklimi ve elverişli tarım topraklarıyla değil, aynı zamanda en nadide eko-sistemlerden biri olan sulak alanları ve biyoçeşitliliği ile de dünya ölçeğinde önemli bir yer. Oysa sermayenin gözünden bakıldığında -ki çoğu kez bu gözden baktırılmaya zorlanıyoruz- bütün bu doğal zenginlikler ekonomik zenginliğe çevrilecek "kaynaklar" olarak görülüyor. Özellikle Muğla kıyılarında uzun yıllardır görülen bu eğilim, sermayenin mekân/doğa saldırısının dünya ölçeğinde arttığı 2000'li yıllardan sonra inanılmaz hızlara ulaştı. MUÇEP'in başlangıçta kuruluş nedeni olan SİT alanlarının tanım değişikliği adı altında çeşitli derecelerde yapılaşmaya açılması yanında, Muğla'nın dörtte birinin maden arama sahası ilan edilmesi, ömrünü tamamlamış ve en düşük kaliteli kömürle işleyen termik santrallerinin çalıştırılmaya devam edilmesinin yanında kömür sahalarının genişletilmesi için 48 köyün kaldırılarak köylülerin yerinden edilmesi (8 köy hali hazırda boşaltılmıştır), inşaatlara malzeme taşıma yarışında açılan sayısız taş, mermer ve feldspat ocakları, kıyıların hukuka aykırı şekilde halkın kullanımına kapatılması, ormanların endüstriyel plantasyon adı altında sermayeye yeni yatırım alanları olarak açılması sonucu kesilerek yok edilmesi, denizi, suyu, havayı ve toprağı kirleterek bütün canlı yaşamı tehdit eder boyutlara ulaştığı gibi zengin tarihsel mirasını da yok ederek Muğla'yı kimliksizleştirmektedir. Oysa kâr hırsı ile dolu miyop yaklaşımların tersine Muğla'da doğayla

uyumlu olarak sürdürülebilecek, uzun dönemde toplumun daha geniş kesimlerine istikrarlı gelir sağlayacak balıkçılık, zeytincilik, yerel tohumla tarımsal üretim, bal üretimi, gemi yapımı, ekolojiye duyarlı turizm türleri gibi ekonomik kazanç alanları mevcut. Bunu başka bir makalemde yazmıştım.¹ Günümüzde MUÇEP gibi örgütlenmelerin etkiye tepki olarak artması oldukça umut verici. Bu tür örgütlenmeler bütün dünyada sadece var olanı korumanın yollarını değil farklı bir yaşam biçimini kurgulamayı da tartışıyor. Üretim, bölüşüm, değişim ve tüketim ilişkilerinin sınırsız büyüme yerine, anti-kapitalist bir çerçevede doğanın ve toplumun ihtiyaçları gözetilerek, daha adil sosyo-ekolojik ilişkiler temelinde yeniden örülmesi yolunda, kendi örgütlenmelerimizin de bu ütopayı gerçekleştirme iddiasında olan örgütlenmeler olması gerekiyor. Böylesi örgütlenmelerin ve alternatif bir dünyanın önceden yazılmış bir reçetesi olmadığını, ancak önümüzde tarihsel ve güncel çok zengin deneyimlerin ve dünyada bu konuya kafa yoran birçok değerli sosyal bilimcinin bize yol gösteren çalışmaları bulunduğunu ve ütopayı hep birlikte inşa edeceğimizi düşünüyorum. Bir mimar ya da şehir plancısı kadar olmasa da eleştirel coğrafyacı literatürü izleyen bir sosyal bilimci olarak, sosyal ilişkiler ve mekân arasındaki ilişkiselliğin anlaşılmasında ölçeğin ne kadar önemli olduğunu uzunca bir süredir anlamıştım. Dolayısıyla, yerel, bölgesel, ulusal ve küresel farklı ölçeklerdeki farklı sorunların çözümlerinde yatay ve dikey örgütlenme/ koordinasyon biçimlerinin gerektiğini; yerellik, merkezilik, ademi merkezizetçilik, özerklik gibi hiçbir sosyo-mekânsal örgütlenme biçiminin kendi başlarına birer amaç olamayacağını; öncelikle bütün bu örgütlenme biçimlerinin temelindeki niyetin önemli olduğunu düşünüyorum. Yani piyasanın ve sermayenin ihtiyaçlarını değil, doğanın ve onun bir parçası olan toplumun ihtiyaçlarını merkezine alan bir niyetten söz ediyorum. MUÇEP de benim için bu alternatif dünyanın gerçekleştirilmesi yolunda yaşanan ve hepimizin birlikte inşa ettiği

bir örgütlenme deneyimi olarak çok kıymetli. Bu anlamda beni çok heyecanlandıran bir öğrenme süreci, bir okul gibi. Farklı alanlarda birbirinden değerli birikimleri olan bir dolu insanın kafa kafaya, yürek yüreğe verdiği bir platform. Yel değirmenleriyle mücadele -ben o anlamda kullanmamış olsam da- sizin başka bir yerde ifade ettiğiniz gibi Doğulu anlamıyla "kıt akıllıların" yürüttüğü irrasyonel bir mücadele olarak görülse bile anlamsız değil. Üstelik yaşamı yok etmeye kastetmiş sermayenininkinden daha rasyonel bir mücadele. Bilen insan (homo sapiens) olarak sanırım en çok imkansız istemek için varız.

A.B.: Kitabın hazırlık aşaması bir hayli eski sanırım. Dünyada küreselleşme rüzgarları eserken, siz bu kitabı şekillendirmeye başlamışsınız diye hissettim ben... Liberal iktisatçılar, küreselleşmeyi pek matah bir şey olarak sunarken, siz onun yayımlacı-empyalist yanını gözler önüne sermişsiniz... Yeşil Ekonomi kandırmacasını, kapitalizmin kâr için her yere saldıracağını, her şeyi tüketime dönük bir mal olarak metalaştırabileceğini çok da güzel gözler önüne sermişsiniz kitabınızda...

S.P.: Teşekkür ederim. Küreselleşmeyi söylem ve yaşanan gerçeklik olarak ayrı ayrı algılıyorum. Küreselleşme, söylemsel olarak emperyalizm kelimesinin toplumun bütün kesimlerinde yol açtığı olumsuz algıyı örtmek için icat edilen bir kavram. Oysa kapitalizmin toplumsal ilişkilerinin tüm dünya ölçeğine yayıldığı bir dönemden geçiyoruz. Bu anlamda kapitalizmin küreselleştiği söylenebilir. Yoksa başlangıcından beri bu eğilimi taşıyordu zaten. Coğrafi genişleme olanaklarını kaybeden sistem, olabilecek en akıl almaz yöntemlerle toplumu, doğayı ve insan benliğini paramparça etme pahasına vahşi birikimini sürdürmeye çalışıyor. Bu arada sürdürülebilirlik, yönetim gibi yine küreselleşme kavramına benzer şekilde aklımızı çelen ancak her biri sistemin güncel farklı ideoloji, politika ve kurumsal örgütlenme gereksinmelerine karşılık gelen söylemler

birbirlerini bütünlüyor. Bu haliyle küreselleşme zamanı geçen bir rüzgâr değil, ancak zamanı geçmeyecek bir rüzgâr da değil. Yeşil ekonomi söylemi günümüzde sürdürülebilirlik çerçevesinde dolaşıma sokulan görece olarak yeni bir söylem. İklim krizini nüfus artışına bağlayan bu yaklaşım diğer söylemler gibi her kesimden alıcı buluyor. Çözümü de sistemin israfçı, kâra yönelik birikim biçimini gözlerden uzaklaştırmak için yeşil ürünlerin üretim ve tüketimine ve teknolojik yeniliklere indiriyor. Çoğu kez de bizi köşeye sıkıştırıyor. Bir rüzgâr enerjisi santraline karşı çıktığımızda en yakın çevremizden bile siz de her şeye karşısınız cümlesini duyanlarımız az değildir sanırım. Kitapta da belirttiğim gibi sıfır ekolojik zararı olan bir enerji üretim biçimi icat edilse bile sınırsız üretim ve ona eşlik etmesi istenen tüketim anlayışı devam ettiği sürece ekolojik felaketlerin devam edeceğini anlamak ve anlatabilmek ekoloji politik bir çerçeveyi gerektiriyor. Ancak, teknolojinin yarattığı fetişizm ve onun beynimizin en derin kıvrımlarına yerleştirdiği gelişmeci anlayışın etkisiyle bazı alternatif enerji üretim biçimleriyle sorunun hallolabileceğine çoğumuz kolayca ikna olabiliyoruz. Yeşil Ekonomi ve Yeni Yeşil Düzen söylemleri benim baktığım yerden bir taraftan sermayeye yeni kârlı yatırım alanlarını işaret ederken diğer yandan da kapitalizmin krizinin derinleştiğine işaret ediyor. En son Aralık 2019'da Madrid'de Birleşmiş Milletler COP 25 toplantısı, gezegen 800.000 yıldır hiçbir dönemde görülmemiş bir hızla ısınırken ve Paris Anlaşması hedeflerine ulaşılması bir hayal kadar uzak görünürken büyük şirketlerin toplam karbon dioksit oranında azaltım sağlanması konusunda uzlaşamamaları yüzünden çözümsüzlükle sonuçlandı. Çözüm de sadece piyasa mekanizmasıydı zaten. Üstelik iklim krizinin en önemli göstergesi olarak sayılan atmosferdeki karbon dioksit oranının artışının temel kaynağı olan fosil yakıtlar üzerinde güç savaşları devam ederken, sistem bizi iklim krizine karbon piyasası aracılığı ve yeşil teknolojilerle çare bulacağına inandırmaya çalışıyor. Madrid'deki toplantının ardından Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Yeşil Düzen Belgesini yayınlaması ve bunun bir devrim niteliğinde olduğunu iddia etmesi çözümsüzlüğün en açık kanıtı. Eski ve denenmiş politikalar yeşile boyanıp karşımıza getiriliyor sadece. Greta Thunberg'in ifade ettiği gibi bütün canlı yaşam tehlike altındayken sanki hiçbir şey olmuyormuş gibi davranıyoruz.

Çözümün hep birlikte fedakârlık gerektirdiğine, bütün dünya vatandaşlarının politik seçimlerini daha fazla maddi zenginlik yerine daha adil sosyo-ekolojik ilişkiler lehine yapmaları ile bulunacağına inanıyorum.

¹ Purkis S. (2019). "Muğla'nın Kaliteli Bir Yaşam Ekseninde Gelişme Olanaklarının Kömürle Enerji Üretimi Çerçevesinde Değerlendirilmesi", Eğitim Bilim Toplum, 16/62, 10-27.

* Kitaba ısınmak için Purkis'in Artı Gerçek'te yayımlanan Krizden Çıkış Manifestosu ve Yeşil Yeni Düzen başlıklı makalesini de paylaşmak isteriz: <https://artigercek.com/haberler/krizden-cikis-manifestosu-ve-yesil-yeni-duzen>

MUÇEP - Muğla Çevre Platformu - Bodrum Genel Meclis Toplantısı, Şubat 2020

Dünyadan Güzel Şeyler - 10

Mutluluğun Sürdürülebilirliği

Sine Çelik

Birleşmiş Milletler tarafından geçtiğimiz Mart ayında sekizincisi yayınlanan Dünya Mutluluk Raporu'na göre Finlandiya dünyanın en mutlu ülkesi. Bu rapor dünyanın 153 ülkesinin farklı kesimlerinden en az bin kişinin cevapladığı anketler baz alınarak, ülkelerin genel yaşam kalitesini altı ana değişken üzerinden değerlendiriyor. Bunlar sırasıyla, kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla, sosyal destek, sağlıklı yaşam süresi beklentisi, özgürlük, cömertlik ve yolsuzluğun noksanlığı kategorileri. Dizinin onuncu bölümünde, son üç senedir dünyanın en mutlu ülkesi seçilen Finlandiya'dan, mutluluğun mütevazı Finler için ne anlama geldiğinden ve mutlu olmanın öğrenilen bir şey olduğu prensibiyle kurulan mutluluk okulundan bahsedeceğim.

En mutlu ülkeler listesinde tepelerde yer aldıkça Finlerin en çok karşılaştıkları soru bunun nasıl mümkün olduğu olmaya başlamış ve bu konu üzerinde ciddi araştırmalar yapılmış. Helsinki Üniversitesi'nde mutluluğun temeli ve anlamı üzerine çalışan sosyal psikolog Frank Martela, mutluluğun Finler için vakur, dengeli ve dirençli bir yaşam sürmek anlamına geldiğini belirtiyor. Aynı zamanda sadece Finlandiya'da değil, sürekli olarak listenin en başında yer alan diğer kuzey Avrupa sosyal refah devletlerinde vatandaşlara sunulan sosyal güvencenin mutluluğa sağladığı katkının altını çiziyor. Martela, sadece güvende hissetmenin değil, güvenilir bir insan olmanın da Finler için değer taşıdığını belirtiyor ve o çok bilinen cüzdandan örneğini veriyor, "Helsinki'nin en kalabalık caddesinde cüzdanınızı düşürseniz bile çok endişelenmezsiniz çünkü bilirsiniz ki mutlaka size geri dönecektir. Ama sadece cüzdanı geri gelen kişi değil onu geri getiren kişi olmak da Finler için önemli".

Mutluluk raporu çalışmalarına 2020 yılında bir ek yapılmış ve her ülke için göçmenlerin cevapları ile o ülkede doğmuş ve büyümüş kişilerin cevapları karşılaştırılmış. Finlandiya özelinde iki grubun sonuçlarının neredeyse birebir örtüşmesiyle, bugüne kadar savunulduğu gibi mutlu olmanın Finlandiya ile ilgili değil Fin olmakla ilgili olduğu, çünkü Fin halkının yaradılış itibarıyla mutlu olduğu teorisi çürütülmüş. Bu durumda bir seneyi aşkın süredir Finlandiya'da yaşayan biri olarak ben de

dünyanın en mutlu insanlarından biriyim demektir. Bir şikâyetim yok ama, Finlandiya'ya taşınmamın hem kendimin hem de insanlığın geleceği için duyduğum kaygıları silip attığını da söyleyemem.

Mutluluk öğrenilebilen bir şeydir

Fin Mutluluk Okulu bundan iki yıl önce 'her şeyi uzmanından öğrenin' mottosuyla, mutluluğun insanın nerede yaşadığıyla değil, nasıl yaşadığıyla ilgili olduğunu savunan bir grup Fin eğitimci tarafından kurulmuş. Yıl boyunca okulu ziyaret edenler için çeşitli dersler, kamplar ve seminerler düzenleyen bu okul, beslenme, doğa, egzersiz, dinginlik, dinlenme ve öğrenme şeklinde tercüme edilebilecek altı ana prensip çerçevesinde katılımcıların hayat kalitesini bütüncül bir biçimde iyileştirmeyi amaçlıyor.

Finlandiya'nın mutluluk ihracatı için geliştirdiği başka bir projesi ise Rent a Finn (Türkçesiyle 'Bir Fin Kirala'). Bu esprili başlık aslında Fin mutluluk rehberiniz ile internet üzerinden buluşarak, Finlere göre mutluluğunun temelini oluşturan prensipleri kavramanız ve uygulamaya başlamanız için oluşturulmuş dijital bir platform anlamına geliyor. Finler kişisel ölçekte mutluluğun gündelik alışkanlıkları ile doğrudan bağlantılı olduğunu öne sürüyorlar. Örneğin ormanda kısa yürüyüşler yapmak, buzlu suda yüzmek, topladıkları taze besinleri yemek gibi küçük şeylerin birleşerek sakin ve dengeli bir yaşam sürmelerine sebep olduklarını

düşünüyorlar. Rent a Finn projesi, nerede yaşarsanız yaşayın hayatınıza bu tarz alışkanlıkları küçük değişikliklerle entegre etmenize yardımcı olan bir rehber hizmeti aslında.

Bu ülkedeki insanlar neden bu kadar mutlu?

Bu yazıyı yazmaya karar verince üç Fin arkadaşımın mutluluğun onlar için ne anlama geldiğini birkaç cümle ile açıklamalarını rica ettim. Gelen cevapların ortak noktası, Finlandiya'nın sosyal yapısının vatandaşların iş dışında ilgilendikleri şeylere zaman ayırabilmesine imkân sağlaması oldu denebilir. Aynı zamanda, ülkede şehirleşmenin minimal tutulması, başkent Helsinki merkezinde yaşayanların bile en fazla 10 dakika içinde ormanlara, deniz kıyısına ve göllere ulaşabilmesi ve buralarda sükûnet içinde vakit geçirebilmesi de Finlerin mutlu bir hayat sürmesi için önemli buldukları öğelerden. Sorduğum soruya gelen cevaplar şöyle oldu:

"Tabii ki sauna! Bu bir şaka ama etkisi olabilir biliyor musun? Sonuçta burada her iki kişiye bir sauna düşüyor! Mutluluk bana göre doğanın içinde olmak ve buna zaman ayırabilmek. Bu birçok ülkede mümkün olmuyor. Doğa olmadığı için değil tabii, çoğunlukla vakit olmadığından. Birkaç seneliğine iş için başka ülkelerde yaşadığım oldu, mesela Los Angeles'ta iki sene yaşadım. Hava her gün güneşliydi ama keyfini çıkarmaya

vakit yoktu hiç! Burada karanlık günlerde bile kendime zaman ayırınca mutlu oluyorum. Bence bunu yapabildiğimiz, ama aynı zamanda ekonomik ve sosyal açıdan tatmin edici bir hayat sürdürebildiğimiz için böyle mutluyuz.” (Anne, 32, girişimci)

“Ülkemizde sosyal sistemler çok iyi işliyor, eğitim, sağlık, ulaşım gibi temel konulardan herkes çok memnun. Kendimizi güvende ve eşit hissediyoruz, özgür olduğumuzu biliyoruz. Bu konuları çok düşünmemiz gerektiği için başka şeylerle ilgilenebiliyoruz. Bu birçok ülkede mümkün değil. İnsanlar en küçük hakları için bile büyük savaşlar veriyor. Bunları yapmamız gerektiği için kendimize zaman kalıyor, bu zamanı ailemizle arkadaşlarımızla doğa ile iç içe geçirebiliyoruz. Ama bu biraz da mutluluğun senin için ne anlama geldiğini öğrenmekle ilgili galiba, genel olarak Finler bunu iyi bilir, çünkü herkes bunu keşfederek büyür. Ama doğrusunu söylemek gerekirse, her sabah ‘aman tanrım ne kadar da mutluyum’ diye uyanmıyorum. Olumsuzluklar herkesin gerçeği.” (Tuuli, 28, tasarımcı)

Kim bu mutlu Finler? O anket bana hiç gelmedi!

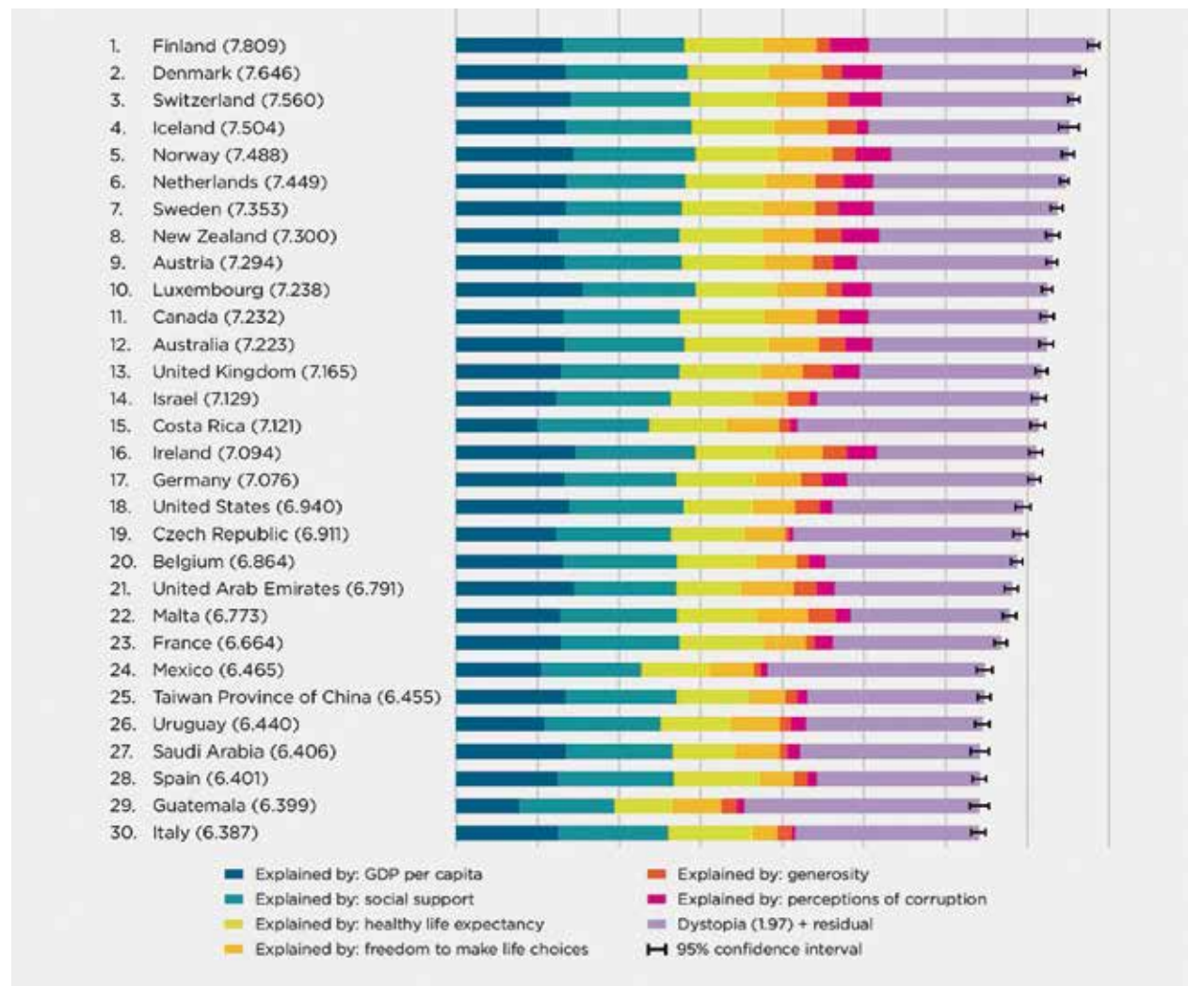
“Kim mutlu? O anket bana hiç gelmedi ve buna biraz sinirleniyorum. Mutlu muyuz? Bilemiyorum, bence beklentilerimiz düşük! (gülüyor) Fin kültürü çok mütevazı ve içe dönüktür, bu yüzden insanların mutluluk anlayışının bunu yansıttığını düşünüyorum. Burası sorunsuz bir yer değil. Finler çok mutlu genellemesi kafa karıştırıcı ve durumu iyi olmayan bir sürü insanı kızdırıyor, onlara kendi hayatlarını sorguluyor. Çünkü Finlandiya’da depresyon ve alkolizm gibi gerçekler de var. Peki o zaman kim bu mutlu insanlar? Bence burada bir çelişki var. Şahsen ben genel olarak halimden memnumum (İngilizce ‘content’ kelimesini kullanıyor) ama bence bu mutlulukla aynı şey değil. Mutluluk süreklilik gerektirir. Yine de mutluluğun insanın yaşadığı yerden çok kendi bedensel ve zihinsel sağlığı için çaba sarf etmesiyle ilgili olduğunu düşünüyorum. (Eeva, 42, araştırma görevlisi)

Dünya Mutluluk Raporu’nun gerçeği yansıtmadığını düşünen tek kişi Eeva değil. Söylenene göre 2018 yılında Finlandiya ilk defa dünyanın en mutlu ülkesi seçildiğinde halkın tepkisi, “Ne? Biz mi mutluyuz?” olmuş. Buna bağlı olarak, raporun ülkenin popülaritesini uluslararası arenada arttırırken, ‘mutlu’ hissetmeyen, geçim sıkıntısı, sağlık sorunları, ailesel problemler ile boğuşan Finlerin ötekileştirilmiş hissederek kendilerini olduklarından daha yalnız hissetmesine yol açtığını düşünen büyük bir grup var. Bunun nedeni, raporun belirlediği ölçütlerin, kişisel bir mutluluk anlayışından ziyade, güven veren bir toplumda yaşamının getirdiği sürekli rahatlığa odaklanması. Raporun editörlerinden Kanadalı ekonomi profesörü John Helliwell kişisel bir mutluluk analizini hedeflemediklerini, tersine, bir ülkede yaşayan insanların birbirine sahip çıkmak, güvenmek, kendi hayatları hakkında

söz sahibi olmak gibi kolektif gereksinimlerini raporlandıklarını, bütün bunlar göz önüne alındığında mütevazı Finlandiya toplumunun güven ve eşitlik esaslarına dayalı yaşam biçiminin yüksek puanlar almasının şaşırtıcı olmadığını belirtiyor.

Mütevazı Fin kültürü

Eeva’nın ve Kanadalı profesörün bahsettiği Fin mütevazılığı gerçekten de ülkenin yemeklerinden mimarisine, eğlence kültüründen insanların görüntüsüne kadar her alanda kendini belli ediyor. Hatta mütevazılığın esamesinin dahi okunmadığı siyasette bile. Bu konuyu küçük bir anekdotla bitireyim. Bu bölüm için hazırlık yaptığım günlerde Finlandiya’nın genç başbakanı Sanna Marin kişisel Instagram hesabından Finlandiya için hayati kararlar vermek ve doğru adımlar atmak konusunda kendinden nasıl sürekli kuşku duyduğundan bahseden bir paylaşımda bulundu. Noktasına dokunmadan çevirisini aktarıyorum: “Herkes bazen kendini yetersiz hissedebilir. Örneğin, pandemi boyunca Finlandiya’ya pilotluk yapmak zorunda kaldığım zamanlarda ben böyle hissediyordum. Süreci daha iyi yönetip yönetemeyeceğimi merak edip stresle boğuştuğum zamanlar oluyor. İnsanların temel haklarını etkileyen kısıtlayıcı ve sert önlemler almak durumunda kaldım. Sürekli bunların gerekli ve orantılı olup olmadığını kendime soruyorum.” Ülkenin en yetkili isminin özeleştiride bulunması ve çekinmeden kişisel hassasiyetlerini ortaya koyabilmesi takdir edersiniz ki benim pek alışkın olduğum bir durum değil. Şaşkınlık içerisinde bu paylaşımı iki Fin arkadaşıma yolladım. Başbakanın içten paylaşımını hiç garipsemedikleri gibi ikisi de bunu onlara yanlılıkla yolladığımı düşündü! Mutlu kalın.

D O S Y A

Mülteciler: Siyasetin Hamaseti, Şiddetin Seyirlik Hali

Dosya Editörü: Hale Gönültaş

Mülteciler insanlığın neresinde?

Ne kadar yükseğe dikeceksiniz sınırlarınızı?

Etrafınızı çevreleyen duvarlar nereye kadar uzanacak?

Boğazımızda kalan bir şey var ve onu tükürmek istiyoruz.

En azından bunu yapabilirsiniz madam

Bizimle konuşabilirsiniz, zira her şey kaybolmadı, hayır kaybolmadı

Şafak mitlerinizle, güneş burada herkes için parlıyor ve biz ona inanıyoruz.

Noir Désir - L'Europe

Çöp Deyip Geçme:
Kent Çöplüğü'ne Atılan Bedenler
>> s. 21 Hale Gönültaş

Korona, Yabancı Düşmanlığı Virüsü ve Mülteciler
>> s. 23 Sencer Başat

Mültecilerin Demografik Koşulları ve
Korona Salgını
>> s. 25 Alanur Çavlin

Ülkü Doğanay ile Söyleşi
Medyanın Ayrımcı Dili Mültecilerin Yaşamlarını
Altüst Ediyor
>> s. 26 Zişan Kürüm

Mülteciler Üzerinden Yayılan Yalan Haberler
>> s. 28 Aydın Bodur

Dünya Evimiz Uluslararası Dayanışma Derneği
>> s. 29 Levent Ayaşlıoğlu ve Özgür Tüfekçi

Hepimiz
>> s. 29 Gül Ayaşlıoğlu

Dünyanın Her Günü
>> s. 30 Burçak Sel Tüfekçi

Pandemi Sürecinde Sahadan Notlar
>> s. 30 Levent Ayaşlıoğlu ve Özgür Tüfekçi

Ünlü Fransız rock grubu Noir Désir, 2001 yılında yayınladıkları bir manifesto-şarkıyla, Avrupa'ya böyle başkaldırır. Bu şarkıyla aynı yıl, Birleşmiş Milletler, 20 Haziran gününü Dünya Mülteciler Günü ilan eder. "Dünyanın her yerinden, şiddet ve zulümden dolayı evlerinden koparılan ve zulümden kaçan insanların anıldığı ve onurlandırıldığı" bir gün olarak tarif edilse de 20 Haziran aslında uluslararası sivil toplum örgütlerinin konuyla ilgili raporlarını yayınlamaları, ülke liderlerinin mülteci "krizine" dikkat çekerek kendi politikalarının krize katkılarını hasıraltı etmeleri için bir fırsattır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 20 Haziran 2019 tarihinde yayınladığı rapor vesilesiyle, 2018 yılı itibarıyla dünyada yerinden edilen kişi sayısının 70 milyon 800 bin kişiyi aştığını, Türkiye'nin de son beş yıldır dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke olduğunu vurgular.

Dünyanın en büyük mülteci nüfusuna ev sahipliği yapan Türkiye Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı sıfatıyla Recep Tayyip Erdoğan da 20 Haziran 2019 Dünya Mülteciler Günü mesajında Türkiye'nin, ölümü göze alarak açıklıktan, çatışmalardan, iç savaş ve fakirlikten kaçan milyonlarca insana yardım eli uzattığını söyler ve bunu da "insanlık onuru" ve "vicdan" meselesi olarak açıklar. Erdoğan mesajını "coğrafyamızın farklı köşelerinde zor şartlar altında hayat mücadelesi veren tüm mültecileri ülkem ve milletim adına selamlıyorum" diyerek tamamlar.

Fransız düşünür Jacques Derrida'nın Marx'ın Hayaletleri: Borç Durumu, Yas Çalışması ve Yeni Enternasyonal (1994) adlı kitabında "hayalet bilimi" önerir; "geri gelenin/geri gidenin bilimine" gönderme yapar. Marx'ın Hayaletleri metni böyle bir düşünce yolculuğunun ürünüdür. Derrida bu metninde William Shakespeare'in Hamlet oyunundan ilham alarak, varlık ile yokluk arasında salınan güçlü bir metafor olarak "hayaletleri" kullanır. Hayalet mevcudiyet ile namevcudiyet arasında salınır, zamanın düz çizgide ilerleyişini sekteye uğratır. Böylece mekânın, bakışın ve yaşamın sınırlarını alt üst eder. Hayalet bütün bunları yanlış giden bir şeyler olduğunu haber vermek ve adaletin yerini bulmasını talep etmek için yapar.

Evet, sınırlar var. Ama sürekli sınırları ihlal eden hayaletler de var. Her zaman olmasa da bir şeye işaret etmeye, bir şey söylemeye çalışır. "Hayaletler" bir şeyi yapmakta çok başarılıdır: Şimdiki zamanda bir şeylerin yanlış gittiğini, gitmesi gerektiği gibi gitmediğini bize hissettirir. Bizi şimdiki zamanı sorgulamaya iter.

Keyifli okumalar

Çöp Deyip Geçme Kent Çöplüğü'ne Atılan Bedenler

Hale Gönültaş

Dünyanın her yerinde aynı olan bir mekândır mezarlıklar. Ne kadar bakımlı olursa olsun kapısından girdiğiniz anda sizi hüznün karşılar. Ankara Karşıyaka'daki mezarlık, birkaç gün önce bu hüznü arttıran bir cansız bedene, son yolculuğu öncesinde kısa bir süreliğine de olsa ev sahipliği yaptı. Afganlı kayıtsız işçi, bir iş cinayeti kurbanı ama onun ölümünün anlatmak istediği, mültecilerin ölümlerinin bile sıradan olmadığı, ağır bir utanç ve hüznü barındırdığı.

Ankara - Karşıyaka Mezarlığı Cenaze İşlemleri Binası'nın önünde, Afgan Sediği Abdullah'ın cenazesi araçtan indirilmeden görevli tarafından teslim edilen "ölüm kâğıdının" dökümü:

"İsim: Sediği Abdullah.

Uyruk: Afganistan İslam Cumhuriyeti.

Doğum tarihi: 01.04.1986.

Ölüm Nedeni: Yaralanma.

Ölüm Yeri: Elazığ Karakoçan"

Afgan Sediği, Türkiye'de iş cinayetinde yaşamını yitiren ve cenazesi ülkesine gönderilebilen az sayıdaki mülteci den biri. Sediği'nin Afganistan'dan başlayıp Elazığ'ın Karakoçan ilçesinde inşaatın çatısından düşmesiyle son bulan yaşamının hikâyesini ilerleyen satırlarda okuyacaksınız. Sediği'nin cenazesinin Elazığ'dan Ankara'ya, Ankara'dan Kabil'e gönderilme sürecine tanıklık ederken, işverenlerin iş cinayetlerinde yaşamını yitiren mültecilerin cenazelerine dair sorumluluk alıp almadıkları sorusuna da yanıtını aradık.

İş kazaları sonrasında olayın savcılığa yansımalarının ardından olay yerinde "bilirkişilik" görevi üstlenen İSİG Meclisi'nden İş ve İşçi Güvenliği Uzmanı Zafer Güzey, iş cinayetlerinde yaşamını yitiren mültecilerin geride haklarını arayacak yasal takipçilerinin olmaması nedeniyle işverenlerin "göçmen cesedini" ortadan kaldırılması gereken bir eşya, nesne olarak algılandığını söylüyor. Güzey'in bazı işverenlerin, işçilerin cansız bedenine yönelik "insanlık dışı"

tutumlarını şu sözlerle aktarıyor: "Bazı işverenler göçmen işçi cenazelerini, iş yeri ile bağlantısı kurulamayacak uzaklıkta kent çöplüğü, ormanlık alan ya da yol kenarlarına atarak iş cinayeti ile işletmenin bağlantısını ortadan kaldırma yolunu tercih ediyor"

İşveren: "Sediği'nin Cenazesini Köyümüzde Defnedecektik"

Sediği Abdullah (34), iki yıl önce Afganistan'ın Badahşan kentinden göçmen kaçakçıları aracılığıyla İran üzerinden sınırı geçer. Bir süre Van Gürpınar'da kalır. Daha sonra Elazığ'ın Karakoçan ilçesine gider. İlçede yaşayan birkaç Afgan arkadaşının yanına yerleşir. İnşaat işçisi olarak çalışmaya başlar. Geçtiğimiz günlerde de Elazığ'ın Karakoçan ilçesinde çalıştığı inşaatın çatısından düşerek yaşamını yitirir. Ailesi oğulları Sediği'nin yaşamını yitirdiğini tam beş gün sonra Afgan mültecilerin bilgilendirmesiyle öğrenir. Cenaze, Elazığ Devlet Hastanesi'nin morgundadır. Afganistan'daki aile ölen oğulları Sediği'nin Ankara'da yaşayan kuzeni Akame K'ya ulaşır.

Yaklaşık üç hafta önce pazar öğle saatleriydi. Mültecilerle sahada yaptığım bire bir görüşmelerden tanıdığım kadın mülteci Akame aradı. Kuzeninin vefat haberini aldığı, Ankara'ya getirmek üzere Elazığ'a gitmesi gerektiğini, pandemide uygulanan yasaklar nedeniyle yetkililerden izin almak için nasıl bir yol izlemesi gerektiğini sordu. Sediği'nin iş

cinayetinde yaşamını yitirdiği inşaatın sahibinin telefon numarasının kendisine verildiğini, Murat isimindeki bu kişiyi aradığını ancak dil sorunu nedeniyle tam olarak anlamadıklarını anlattı. Bunun üzerine, Karakoçan'daki iş yeri sahibini aradım ve sordum. İşveren "Cenaze, hastanede bir haftadır bekliyor. Kendisini çok severdik, çok çalışkandı. Ailemizden biri gibi hissederdik. Bu nedenle biz de artık birkaç gün içinde köyümüzdeki aile mezarlığımıza defin işlemini gerçekleştirecektik" demekle yetindi.

"Kayıtsız, köksüz, yalnız, sürgün, yoksul, ötekileştirilen mültecilerin bir gecede diplomatik koz olarak ölüme gönderildiklerine tanık olduğumuz 28 Şubat 2020 gecesi yaşananlar, bir roman kurgusu değil, hiçleştirme gerçekliğinin, şiddet ve acının seyirlik haliyle çaresizliğin pornografik birleşimiydi."

Cenaze Elazığ'dan Ankara'ya Getirildi

HDP Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu ile temasa geçiyoruz. Gergerlioğlu da Elazığ'daki yetkililerle. Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığı, Sediği'nin cenazesinin Ankara'ya getirilmesi için işlemleri hızla tamamlıyor. Cenaze, birkaç saat içinde Elazığ Belediyesi'ne ait bir araçla Ankara'ya doğru yola çıkıyor. Dünya Evimiz Uluslararası Dayanışma Derneği, cenazenin Karşıyaka Mezarlığı'nın morguna kabul edilmesi için gerekli prosedürleri tamamlıyor.

Şiddetin Temsili Olarak "Çöp Torbası"

Gece yarısını geçerken, mültecilerle gönüllü olarak çalışan ve cenazenin Ankara'ya getirilmesi konusunda destek olan arkadaşım Mehmet Onur Yılmaz'ın aracıyla Akame ve eşini evlerinden alıp Karşıyaka Mezarlığı'na doğru yola çıkıyoruz. Cenaze aracı, sabahın ilk ışıkları ile Ankara Karşıyaka Mezarlığı Cenaze İşlemleri Binası'nın önüne yaklaşıyor. Cenaze teslim alınıyor, Akame kuzenini teşhis ediyor. Cenazeyi getiren görevli bir çöp torbasını yere bırakıyor, tutanağa imza atılıyor. Çöp torbasından, yaralı halde hastaneye götürülürken üzerinde bulunan iş kıyafetleri çıkıyor. Akame'nin gücünün tükendiği hissediliyor, "Bunları ailesine gönderemem" diyor. Torbayı Akame'nin elinden alıyorum. Birkaç dakika yan yana sessizce duruyoruz. Akame "çöpe at o torbayı" diyor. O anda fark ediyorsunuz ki, ölen mültecinin eşyalarının konulduğu "çöp torbası", yakınının cenazesini teslim alan diğer mülteci için de ayrıca sembolik bir şiddete dönüşüyor!

Mülteci, göçmen ya da sığınmacıların oluşturduğu milyonların sosyal dünyaya katılışları, dışarda bırakılma, hiçleştirilme, görmezden gelinmeleri ve nihayetinde de dünyadan ayrılışlarını sarmalayan şiddeti ve bu şiddetin "insanlar" üzerinde yarattığı itkiyi daha net görünür kılmak için Sediği Abdullah'ın hikâyesini kişisel tanıklık üzerinden aktarma yolunu seçtim.

"Afgan Cenazelerine Uygun Fiyat Veriyoruz"

Sediği Abdullah, Türkiye'ye kaçak yollarla giren binlerce Afgan mülteciyi sadece biri. Ucuz işgücü olarak güvencesiz koşullarda çalıştırılan kayıtsız mültecilerden Türkiye'de yaşamlarını yitirenlerin cenazelerinin ne kadarının ülkelerine gönderilebildiği kadar ölümlerden ne kadar haberdar olunabildiğine dair de net bir yanıt verebilmek imkânsız.

Cenazenin uluslararası uçuşa hazırlanması ve kargo ücreti, bin 500 doları aşan bir meblağ tutuyor. Sediği Abdullah'ın ülkesine gönderilmesi için cenazeyi hazırlayan Başkent Cenaze Hizmetleri'nin sahibi Erdem Kurt, Afganların cenaze hizmetleri için maliyetin altında fiyat verdiklerini söylüyor ve devam ediyor: "İlaçlama, çelik tabut ve havaalanına intikal için bin 500 lira

alıyoruz. Haftada en az bir iki Afganlı cenazesi gelir. Geneli de iş kazası sonucu yaşamını yitirenler. Biz Afgan Hava Yolları ile çalışıyoruz. Afgan Hava Yollarının kargo ücreti Türk Hava Yolları'na göre çok daha uygun. Kimi zaman cenaze başka şehirden gelir. Ancak cenaze yakınları kargo için ücreti bir türlü toparlayamaz. Cenaze uzun süre bekler. Memlekette aileleri de yoksul, para gönderemiyor. Kargo ücreti ise bin dolar civarında. Birkaç kez Afganistan Büyükelçiliği'nde çalışan personelin kendi aralarında para toplayıp cenazelerin ülkesine gönderilmesini sağladıklarına tanık oldum."

"Suriyeli Mültecilerin Cenazelerini Sınır Kapısına Götürüyoruz"

Erdem Kurt, Suriyeliler için cenaze prosedürlerinin daha farklı olduğunu anlatıyor. Kurt'un aktardığına göre, Ankara ve çevresinde

yaşamını yitiren Suriyeli mültecilerin cenazeleri şehirlerarası yola çıkmak için gerekli olan "ilaçlama" işleminin yapılmasının ardından, şirketlerine ait araçla Hatay'ın ilçelerindeki sınır kapılarına götürülüyor. Vefat eden mültecinin yakınları da cenazeyi teslim almak için sınıra geliyor. Ancak, Suriye'de iç çatışmaların yoğunlaştığı, ailelerin buldukları coğrafyadan maddi ya da savaş koşulları gereği sınır kapısına ulaşamamaları durumundaysa cenaze, görevlilerin gösterdiği hastane ya da belediye mezarlığının morguna bırakılıyor.

Cenaze Ülkesine Gönderilemezse Defin Kimsesizler Mezarlığı'na Yapılıyor

Başta Van, Ankara, İstanbul, İzmir, Hatay, Adana olmak üzere pek çok il-ilçede kimsesizler mezarlığı bulunuyor. Cenazelerin yasal bekleme süreleri tamamlandıktan sonra yakınları tarafından teslim alınmayan cenazeler ise Kimsesizler Mezarlığı'na defnediliyor.

"İnsan Bedeni Değil De Eskimiş, Elden Çıkarılacak Bir Eşya Olarak Görülüyorlar"

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi verilerine göre, 2019 yılında 112 mülteci/göçmen işçi iş cinayetlerinde yaşamını yitirdi. Yılın ilk beş ayında ise mülteci/göçmen ölümlerine ilişkin İSİG Meclisi'nin paylaştığı ölümlerin sayısı şimdiden 50'yi aşmış durumda. İSİG Meclisi'nden Zafer Güzey, iş cinayetlerinde olayın savcılığa yansımalarının ardından bilirkişilik görevini üstlenen isimlerden biri. Güzey, göçmen işçiliğinin çalıştığı sektörlerin sigortasız, kaçak işçiliğinin en yoğun olduğu meslek alanları olduğuna işaret ediyor. Güzey, "Merdiven altı olmak işletme yetkilileri açısından yasal sorumluluklara karşı dokunulmazlık zırhı oluşturmaktadır. Bunun en büyük amacı da yasal mevzuat giderlerinden kurtulup kâr marjını arttırmaktır. Bu işletmeler, iş cinayetlerinde yaşamını yitiren göçmen işçileri, elden çıkarılacak bir eşya olarak görüyorlar" diyor.

"Yaralı Mülteciler Olay Yerinden Kaçırılıyor"

Güzey, "İş cinayetlerinde yaşamını yitiren göçmen işçileri, elden çıkarılacak bir eşya olarak görüyorlar" cümlesini tanıklıkları ve ulaştıkları bilgiler üzerinden ayrıntılandırıyor. Güzey, bir iş kazasında işverenlerin, savcı olay yerine gelmeden yaralı mültecileri olay yerinden apar topar kaçırabildiklerini ve buna tanık olanların da sınır dışı edilmemek ya da farklı gerekçelerle bu durumu yetkili mercilere aktarmadıklarını söylüyor. Güzey, 22 Ağustos 2019 tarihinde İstanbul Büyükçekmece'de meydana gelen ve dört mültecinin yaşamını yitirdiği olay¹ sonrası bilirkişi sıfatıyla yaptığı inceleme/ araştırmada, olay sırasında yaralanan kayıtsız mültecilerin işveren tarafından apar topar olay yerinden kaçırıldığı bilgisine ulaştıklarını ancak mültecilerin de sınır dışı edilme kaygısı ile net bilgiler elde edemediklerini ifade ediyor.

“Bazı işverenler göçmen işçi cenazelerini, iş yeri ile bağlantısı kurulamayacak uzaklıkta kent çöplüğü, ormanlık alan ya da yol kenarlarına atarak iş cinayeti ile işletmenin bağlantısını ortadan kaldırma yolunu tercih ediyor.”

Mülteci Cenazeleri Kent Çöplüğüne Atılıyor

Güzey, işverenin, kendi işyerinde meydana gelen bir iş cinayeti sonrası geride mültecinin hakkını arayacak bir yakını olmaması nedeniyle, mültecinin cesedini ortadan kaldırılması gereken bir unsur olarak gördüğünü söylüyor. Güzey, “Takipçisi ve koruyucusu olmayan

göçmen işçiler için iş cinayeti sonrasında bedenleri bulunamayacak, bulunsalar dahi iş yeri ile bağlantısı kurulamayacak kent çöplüğü, ormanlık alan, yol kenarlarına atılarak iş cinayeti ile işletmenin bağlantısı ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır” bilgisini veriyor.

İnsanlığı, Kent Çöplüğünde Bırakmak

Çek asıllı yazar İvan Klima'nın “Aşk ve Çöp” eserindeki isimsiz çöp toplayıcısı anlatıcının zihninde İkinci Dünya Savaşı'nda toplama kamplarında yitip giderek değersiz maddelerle ve başka eşit derecede önemsiz şeylerle aynı duruma düşmüş olan arkadaşının ve aile üyelerinin kaderleri musallat olur. Çöpler dünyasına bizzat düşmüş oluşu ona, bir insanın bir insana yapabileceği en büyük kötülüğün onu çöpün hiçliğine indirgemek olduğunu hissettirir. Anlatıcı bu farkındalığını şöyle aktarır: “Savaşın ardından, düşkün olduğum, tanıdığım herkesin ölmüş, böcekler gibi ilaçlanmış ve süprüntü gibi yakılıp kül edilmiş olduğunu öğrendiğimde bir keder sardı beni.”

İvan Klima'nın “Aşk ve Çöp” eseri bir roman, bir kurgu. Lakin okura, bir insanın bir insana yapabileceği en büyük kötülüğün onu “çöpün hiçliğine indirgemek olduğu” gerçekliğini zihinlere “asla çıkmayacak bir kıymık” gibi saplayan bir eser.

Kayıtsız köksüz, yalnız, sürgün, yoksul, ötekileştirilen mültecilerin bir gecede diplomatik koz olarak ölüme gönderildiklerine tanık olduğumuz 28 Şubat 2020 gecesi yaşananlar, bir roman kurgusu değil, hiçleştirme gerçekliğinin, şiddet ve acının seyirlik haliyle, çaresizliğin pornografik birleşimi idi.

Kayıt dışı mültecilerin cansız bedenlerini kent çöplüklerine atabilmek, bir insan bedenini tükettiği “katı atık maddesi” gibi görebilmek, haysiyeti yitirmek bir yana, varoluşlarını insanlıktan yalıtılmaya üzerine kurgulayan bu insan güruhunun, siyasalın mültecilere yönelik politikalarından azade davranış biçimleri geliştirdikleri söylenebilir mi?

Türkiye'ye kaçak yollardan girip, gayri insani koşullarda hayatta kalma mücadelesi verirken bu mücadeleyi bilmediği bir yerde inşaattan düşerek yitiren Sediği Abdullah'ın cesedinin ülkesine ve ailesine gönderilişine eşlik ederken, çöplükte sona eren yaşamları düşünüp Sediği'yi şanslı bulmaya başlıyorsak, başta bu ayıp olmak üzere konuşmamız gereken çok şey var demektir.

¹ <https://www.evrensel.net/haber/381689/buyukcekmece-fabrika-yangini-4-multeci-isci-yasamini-yitirdi>

Korona, Yabancı Düşmanlığı Virüsü ve Mülteciler

Sencer Başat

*Ya bir yere gitmek kadar uzak olmalı bir yer ya da bir yerden dönmek kadar daha yakın olmalı **

Mülteciler, sığınmacılar, vatansızlar, düzensiz göçmenler yeni bir ülkeye sadece bavullarını ve sırt çantalarını taşıyorlar. Öncelikle canlarını ve ailelerini, varsa umutlarını, güçlülere eğitimlerini ve yeteneklerini taşıyorlar.

“Yabancı düşmanlığı” virüsü koronadan çok daha önceleri ülkelere, devlet yöneticilerine, insanların beyinlerine ve yüreklerine düşüyor. Doktorlar bunun için de bir aşı geliştirmeye çalışıyorlardı belki ama tahminen klinik deneyler, insanların insanlıklarına takılıp kalıyordu.

Yabancı düşmanlığı (xenophobia), ırkçılıkla el ele yürüyor, risk dolu kaçış yollarında, sınırlarda, deniz geçişlerinde, geri gönderme merkezlerinde ve kolluk kuvveti kayıtlarında... Bu yüzden siyasi ve sosyal riskleri artıyor göçmenlerin. Hassasiyet alanları fazlalaşıyor

ve mevcut hassasiyet konuları da derinleşiyor. “Öteki” olanların, insan olduğunu kabul etmek, korona günlerinde insan olduğunu düşünenler için bile zorlaşıyor. Yoksulluk süresi uzuyor, aile içi şiddet artıyor, çocuk evliliği sayısı kontrol edilemiyor ve okula zorla giden çocuk hiç gidemiyor.

Yabancı düşmanlığının tanımı değişiyor korona günlerinde. “Kişilerin topluluğa, topluma veya ulusal kimliğe yabancı oldukları veya dışarıdan geldikleri düşünüldüğü için kişileri reddeden, dışlayan ve sık sık kötüleyen tavırlar, önyargılar ve davranışlardır” tanımı artık yeterli gelmiyor.

Yabancılar, bu günlerde daha büyük bir güvenlik tehdidi olarak görülüyor, ulusal kimliğin tehdit edilmesi sorunu ve ekonomik yük olarak değerlendirilmeleri, sorunların çözümünü güçlendiriyor ve ötekileştirmeyi kolaylaştırıyor.

Korona günlerinde yabancı düşmanlığı virüsü beyinlerde mutasyona uğrarken, güçlenirken ve çoğalırken, toplumda korona virüsün yabancıardan (Suriyelilerden) geldiği kanısı

yayılmaya çalışılıyor. Sosyal ve danışmanlık yardımları kesiliyor, sosyal kurum ve kuruluşların kapıları kapanıyor ve sorunlarını dinleyenlerin sayısı azalıyor.

Trump 2016 yılının son günlerine yaklaşırken, başkan seçildikten sonra Oval Ofisteki masasına oturduğunda, ilk talebi Birleşmiş Milletler'e devlet bütçesinden ayrılan payın raporlarıydı. Birkaç gün içinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Örgütü (UNHCR)'nün bütçesi büyük bir kesintiye uğradı. Başkanlıkta yılını tamamlamadan, Meksika sınırına duvar ördürmeye başladı. Nisan 2020'de o duvardan düşen hamile bir kadın sığınmacı öldü. Nisan 2020'nin son günlerinde de bütün göçmenlik işlemlerini durdurma kararı aldı.

Biz de korona ile birlikte önce Edirne sınırının açılışını, Ege Denizi geçişlerinde kolluk kuvvetlerinin önleme yapmadan geçiş izni verdiğini izledik. Kamplara veya karşı kıyıya ulaşanlar, oradaki halkın tepkisiyle karşılaştı. Örneğin Midilli'de, ada halkının tepkisi sonucunda çıkan olayları önlemek üzere Yunanistan ana karasından polis takviyesi

istendi. Sonra göç yolundaki Türkiye'de evini, işini ve ailesini bırakarak Avrupa'ya geçme umuduyla sınıra yığılanlar; evsiz, işsiz ve ailesiz şehirlerine döndüler.

Edirne'de birçok kurum ve kuruluş insani yardım lojistik ağı oluşturarak, sınırdaki bekleyen yüz binlerce göçmene yardım istasyonlarında malzeme dağıttı. Kışın bitişinde, ıslak çadır tabanlarında ve çamur zeminli brandalarda; yiyecek, su ve sabun beklediler günlerce. O günlerde İstanbul'da kişi başına 500 TL'ye müşteri taşıyan bazı taksiler, bu günlerde evlerinde hapis kaldılar.

Mülteciler, sığınmacılar ve düzensiz göçmenler; sadece savaş zamanlarında görülecek bir ortamda yaşamak zorunda kalıyorlar ve ulaştıkları ülkede bile daha fazla yardıma ihtiyaç duydukları bugünlerde ne yazık ki daha az yardım alabiliyorlar.

Mülteciler, sığınmacılar ve düzensiz göçmenler, yabancı düşmanlığı virüsüne karşı en savunmasız olan gruplar. Kamplar kalabalıkken daha da kalabalıklaşıyor. Mülteci kampları virüsün yayılması için çok elverişli ortamları hazırlıyor. Mülteciler daha az temizlik yapabiliyor ve çocuklarını yıkayamıyorlar. Yayılma hızı artarken, koronadan kaynaklı ölümlerin gizlenme hızı da artıyor. Sağlık hizmeti yetersiz ve düzensizken daha sıkıntılı bir hale geliyor. Yasal danışmanlık dil engeline, gelenek ve göreneklere takılırken tamamıyla unutuluyor.

Ülkeler kendi vatandaşlarına hastanede yatak, koruyucu ekipman, sağlık sarf malzemesi ve sağlık personeli bulamaz durumdayken göçmenlerle ilgilenmek istemiyor. Bangladeş'te bir mülteci kampının sıkışıklığı New York'taki yaşam alanından dört katı daha sıkışık olabiliyor. Kenya'daki bir mülteci kampında 25 bin mülteciye sadece bir doktor düşebiliyor.

2018'de başlayan ekonomik durgunluk ise düzensiz göçmenlere sağlanan hem sağlık hem yasal hem de eğitim hizmetlerinin aksamasına neden oluyor. Bugün Türkiye genelinde, şehirlerde göçmenlere danışmanlık veren ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütlerinin birçoğu birçok ofisini kapatmış durumda. Kapatmayanlar ya vardiyalı hizmet ve danışmanlık vermeye çalışıyor, ya da sadece ofisin kapısını açmak üzere çalışanlar girip çıkıyorlar.

Koronadan mülteciler, sığınmacılar ve göçmenler nasıl etkileniyor? Öncelikle çalışma yaşamında sıkıntı başlıyor. İş bularak çalışanlar, başka bir güvenceleri olmadıkları için sokağa çıkma yasağı olmadığı sürece çalışmak zorunda kalıyorlar. İşe devam zorunluluğu devam ediyor, çünkü zaten sigortasız olduklarından atılmaları an meselesi. Sigortaları olmadığı için sosyal haklardan faydalanamıyorlar. Korona işsizliği artırdığı için çalışanların işsizlik riski de artıyor. Çalışma koşullarında sadece maske takabiliyorlar ve başka bir korunma yöntemleri bulunmuyor. Evde kalma çağrılarını mülteciler için aç kalmak demek.

Evde eğitim onlar için bir anlam ifade etmiyor. Bazılarının televizyonu bile yok. Çoğunluğunun evde internet sağlayıcısı bulunmuyor. Eğitimde dil sorunu devam ediyor. Okulda bile yüz yüze eğitimde çözemedikleri dil sorunu ekran başında daha büyük bir sıkıntı haline geliyor. Okullar kapandığı için birçok eğitim yardımcısı malzeme çocuklara dağıtılamıyor. İmkânı olmayanlar bu malzemelere evde eğitimde ulaşamıyor. Göçmenlerin çoğunluğunun kendileri de eğitimsiz ve çocuğun anlamadığı şeyi bir evde başkasına sorma şansı kalmıyor.

Hassasiyeti yüksek olan göçmen gruplarının; yani kadınların, çocukların, yaşlıların, ağır hastaların, engellilerin, hamilelerin ve LGBTİ'lerin, koronadan

“Yabancı düşmanlığı” virüsü koronadan çok daha önceleri ülkelere, devlet yöneticilerine, insanların beyinlerine ve yüreklerine düşüyor. Doktorlar bunun için de bir aşı geliştirmeye çalışıyorlardır belki ama tahminen klinik deneyler, insanların insanlıklarına takılıp kalıyordur.”

daha fazla etkilendiği bu günlerde, sonuç olarak; “Mülteciler ellerinde valizleri, geldikleri ülkeye sadece yaşadıkları zorlukları, kaosu, mutsuzluğu, kaybı, yoksulluğu getirmiyor. Onlarla beraber, şarkıları, masalları, yemekleri, hayalleri, adetleri, yaşamları hatta binlerce yıllık geçmişlerinin gizli kalmış mirasları da geliyor. Onları kabul etmek için o kadar geçerli neden var ki, sahip oldukları güzellikleri görmek için biraz gayret göstermek yeterli.” (“Göç Yolunda Bir Durak: Esenler”, Nuray Özgülner, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), İstanbul, Ekim 2018, s.90.)

Yunanca'da yaygın olarak kullanılan bir terim var: Philoxenia. Yabancı sevgisi anlamına geliyor, yani “xenophobia” yabancı düşmanlığının tam tersi...

Distopyalardan ütopyalar çıkarma umuduyla...

* Sencer Başat, Beyaz Gül Belirsizliğinde, HERA Yayıncılık, İstanbul, 2002

“Mülteciler, sığınmacılar, vatansızlar, düzensiz göçmenler yeni bir ülkeye sadece bavullarını ve sırt çantalarını taşıyorlar. Öncelikle canlarını ve ailelerini, varsa umutlarını, güçlülere eğitimlerini ve yeteneklerini taşıyorlar.”

Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri'ni ayıran sınır duvarı

Mültecilerin Demografik Koşulları ve Korona Salgını

Alanur Çavlin

Mültecileri konu alan sosyal araştırmalar çoğunlukla bu grubun yoksunluklarına odaklanmıştır. Bu araştırmalarının arka planının zorunlu göçün ardından karşılaşılan sorun alanlarını netleştirerek bu alanlara farklı açılardan ve farklı ajanlarla müdahale etmek olduğu düşünüldüğünde araştırma konularının problemlere yoğunlaşmış olması beklenen bir durumdur.

Ben bu yazıda Suriyeli mültecilerin demografik davranışlarını, bu davranışlarla ilişkilendirilen sosyal ve ekonomik koşullarını anlamak üzere tasarlanmış ve 2019 yılının ilk aylarında Türkiye'nin farklı kentlerinden 2 bin hane ve 11 bine yakın hane üyesinin bilgilerine dayalı Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması Suriyeli Göçmen Örneklemi¹ sonuçlarını bugün salgın sonrası koşullar içerisinde dikkatimi çeken bazı bulgular çerçevesinde tekrar değerlendirmek istedim.

Araştırma sonuçları aslında tahmin ettiğimiz bazı yoksunlukları ölçülebilir, öncesi ile karşılaştırılabilir ve gelecekle ilgili öngöründe bulunulabilir göstergelere dönüştürüyor. İşte bu göstergeler arasından seçtiklerim:

Önce iş gücüne katılım oranlarından başlamak istiyorum. Suriyeli mülteci kadınlar arasında kendi ev işleri dışındaki iş gücüne katılım oranı oldukça düşük, 15-49 yaşları arasındaki kadınların %9'u çalışıyor. Buna karşılık araştırmayı yaptığımız dönemde erkeklerin büyük bir çoğunluğu yaklaşık %90'ının iş gücünde olduğunu gördük. Bu işlerin neredeyse tamamı sosyal güvencesiz, gündelik, geçici, mevsimlik ve yevmiyeli işler. Araştırmanın çarpıcı sonuçlarından bir diğeri ise 12-17 yaşları arasındaki her 5 çocuktan birinin, oğlan çocuklarının %30'unun çalışıyor olması. İki ayı geçen salgın önlemleri sırasında mülteciler düşük ücretli, yaşlarına uygun olmayan ve güvensiz olmasına rağmen devam etmek zorunda kaldıkları işlerinden de oldular.

Çocuk işçiliği ile birlikte gözlemlenen bir toplumsal problem de çocukların eğitim olanaklarından mahrum olması. Araştırma sonuçları 6-13 yaş arasındaki çocukların %76'sının ilkokul ve ortaokula devam ettiğini, 14-17 yaşları arasında ise çocukların sadece %14'ünün lise eğitimine devam ettiğini gösteriyor. Okulun erken yaşta bırakılması oğlan çocuklar için çocuk işçiliği, kız çocuklar için ise erken ve çocuk yaşta evliliklerin bir işareti. Araştırma sırasında 20-24 yaşları arasında olan kadınların %9'unun 15 yaşından, %45'inin ise 18 yaşından önce evlenmiş olması bu konudaki ilişkiyi destekliyor. Korona eğitimde neyi daha kötü hale getirmiş olabilir dersiniz birkaç tahminim var. Eğitimden erken kopma riski yüksek olan bu grupta eğitime ara verilmesi gibi kesintilerin önümüzdeki okul döneminde okuldan ayrılma oranlarını hızlı şekilde artırması beklenir. Ayrıca salgınla birlikte

eğitim, sınıflardan evlere taşındı. Eğitimin evde devam edebilmesi hanenin olanakları ve özellikle küçük yaştaki çocuklara eğitimleri için destek olabilecek ebeveynlere bağlı bir durum. Önce olanaklara bakalım: Suriyeli aileler ortalama 6 kişinin yaşadığı %33'ü tek odalı, %64'ü iki odalı evlerde yaşıyorlar. Hanelerin hemen hepsinde okul çağında çocuk var. Hanelerin sadece %6'sında bilgisayar var, %41'inde ise internet bağlantısı bulunuyor. Bu basit yüzdeler bile mülteci hanelerde uzaktan eğitimle yola devam etmenin zorluğunu gösteriyor. Bu koşullara yetişkinlerin büyük çoğunluğunun çocuklarının eğitimine destek olacak düzeyde Türkçe bilmemesini eklersek durumun zorluğunun katlandığını görebiliriz.

Birleşmiş Milletlerin 2030 yılında daha iyi bir dünya için öngördüğü ve "kimseyi geride bırakma" sloganı ile yola çıkan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri göstergeleri ile bitirelim: Açılığa son hedefi 5 yaş ve altı çocuklarda büyüme geriliğinin yaygınlığını, yine bu çocuklarda kötü beslenmenin yaygınlığını (aşırı zayıflık ve obezite) ölçerek bu gruptaki çocukların sayısını yıllar içerisinde azaltarak 2030 yılında açılığın olmadığı bir dünyayı hedefliyor. Sonuçlar iç açıcı değil: Türkiye'de yaşayan Suriyeli çocukların %17'sinde büyüme geriliği olduğunu; %12'sinin ise beslenme bozukluğunun olduğunu görüyoruz.

Dünya genelindeki en büyük mülteci nüfusu oluşturan Suriyeliler aynı zamanda bu çağın vatansız kalma riski en büyük grubu. Geçici koruma kapsamında olan bu grubun özellikle Türkiye'de doğan çocukları vatandaşlık rejimi açısından arafta. Anne ve babaları Suriye vatandaşı olduğu için Türkiye vatandaşlığına geçme olanakları yok, ancak Suriye dışında doğdukları, anne babaları çoğunlukla evlilik belgesi sahibi olmadığı için savaş sonrası dönemde Suriye vatandaşlığına başvurma haklarının olacağı da garanti altında değil. İki ülkenin yasaları arasında sıkışmış bu grup için nüfus kayıtlarının yapılması şu anda sahip olabilecekleri tek resmi ve kabul edilebilir belge. Bu konuyla ilgili Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin barış, adalet ve güçlü kurumlar başlığı altındaki bir amacı 2030 yılına kadar tüm bireylerin nüfus kaydının yapılmış olması ve bu yolla bir devletin koruması altına alınmalarının sağlanması. Bu hedefe ulaşmayı ölçen gösterge ise 5 yaş altı çocuklar arasında bir sivil otorite

tarafından doğum kaydı tescil edilenlerinin oranı. Araştırma döneminde 5 yaş altındaki çocukların %79'unun doğum kaydının yapılmış olduğu, %21'inin ise doğum kaydı olmadığı görüldü. Korona sürecinde doğum kayıtlarının ertelenmiş olması, evde doğumların ve doğum kaydı olmayan çocuklarının artmış olması bekleniyor.

Suriyeli mülteciler Ankara'da da Türkiye'nin diğer illerinde de korona öncesindeki koşullardan çok daha ağır şekilde başta işsizliğe ve güvencesizliğe bağlı açlık ve hastalık tehlikesi olmak üzere tüm demografik göstergelerin gerilediği bir dönemi yaşıyor. Çocuklar arasında okula devam, beslenme bozuklukları ve kayıtsızlık gibi riskler artıyor. Bu sorunlarla baş edebilmeleri için güçlü kurumlar desteklere ihtiyaçları öncesinden de fazla.

1 Araştırma raporu için Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün ilgili web sayfası: http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/2018_TNSA_SR.pdf

“Suriyeli aileler ortalama 6 kişinin yaşadığı %33'ü tek odalı, %64'ü iki odalı evlerde yaşıyorlar. Hanelerin hemen hepsinde okul çağında çocuk var. Hanelerin sadece %6'sında bilgisayar var, %41'inde ise internet bağlantısı bulunuyor. Bu basit yüzdeler bile mülteci hanelerde uzaktan eğitimle yola devam etmenin zorluğunu gösteriyor.”

Ülkü Doğanay ile Söyleşi

Medyanın Ayrımcı Dili Mültecilerin Yaşamlarını Altüst Ediyor

Zişan Kürüm

Zişan Kürüm: Medyanın dilinin nasıl olduğu, haberin konusu olanlar ve izleyici/okuyucular açısından bakarsanız neden önemli?

Ülkü Doğanay: Sadece mülteciler değil ayrımcılığa uğrayan, kırılğan her kesim için medyanın dili birden çok nedenden dolayı önemli. Bunlardan birincisi, nefret söylemi ile nefret suçu arasında çok ince bir sınır var. Bunu çok net bir şekilde görüyoruz. Mültecilere ilişkin dönem dönem linç girişimleri ya da linçler yaşanıyor. Mesela medya bunu "mahallede gerginlik", "tehlikeli tırmanış" gibi başlıklarda veriyor. Aynı zamanda da kavga-kaos görüntüsü eşliğinde veriyor. Bunu yaparken mahallede yaşayanlara mikrofon tutuyor ve onlar da "mahallelinin mültecilerden şikayetlerine yönelik ve onları aslında kriminalize eden bir dil kullanıyorlar çoğunlukla. Bazen gerçekten bir suç işlenmiş oluyor ve bu suçun faili kimi durumlarda mülteci olabiliyor. Ama esas sorun, mültecinin karıştığı bir suç olmasa bile ortada bir suç varmış gibi çerçeveleniyor ve bundan dolayı genel bir grup olarak tüm mülteciler sorumlu tutuluyor. Bu zaten ayrımcılık söz konusu olduğunda medyanın temel stratejilerinden biri. Ayrımcı ya da ırkçı söylemlerin de stratejisi bu: Genelleme. Aslında suçun kişiselliği diye bildiğimiz temel hukuk normu, Türkiye'de pek çok durumda işlemediği gibi mülteciler söz konusu olduğunda daha da işlemez hale geliyor.

Oysaki suç oranlarına baktığımızda mülteci ve göçmenlerin karıştığı suç oranı Türkiyelilerden çok daha düşük çünkü herhangi bir suç işlediklerinde çok ağır cezaları var. Zaten tutuklanıyor ama aynı zamanda da sadece kendisi değil ailesi de sınır dışı ediliyor. Şöyle haberler var mesela. Birini

bıçaklayan 5 kişi tutuklanmışlar. Ailesinde 30 kişi var hepsi sınır dışı edilmiş. Uluslararası hukuka aykırı aslında böyle bir işlem ama iktidar mülteci demediği, mülteci statüsü tanımadığı için bunu çok rahat uyguluyorlar. Bunda şöyle de bir durum var: Çok küçücük, normalde Türkiyeli birinin yapması durumunda haber değeri taşımayan küçük bir hırsızlık olayı örneğin... Basit bir hırsızlıkta dahi bunu büyük bir haber gibi veriyor hatta bazen birinci sayfadan veriyor. Hatta bazen failin gerçekte mülteci olmadığı da ortaya çıkıyor; ama buna dair haber takibinin de yapılmadığını görüyoruz. Şu örnek dikkat çekici: Mersin'de geçiyordu. ¹

Bu ana akım televizyonda da gazetede de haber oldu. Eczane basılıyor ve öyle görüntüler var ki gerçekten de harp yaşanmış gibi yerle bir edilmiş eczane. Bunun bir Suriyelinin yaptığı söyleniyor; oysaki ertesi gün anlaşılıyor ki gerçekten bir ilaç için gidiyor Suriyeli ama yanında tercüme için bir Türkiyeli var. Eczacı muadil ilaç vermek istiyor, tercüman ile tartışıyorlar. Sonrasında tercüman arkadaşlarını topluyor ve eczaneye saldırıyorlar. Pek çok haber kanalı sonrasında düzeltmedi haberi; eczacı bunu yapan Suriyeli değildi dese de bunun haberi yapılmadı.

Z.K.: Medyanın dilinden en olumsuz etkilenen gruplardan olan mülteciler için nasıl gerçekleşiyor? Nasıl sorunlar doğuyor? Haklar bağlamında nasıl etki ediyor?

Ü.D.: Mültecilerle ilgili ne haber olmuyor? Bakmamız gereken asıl noktalardan biri bu. Ne haber oluyor, ne haber olmuyor? Bütün o linç olarak adlandırılması gereken olaylar "mahallede gerginlik", "kıza laf atma kavgası", "tehlikeli tırmanış" gibi önemsizleştirilerek veriliyor. Oysa ki insanların evleri yağmalanıyor, ateşe veriliyor, grup olarak orada yaşayan bütün mülteciler sürülüyorlar, "polis sabaha kadar evlerini boşaltacaklarına söz veriyor" Haberlere bu kadarı yansıyor, polis onları oradan alıp çıkarıyor ve bilinmeyen bir yere gidiyorlar, nereye gidiyorlar, bunu bilmiyoruz. Evlerini dükkanlarını, yıllarca edindikleri, biriktirdikleri eşyaları geride bırakıp? On yıldır neredeyse burada olan insanlardan söz ediyoruz. Ne biriktirdiyse bırakıp bilinmeyen bir yerde, yeniden bir hayat kurmaya gönderildiğini varsayıyoruz. Asla haber takibi yapılmıyor. Hiçbirine mikrofon uzatılmıyor. Haber kaynağı olarak görülüyorlar. Çok istisnai. Tabii bunu söylerken ana akımdan bahsediyorum. Mesela Evrensel öyle bir gazete değil. Çok dikkatli gerçekten, özellikle mülteci haberlerini haberleştirme biçimi, haber takibi açısından

çok farklı yaklaşıyor. Yine Hale Gönültaş gibi bir gazeteci var mesela bu alanda gerçekten hak haberciliği yapan isimlerden. Bunları dışarıda bırakarak ana akım üzerinden konuşacak olursak, tanıklıklara hiç başvurmadıklarını görüyoruz. "Siz ne yaşadınız" diye sormuyorlar.

Bunun istisnasını, bazen iyi örneklerde görebiliyoruz. Kendine iş kurmuş, iş kadını olmuş, fabrika açmış ya da okulda üstün başarı elde etmiş, çok güzel piyano çalıyor mesela. Bunlar iyi örnekler ve bunların basında daha çok yer alması gerektiği konuşuluyor. Ama burada da şöyle bir problem var: Bir yanda iyi örnekler temsili var öbür yanda homojen bir grup olarak tanımlanmış Suriyeliler. Peki bu homojenleştirilmiş Suriyeliyi nasıl görüyoruz?

İnsan kaçakçılığı dramatik olarak haberleştiriliyor ama arkasında yatan suç örgütleri görünmez kılınıyor.

Dramatik olaylarda görüyoruz, suça karıştıysa küçücük bir şey bile olsa görüyoruz. İnsan kaçakçılığı hikayelerinde görüyoruz. Başına gelenin de sorumlusu aslında kendisi gibi veriliyor. İnsan kaçakçısının da Suriyeli olduğundan ya da yabancı uyruklu olduğundan çok sıklıkla söz ediliyor. Bunun arkasında yatan ağ nedir, nasıl işliyor? Buna bakılmıyor. Geçtiğimiz Mart ayında mülteciler sınırlara sürüldüler, o dönemde röportajlar yayınlandı; bir insan kaçakçısı "Yirmi yıldır bu işi yapıyorum, benim mesleğim bu" dedi son derece olağan bir şeymiş gibi. ²

Oysaki örgütlü bir suç söz konusu. Kim göz yumuyor? Bazı dönemlerde o sınırlar nasıl gevşetiliyor da bazı dönemlerde yeniden kapatılıyor. Bir şantaj aracı olarak nasıl kullanılabilirler mülteciler? Bu pazarlık nasıl dönebiliyor? Bunların hiçbirinden bahsetmeden meslek olarak insan kaçakçılığını canlı yayında izledik.

Madem Türkiye'de o kadar rahatlar niye gidiyorlar? Medya bunu hiç sormuyor.

Ya da bir vicdan meselesi olarak tanımlandığını görüyoruz. Mültecilerin göç yollarında ölmeleri bir vicdan meselesi midir? Bu bir vicdan meselesi değil. Ortada olan hukuk ihlallerinin konuşulması gereken bir mesele. Bu insanlar hem ülkelerini terk etmek zorunda kalmışlar hem de şimdi burada kurmaya çalıştıkları hayatı, üstelik ölüm

pahasına bırakarak yollara düşüyorlar. Mesela niye yığıldılar Yunanistan sınırına? Hani burada bedava sağlık hizmeti, banka kartı veriyordu devlet onlara, üniversiteye sınavsız giriyorlardı. Plajlarda nargile keyfi yapıyorlardı. Bütün o klişe yanlış bilgiler basın tarafından yeniden yeniden dolaşıma sokuluyor. Madem o kadar rahatlar niye gidiyorlar? Buna dair en ufak bir sorgulama yok. Sadece buna değil, nereden geldiler, nasıl geldiler? Bir savaş ve göç yaşamış insanlar ama hikayeleri yok... Başka neyi görmüyoruz? İstismarı görmüyoruz. Yani çocuk işçileri, mültecilerin kayıt dışı çalıştırıldığı şartlar altındaki istismarı görmüyoruz. Şu anda korona gibi korkunç bir salgının ortasında hiçbir bilgi yok. Ne yaşıyorlar? Her akşam açıklanan şu kadar vatandaşımız hayatını kaybetti sözlerinin arasında onlar da var mı yok mu? Varlarsa bu kadar vatandaşımız denildiği noktada vatandaş değiller, yoklarsa peki onlarda durum ne? Kayıt dışı çalıştıkları için aslında devletin verdiği sınırlı yardımın hiçbirinden yararlanamıyorlar. Kapatılmış iş yerleri, işten atılmalar, izne ayrılmalar vs. bakımından düşünürsek hiçbir güvenceleri yok artık. Bir de çocuk işçilerin durumu var. Mesela sağlık durumlarına ilişkin bir şey bilmiyoruz. Sağlık hizmetlerinden bedava yararlanıyorlar, ilaçlarına bile para vermiyorlar gibi bir bilgi dolaşıyor ama ülkeye ilk giriş yaptıkları yerde bu olanaklardan yararlanabiliyorlar; iş bulduğu, ekmek yediği yerde değil, dolayısıyla aslında çoğu yararlanamıyor.

Medya mülteci çocukların, çocuk işçilerin ne yaşadıklarıyla ilgilenmiyor.

Çocuk işçilerin ne yaşadıklarını bilmiyoruz. Dramatize edilen ve vicdanlara seslenen yazıları ara ara görüyoruz. Ama bunun arkasında yatan sömürüyü görmüyoruz. Çalışma yaşının 5-6'ya düştüğüne dair veriler var ama bunu medyada görmüyoruz. Okul çağındaki mülteci çocukların sadece yarısı okula gidebiliyor ve hangi şartlarda nasıllar, bilmiyoruz. Mesela bu uzaktan eğitim hikayesinin onlar için ne tür bir kabusa dönüştüğünü hiç bilmiyoruz, hiçbir fikrimiz yok. Ne kadar ulaşabiliyorlar? Zaten dil bariyeri ile boğuşan, zaten misliyle ayrımcılık yaşayan çocukların şu anda ne durumda olduğuna dair hiçbir veri, bilgi, enformasyon, paylaşılan bir şey yok.

Medya kadın ticaretini suç olarak görmüyor.

Genel olarak kadınların ne yaşadığını da bilmiyoruz. Evdeki şiddet, korona günlerinde nasıl yaşandı ama mülteci kadınlar için başından beri durum böyle, onların gerçekte ne yaşadıklarını medya bize söylemiyor. Sıkça "Suriyeli gelin altınları aldı, kaçtı." haberlerini görüyoruz.³

Özellikle ilk geldikleri yıllarda 2011-2015 arasında yerel ve ulusal basında "Türkiye onlar için Paris, o yüzden yaşlı erkeklerle ikinci üçüncü eş olarak evlenmekten gayet memnunlar" gibi, ana akım basında Hürriyet gazetesi de dahil olmak üzere haberler yayımlandı. Bu haberlerde kendisine

üçüncü eş olarak Suriyeli gelin almaya çalışan adamla röportaj yapıldı. "Dinimiz bunu uygun görüyor, ben de Suriyeli alayım dedim." diye açıklamada bulunuyor. Bu kadınları birtakım kataloglardan seçtikleri, hangi yaş grubundaki kadının, kaç paraya alınabildiği açıklandı... "Kocanı sakın kızdırma, Suriye'den gelin al" diye başlık atıldı. Kadın ticareti diye bir suç yok mu? İnsan kaçakçılığı suçsa kadın ticareti de suç. Katalogdan yaşına göre şu kadar para ödenerek bir kadın, eş olarak para karşılığı evliliğe zorlanıyorsa suç olan bu. Ama biz altınları alıp kaçan kadını eş alan Türk erkeğinin mağduriyetini gördük. Hala dönüyor bu haberler zaman zaman.

Z.K.: Çoğu zamanda çocuk o kadın denilen...

Ü.D.: Evet tabii. Kamplardan çıkarılıp evlendirilen kız çocuklarının, kadınların ne yaşadığını bilmiyoruz. İki-üç ay evli kalıp sokağa atıldıklarının ve sonra fuhuşa zorlandıklarının bilgisine ulaşıyoruz ama bunları medya bize söylemiyor. Genel olarak hak ihlallerini görmüyoruz. Sadece dramatik, çoğu zaman ötekileştirici ve düşmanlaştırıcı... Sadece Türkiye'de değil dünyada da pek çok yerde böyle.

Z.K.: Bu etkinin kırılması dili değiştirmekle mümkün mü? Medyanın üzerine düşen ne?

Ü.D.: Şunu kabul etmek lazım neredeyse 9-10 yıldır Türkiye'de yaşıyorlar. Bir kere zaten 3.5 milyonun üzerinde Suriyeli mülteci var bunun 2,5 milyonu 30 yaşın altında. 18 yaşın altında olanın sayısı 1.6 milyondan fazla.

Z.K.: Burada doğup Suriye'yi hiç görmemiş olanlar var bunların arasında...

Ü.D.: 18 yaşın altındakiler çocukluğunu burada geçirmiş ya da burada doğmuş demek; başka bir ülke yok bildikleri. Gitsinler, evlerine dönsünler, gitsin orda savaşınlar denilen insanların bildiği başka bir yer, başka bir ülke yok. Oysa ki sürekli bir ayrımcılığa uğrama, en aşağıdakinin de altında bulunma hali, sürekli bir istenmeme, suçlanma durumu... Korona zamanı bile "Sizin yüzünüzden hasta oluyoruz," diye suçlanıyorlar.

Z.K.: Aşı kampanyalarında da benzer bir şey yapıldı...

Ü.D.: Tabii tabii "çocuklarımızı hasta ediyorsunuz" denildi. Bu durum içe kapanmaya, toplumla ilişkisiz kalmaya yol açıyor. Sınırlarda yapılan söyleşilerde "Türkiye'ye asla geri dönmek istemem, öleceğimi bilsem geri dönmek istemem" gibi laflar söylüyorlar. Çünkü sürekli bir nefretle karşılaştılar. Sömürü ve hak ihlali... Bunlar kaçınılmaz olarak marjinalleşmeyi, belki aşırı dinselleşmeyi tetikleyecek şeyler. Aynı topraklarda yaşayan iki ayrı halk olarak birbiri ile ilişki kurmadan ve birbirine kin besleyerek var olmayı tetikliyor. Bu çok tehlikeli bir şey.

Burada medyanın dili tabii ki değişebilir, bu zor değil. Özellikle böyle kritik konularda ne politik yandaşlık ne de hamaset belirleyici olamaz. Hak odaklı perspektif geliştirmek gerekiyor. Yani böyle meselelerde çok tıklanma, çok okunma arzusu gazetecinin temel refleksi olamaz. Bir kere nefret suçu ile nefret söylemi arasında çok ince

bir çizgi var. Siz gazetede bir şey yazarak hedef gösterirsiniz, öbürleri gidip dükkanlarını yakar. Daha önce Türkiye bunu çok yaşadı. Bu hassas çizgide dilin değişmesi ve dilin hak ihlallerine sebep olacak bir perspektiften uzaklaşması gerekiyor. Bunun çok basit yolları var. Haber takibi yapabilir. Gazetecilere söylediğinizde "Ama onlar Türkçe bilmiyor, konuşmuyoruz" diyorlar. Hiç öyle değil, çoğu artık dil biliyor özellikle çocuklar çok iyi biliyorlar. Ayrıca hem mültecilerin kurduğu hem de mültecilerle birlikte çalışan çok sayıda sivil toplum örgütü var. Mülteciye gidilemiyorsa en azından bu derneklere gidip "ne oldu burada, siz ne diyorsunuz" diye sorulabilir. Haber kaynağı olarak artık görülmeleri gerekir mültecilerin. Daha ileri gideyim. Arapça bilen gazeteci, muhabir istihdam edilmesi gerekir. 3,5-4 milyon bir nüfustan söz ediliyorsa Arapça bilen, Suriyeli gazeteci çalıştırılması gerekiyor. Tabii hiçbiri yapmıyor, zaten diğer alandaki muhabirleri de çalıştırmadıkları için onu da yapmıyorlar. Bunu yapamıyorlar madem haber kaynaklarını çeşitlendirebilirler. En temel gazetecilik ilkesi; bir olayı farklı yanları ile ele almaktır.. Yoksa bunun varacağı şey, toplumda her alandaki kutuplaşmaya bir yenisini eklemek olur; bu çok riskli, böyle devam etmesi bir çatışma, gerilim ortamına yol açacaktır. İki tarafın birbirini hiç anlamadığı, hiç keşşemeyeceği, hiç diyaloga giremeyeceği ve de hiç saygı duyup hoşgörü gösteremeyeceği bir topluma götürür.

¹ <https://www.hurriyet.com.tr/video/sopa-ve-parke-taslariyla-eczaneye-boyle-saldirildilar-40882937>

² <https://www.youtube.com/watch?v=HjKIA1Pml9Q>

³ <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/suriyeli-gelin-dugun-oncesi-altinlarla-kacti-30153212>

"Ne haber oluyor, ne haber olmuyor? Bütün o linç olarak adlandırılması gereken olaylar "mahallede gerginlik", "kıza laf atma kavgası", "tehlikeli tırmanış" gibi önemsizleştirilerek veriliyor. Oysa ki insanların evleri yağmalanıyor, ateşe veriliyor, grup olarak orada yaşayan bütün mülteciler sürülüyorlar, "polis sabaha kadar evlerini boşaltacaklarına söz veriyor". Haberlere bu kadarı yansıyor, polis onları oradan alıp çıkarıyor ve bilinmeyen bir yere gidiyorlar, nereye gidiyorlar, bunu bilmiyoruz."

Mülteciler Üzerinden Yayılan Yalan Haberler

Aydın Bodur

Hrant Dink Vakfı ara ara Medyada Nefret Söylemi Raporu yayınlar. Bu raporlardan 2019'a ait Ocak-Nisan ve Mayıs-Ağustos arasında tüm basın kuruluşlarının tarandığı geniş kapsamlı ve basılı raporlar yanında, bir-iki haftalık sürelerle internet üzerinden yayınlanan Haftalık Z Raporu adı altında kısa süreli raporlar da var ve bu raporlarda ayrımcılık yapılan yazılar örnekleniyor. Bu raporlarda genelde Yeni Akit açık ara asılsız ve ayrımcı haber kaynağı olarak başı çeker; hemen arkasından Diriliş Postası, Milli Gazete, Yeniçağ, Milat, Türkiye¹ gibi gazeteler göze çarpar. Araştırmalarda gözlemlendiği kadarıyla en fazla yalan haber, yabancılaştırılarak, düşmanlaştırılarak yapılır.

Uydurma ve ayrımcı haberin mağdurlarının başta Suriyeliler olmak üzere tüm sığınmacılar-mülteciler ve ardından Yahudiler, Ermeniler, Rumlar ve Kürtler olduğu görülür... Özellikle küçük kentlerde yabancı olmak, metropollerden daha da zordur. Büyük-kent'te görünmez olmak biraz daha kolaydır. Küçük-kent, kasaba öyle mi? Küçük-kentte azıcık farklılık, yabancılık hemen göze batar. Suriyeliler, Kürtler, mevsimlik işçiler, hatta turistler, tatilcilere varıncaya kadar tüm yabancılar, farklı olanlar, nefret söylemi içeren yalan haberlerin odağındadır, kurtulamazsınız... Belki bir avuç insan bu nefret söylemine karşı bir şeyler yapmaya çalışır bazen ama onlar da yabancı düşmanı söylemlerinden paylarını alırlar... Sokaklarda parmakla gösterilenler, parmak sallananlar kervanına katılırlar.

Bak şu mültecilere/sığınmacılara, neler neler yapıyorlar...

Yabancılar küçük-kentlerde de görünmez olmaya çalışıyorlar, en temel insani haklarından vazgeçme pahasına hem de... Ama yalan haber ve ayrımcı/yabancı düşmanı söylemlerin hedefi olmaktan yine de kurtulamıyorlar, özellikle Suriyeliler, Afganlar, Özbekler, Siyah Derililer... ve Kürtler, Ermeniler, Yahudiler... Mesela birçok kıyı şehrinde, bu yaz da tıpkı önceki yaz gibi birçok Afgan, Iraklı, Afrikalı ve Suriyeli göçmen, adalara geçmek için hayatlarını tehlikeye sokarak yolculuklara çıkarken, botlara dolmuş halde "kaçak" göçmen ve sığınmacı iddiasıyla "yakalandı". Sınırların olduğu, sınırları geçmenin de yasak ve vizeye tabi olduğu bir dünyada, göç edenlerin "kaçak" olmamasının daha çok haber değeri olması gerekir herhalde. Ama öyle değil. Medyadaki dil, göçmenleri/sığınmacıları daha ilk anında suçlu göstermek üzere üretilmiş durumda. Sosyal ya da basılı, görsel medyada dolaşan rivayetlere göre onlar (bazılarına göre), "yasak" iş yapıyorlar. Sınırı "kaçak" geçiyorlar ve her "suçlu" gibi "yakalanıyorlar". "Dileniyorlar". "Pisler". Onlar "ülkelerini savunmaktan aciz hainler". "Tavşan gibi ürüyorlar". Kadınları "fuhuş" yapıyor. Hepsi "hırsızlık" yapıyor, işimizi-aşımızı çalışıyorlar. Onlar yüzünden "kiralara yükseldi", hayat pahalılığının nedeni bile yabancılar/mülteciler.

Devletin "kaynaklarını israf" ediyorlar, 40-50 milyar ABD doları parayı iç etmişler (bu 40-50 milyar doları kim/nasıl hesaplamış bilen yok ama), hepsi devletten "aylık 1600 TL maaş" alıp beleşe geçiniyorlar. "Üniversitelere sınavsız" giriyorlar. "Hastanelerde onlara öncelik" veriliyor... Gazete-televizyon ve sosyal medyada yayılan bu bilgilerin hemen hepsi yalan, yanlış, amaç sisteme yönelen öfkeyi yabancıların üzerine boca etmek!

"Geçici" Suriyeliler pis mülteci mi?

Göç İdaresinin kayıtlarına göre Türkiye'de 4 milyondan fazla, (çoğu geçici koruma altında) mülteci/sığınmacı ve göçmen var. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ya da devletin Göç İdaresine kayıt yaptırmamış sığınmacıların da olduğu biliniyor. Ülke nüfusu 80 milyon ise bu nüfusun neredeyse %5'ini sığınmacılar oluşturuyor. Bunların 3,5 milyonu da geçici koruma altındaki Suriyeliler.

Suriyeliler, uluslararası sözleşmeler nezdinde aslında mülteci ama Türkiye, Avrupa ve Amerika dışından başvuranlara "mültecilik hakkı" vermiyor, bizim ülkemizde (buna da coğrafi kısıtlama diyorlar). Ülkemize kitlesel olarak sığınan bu Suriyeliler, "Geçici Koruma Hakkı" alıyor. Yani bir süre sonra gidecekleri varsayılarak, "geçici" olduğu söylenen bir koruma hakkı veriliyor. Ama Suriyelilerin misafirligi 8 yılı geçti. Bundan sonra geri dönmeleri öyle pek mümkün görünmüyor! Dönerler mi sizce!?

Okkanın altında kalanlar hep sürüden farklı olanlar!

Sosyal medya ortamlarında, kimi zaman yerel ve ulusal basında paylaşılan yalanların aksine, Mülteciler (ya da sığınmacılar) ne devletten maaş alıyorlar, ne çocukları üniversiteye sınavsız alınıyor, ne hastanelerde öncelikleri var, ne işimizi çalışıyorlar, ne Türklerden fazla hırsızlık ya da fuhuş yapıyorlar, ne de hainler... Doğrudan para yardımı almıyorlar. Çok zor durumda olan çocuklu mülteci ailelere, yılda bir kez 120 TL tutarında PTT-Kart ile yardım

yapılıyor. Devletin suç istatistiklerinde, Hırsızlık-Fuhuş gibi suçlar isnat edilen Suriyelilerin suçla karışma oranı Türklerin yarısı bile değil. Kiraların artmasında sığınmacı ve göçmenlerden ziyade, bu sığınmacıların zor durumda olmalarından istifade eden ev sahiplerinin fiyatları artırması etken. Yani sığınmacılar/mülteciler, kira artışlarının nedeni değil, mağduru aslında. İşsizliğin artmasında sığınmacıların hemen hiçbir etkisi yok. Mülteci ya da sığınmacıların çalışabildikleri alanların neredeyse tamamı, tarımsal iş kolunda mevsimlik işçilik, meyve-sebze hasadı vb.. Bu alanlarda, tarım işkolunda emeğini satan Türk işçi arzı hemen hemen hiç yok. Bunun için fındık ya da pamuk ya da patates vs. vs. hasadını ya Kürtler ya da Suriyeli/Afgan/Özbek/Afrikalı işçiler yapıyor. Bu işçiler olmazsa, Konya'da, Polatlı'da, Antalya'da, Muğla'da vs. büyük ölçekte tarımsal hasat yapılamıyor. Toprak sahipleri zarar ediyor. Son olarak, gelen mülteci ailelerin hemen hepsinde, savaş nedeniyle kayıp insan hikayeleri var. Hemen hiçbirisi zevk için ya da söylendiği gibi ülkesine hainlik etmek için gelmemiş. Göç edenlerin hemen hepsi ya eşini, ya çocuğunu ya kardeşini kaybetmiş, savaşta. Hain falan değiller, her türlü yoksunluğu, yoksulluğu, acıyı, ölümü tatmışlar. Yeniden soylarının devamını istemeleri en doğal hakları, oysa!

Nefret söyleminin olumsuzlanan öznesi, hep yabancılar: Suriyeliler, Kürtler, mevsimlik işçiler, Urfalılar, Adıyamanlılar, kıyı kentlerinde bazen tatilciler, hatta İstanbullular. Orta Anadolu kentlerinde müzik yapan uzun saçlı, küpeli çocuklar, lgbti'ler... Hatta bazen şehirleşmeye/betonlaşmaya karşı çıkan "entel-dantel çevreciler"... Bir zamanlar gizli saklı sürdürülen şimdise gemi azıya alan nefret söylemi, faşizme döşenen taşlardan belki de en bariz olanı!

¹ Hrant Dink Vakfının 2019 Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos aylarını kapsayan çalışmasında Yeni Akit'teki nefret söylemi haberleri 100, Diriliş Postasında 47 ve takip eden Yeni Çağ ve Milli Gazete'de yine 45 ve 43 adet olarak görülüyor. Daha sonra giderek azalan biçimde diğer gazeteler takip ediyor. Son basılı rapora şu adresten ulaşmak mümkündür: <https://hrantdink.org/attachments/article/2375/MNSI-rapor-mayis-agustos-2019.pdf>

Dünya Evimiz Uluslararası Dayanışma Derneği

Levent Ayaşlıoğlu ve Özgür Tüfekçi *

İleriye akıp giden insanlık tarihi uzun uzun takılıp kalıyor kimi duraklarda. Savaşlar, afetler, ekonomik krizler, diplomatik krizler, siyasi çalkantılar... Peşi sıra yoksulluk, işsizlik, açlık, hastalıklar, cehalet ve sayısız ölüm... En çok da çocuklar... Her duraksadığımızda yine binlerce yıllık kültürün mirasına, insanlığın evrensel değerlerine sarılıyoruz. Aylan Kurdi'nin sudaki sureti yakın tarihimizin en ağır yakamozudur; gözümüzün, aklımızın takılıp kaldığı. Utanmak umuda kapı aralamaktır. Yakın tarihe insanlığın penceresinden bakıp hafızalarımıza kazıdığımız ne varsa hiç unutmamak, dahası bir daha olmasın diye bir büyük amaca küçücük de olsa katkı sunabilmek adına pek çoklarımız gibi biz de varız.

Ekim 2016, Çıkış Bildirisi'nden

Dünya Evimiz Derneği, 2016 yılında insan hak ve özgürlüklerini temel alarak; iyi bir hayat sürebilmek için desteğe ihtiyaç duyan toplum kesimleriyle, yoksullarla, ezilen, şiddete maruz kalan kadın ve çocuklarla, ayrımcılığa uğrayan topluluklarla, hayatını sığınmacı/mülteci olarak sürdürmek zorunda kalan, yerinden edilmiş ya da yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmış insanlarla dayanışma sergilemek, bu dayanışma çerçevesinde yaşamsal, sosyal ve kültürel ihtiyaçların karşılanmasına katkı sağlamak için kuruldu.

Ankara'da yaşayan mültecilere yönelik saha çalışmalarını 2019 yılında açılan Altındağ Temsilciliği'nde yürütmekte olan dernek, alandaki varlığını "bir arada barış içinde yaşam"ı hedefleyen bir perspektifle sürdürüyor; mültecilerin onurlu bir yaşam sürme çabasına, toplumsal dayanışmayı yaşama geçirecek omuz vermeye çalışıyor.

Gündelik yaşamın dertleri karşısında verdiğimiz sosyal ve yasal destekler bir yana, önemli uğraş alanlarımızdan biri de kamuoyunun ayrımcılık üzerine inşa edilen algısı oluyor. Birarada barış içinde yan yana yaşamının anahtarı olan toplumsal uyumun yolu öncelikle toplumsal kabulden geçiyor. Bulduğumuz her fırsatta kentsel dönüşüm alanlarına sıkışıp kalan yaşamlarını, ucuz işgücü olma hallerini, çocukların dışlandığı okulları, sağlık hakkına ulaşamamalarını, itilip kakılmalarını, hukuki statülerinin taşıdığı belirsizlikleri ve hatta savaşlarla yıkıma uğramış kadim kültürlerini konuşmayı kendimize görev biliyoruz.

Mülteci krizi; Türkiye'de varlığını her geçen gün daha çok hissettiren, insan olmaktan ileri gelen hakları savunanlar ile bu hakları savunmayanlar arasında cereyan eden çatışmanın temel

dinamiğini oluşturduğu toplumsal krizin bir alt başlığı aslında. Devletin himaye etmek istemediği kesimlere yaklaşımından da feyz alan toplumun önemli bir kesiminin, konuya mültecilerin en temel haklara dahi sahip olamayacaklarının ön kabulü ile mültecileri insandışılaştırarak dâhil olması, etik bir alan olan haklar konusunu kriminalize ederek, krizi güvenlik sorununa çeviriyor. Mağduriyet ve karşı tarafın vicdanı arasında sıkışıp kalan söylem alanı, hangi ulusa, dine ve inanca mensup olursa olsun mülteci toplulukların yaşamda durdukları, her an linç edilmenin sınırındaki o en kırılgan ve en savunmasız yeri garanti altına alıyor. Bu tekensizliğin ve tehlikenin kaynaklarından biri de siyasi partiler, sendikalar, meslek örgütleri, demokratik kitle örgütleri gibi kendilerinden hak savunuculuğundan yana taraf olmaları beklenen kesimlerin sessizliği ya da kayıtsızlığı...

Göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşları için ise mülteci topluluklarının sorun alanları değil, bizatihi mültecilerin kendisi hemen her koşulda proje nesnesi olmaktan öteye geçemiyor. Oysa sivil toplumun bu alanda kendisini de işlevsiz kılacak denli mülteciyi yaşamda özne kılacak mekanizmalara önyak olması gerektiğini, bunun gerçekleştirilmesinin de ancak insan haklarına duyarlı örgütlü yapıların mültecilerin sorunlarına ilgisizliklerinin ortadan kalkmasıyla mümkün olabileceğini düşünüyoruz.

Mülteci ya da değil, yoksulların yaşam ve üretim alanlarında zorunluluk ve zorluklarla gerçekleşen biraradalıklarının, en yerelden başlayarak, ortak bir yaşam algısını güçlendirecek dayanışmacı zeminlere doğru evrilmesine katkı sunmaya çalışıyoruz.

* Dünya Evimiz Uluslararası Dayanışma Derneği

Hepimiz

Gül Ayaşlıoğlu *

Bu derneği kurarken dünya, evimiz dedik. Hepimizin evi.

Üzerinde doğup yaşadığımız bu topraklar, kaç kuşaktır, çok kıyım görmüş, akıtılan gözyaşını, kanı içine almış, yine de inatla, üstünde bir yaşam var etmiş topraklar. Bu topraklarda, yine kıyımdan kaçıp gelen yeni tanışıklıklarımız var.

Bu tanışıklıklardan, uzakları yakın etmiş, yolu bir şekilde Ankara'nın Altındağ ilçesine düşmüş, oradaki yoksulluk ve yoksunlukla komşu olmuş, Afganistanlı kadın ve erkeklerle

siperlik ve sabun ürettik. Hepimiz çok şey öğrendik. Birinin kızı saçına pembe toka takmayı çok seviyordu, öteki korkudan burada da kızını kapı dışarı çıkarmıyordu, Afgan işi nakıştan, halı dokumadan, kadının toplumda nasıl kabul edildiğinden, laf lafı açtı. Oğlumdan bahsettim, Anadolu'daki kilim motiflerini gösterdik, beriki belli etmeden baktı, hiç konuşmadı. Kendi aralarında, kendi dillerinde, birbirlerinin sözünü kese kese konuşurlarken bile, o hiç konuşmadı, arada bir hafif gülümsedi. Son gün Afgan

müziği dinledik. Kadınlar da eşleri de mahir çıktı. Çabucak öğrendik, özenle birbirimizi tamamladık. Önceden burada olanla, sonradan gelen, birlikte atölyede üretimi paylaştık, paylaşılabirliği yaşadık. Hepimiz kendimizi daha iyi hissettik.

O gün içimizden yükselen itirazı "hepimiz Ermeniyiz!" diye duyurmaya çalışmıştık. Bugün "hepimiz mülteciyiz!" diyebilir miyiz, insan türünün dünyadaki fani birer elemanıyken. Sadece. İnsan iken.

* Dünya Evimiz Uluslararası Dayanışma Derneği

Dünyanın Her Günü

Burçak Sel Tüfekçi *

*Aman üryan geldim gene üryan giderim
Ölmemeye elde fermanım mı var efendim
Azrail gelmiş de can talep eder
Benim can vermeye dermanım mı var efendim*

Karacaoğlan

İltica, öz yurdunda huzur bulamayanın gurbete yolculuğudur. Ve iltica etmek, kaderin olan coğrafyadan, başkalarının kaderi olan coğrafyalara sığınmaktır en basitinden... Bir alımlık nefes uğrunadır bazen bu.

Korunmak ereği ile türler içinde elbette en güveneceğin kendi türüne, insana sığınmanın adıdır. Teninin renginden, konuştuğun diline, doğduğun yerden, çocukken oynadığın oyuna, sıra sıra dizildiğin halaydan, giyindiğin rubaya kadar ayrışsan da en azından doğarken ve ölürlen eşitlendiğini bildiğin ve aslında yaşarken de eşit olmaya inanmaktan hiç yılmadığın insana sığınmak...

Dahası, aksi için elinden geleni ardına koymayan dünya düzeni karşısında, bu eşit olduğuna inandığın tüm insanlığın hak ettiği bir yaşama duyulan özlemdir. Bir yandan da bu arsız düzenin, kendi türüne layık gören aynı insan tarafından yaratıldığını görmezden gelmektir...

Ve bir bakıma, zamanı olduğu gibi, mekanları da parselleyerek var olan modern hayatın istemeden dünyaya getirdiği bu çocuğun yolculuğu; başa ne zaman, neyin geleceğinin kestirilemeyecek olmasının ete kemiğe bürünmüş halidir. Modern insanın teminatlarının, bir saniyeden bile kısa zamanda tarumar oluşu belki... Mülteciliğe sebep bu tepetaklak oluş, bir umudun, Zümrüt-ü Anka kuşu misali küllerinden yeniden alev almasıdır.

Güzelim toprakları un ufak edenlerin kirli hesapları karşısında yaşama dört elle sarılmanın ortaya çıkardığı bir ezber bozma hali olan mültecilik, kendindeki bu alev topunun gücü ile istediğinde ateşe de verebilir, kendini "dört başı mağrur" sanan tüm garantcilikleri. Çıpası umut olan

insanın direnmesinin adı olan bu hal, neleri ateşe vermezdir ki istediğinde... Biliriz ki en güçlümüz, en zayıf anda umudu yitirmeyenimizdir çünkü.

Mültecilik, insanlığın en zor deneyimi olarak, bir yandan hiç geçmeyecek bir hasrete düşmek olabilir. Kendine hasret düşmek yani... Kendinde olan ne var ise, artık olmamasından doğru bir hasretlik... Yârine, yoldaşına; belki çocuğuna, evinin bahçesinde yemiş veren ağacına, her şeyden öte silya özgü kokuya... Ama bir yanıla teknil umut etmektir işte eskisi gibi olmasa da yerine bir gün gelecek her şeye.

Olmaya hak kazanıldığında, kendine münhasır üstünlükleri bahşeden "yurttaşlık" karşısında, mültecilik, toprakları tarih boyu savaşlarla çevirmiş devletlerin bu enanietine şerh düşerken; aslında çırılçıplak doğup öldüğümüz hayatın tüm gösterişlerine, kaybettiklerine rağmen meydan okumaktır.

Ve aslında, ancak haksızlığa uğrayanların umuduyla başka bir yere dönüşecek dünyanın her günü mültecilerindir.

Tüm mültecilere saygı ve inançla...

* Dünya Evimiz Uluslararası Dayanışma Derneği

Pandemi Sürecinde Sahadan Notlar

Levent Ayaşlıoğlu ve Özgür Tüfekçi

Derneğimizin İsmetpaşa Mahallesi'nde bulunan Altındağ Temsilciliği'nde "Ankara'da yaşayan mültecilerin temel haklara erişiminin desteklenmesi" başlığıyla Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile işbirliği halinde yürütmekte olduğumuz yasal ve sosyal destek içerikli saha faaliyetleri, Covid19 salgını ile birlikte başka biçimlere evrildi.

Sokaklardan el ayak çekilirken saha ofisinin açık tutulması gerekliliği henüz salgının sonuçlarına vakıf değilken hepimiz için ilkesel bir tavır alıştan öte bir karar değildi. Destek sunmak, dayanışmak için bulunduğunuz alanı en zor zamanında terk edemezsiniz. Aldığımız bu kararın şüphesiz örseleyici, bir o kadar da öğretici yanları oldu. Şimdilik sevindirici olan hiçbir arkadaşımızın görünürde virüse yakayı kaptırmamış olması...

Hizmet sektörünün neredeyse tamamen durması, sokağa çıkma ve şehir dışı yasakları gibi önlemler; geçimlerini gününbirlik işlerde çalışarak sağlayan Afgan aileleri açlıkla karşı karşıya bıraktı. Mültecilerin destek aldığı kamu kurumlarının başvuru almaması, sahada yer alan sivil toplum kuruluşlarının da çalışmalarını askıya alması; yaşamlarını güçlkle idame ettiren bu kırılğan topluluk için günlük hayatı daha da zorlaştırdı. Kurumlar mevcudiyetini sürdürüyor

şüphesiz, telefonun diğer ucunda aranabilecek birileri bulunuyor mutlaka, ancak koordinasyonu sağlamak için bile olsa birilerinin sahada olması gerekliliği ortada. İlkesel olarak almış olduğumuz kararın somut gerçekliği artık istesek de faaliyetlerimizi durduramayacağımızdı.

Bir hayır kurumu değildik, buna uygun gelir kaynaklarımız da yoktu ama elde avuçta ne varsa gıdaya çevirip ailelere ulaştırmak farz oldu. Çok sayıda mülteci aileye ulaştık ya da ulaşılmasına aracılık ettik. Acil yardıma ihtiyacı olan ailelerin listesi günden güne kabarıırken, yardım ulaştırdığımız bir ailenin yanı başındaki bir başka aileye ulaştıramadığımız yardımın yarattığı adaletsizliğin örseleyiciliği bize yadıgâr kaldı. Bu sorumluluğu tek başımıza üstlenmek zordu, yardım faaliyetlerini birlikte organize ettiğimiz 7 Afgan aile ile aramızda pay ettik.

Umut dolu şeyler de oldu bu süreçte. Yaşadıkları onca zorluklara karşın bir grup Afgan mülteci kadın, kocalarını da seferber edip üstelik toplumsal dayanışmanın bir parçası olmak adına 10 gün boyunca binlerce siperlik yüzlerce sabun ürettiler. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği malzeme desteği sağladı, Solfasol Gazetesi de atölyeyi... "Esat Ahalisi" ile birlikte üretilen siperlikler Ankara Tabip Odası eliyle hastanelere,

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği eliyle bakımevlerine ulaştırıldı; sabunlar yoksullara, konu komşuya... Toplumsal dayanışmaya eklenebilmek ve birlikte üretim deneyimi bu sürecin belki de en önemli kazanımı oldu.

Umarız az da olsa edindiğimiz bu deneyim, mültecilerin yaşamına katkı sağlayacak, kalıcı ve dayanışmayı odağına alan yerel üretim alanları oluşturmak dileğimize denk düşsün.

Zor zamanların yarattığı biraradalıkların gönüllü yol arkadaşlıklarına dönmesi umuduyla...

Lingo Cafe

Onur Mat ve Duygu Toprak

İnternet üzerinden video buluşmaları ile gündelik dil pratiği yapmak için herkese açık bir platform kurduk. Lingo Cafe, bir dili iyi derecede konuşan gönüllülerle, o dili pratik etmek isteyenleri sanal sosyal bir ortamda bir araya getiren, ücretsiz bir platform. Olabildiğince geniş çeşitlilikte bir sosyal ağ olmaya çalışıyoruz.

Hem dil pratiği hem de sosyalleşme ihtiyaçları bakımından birbirlerini karşılıklı destekleyecek, karantina şartlarında daha da zor duruma düşen iki dezavantajlı gruba ulaşmayı özellikle önemsiyoruz: Mülteciler ve 65+'lar. Mültecilerin çoğunlukla dillerini geliştirmeye ihtiyaçları var. Bugünlerde evlerinde kalmak zorunda bırakılan

65+'lar da belki hiç olmadıkları kadar kendilerini işlevsiz ve toplum dışına itilmiş hissediyorlar. 65+'lar ana dillerinde sohbet ederek mültecilere gündelik dil pratiği yaptırarak dünyanın her yerinden çok çeşitlilikte insanlarla sosyalleşmiş olacaklar. Mülteciler de kendilerine içinde buldukları toplumun yerlilerinden arkadaş edinirken, bir dili ana dilinde konuşan birisi ile pratik ederek geliştirmiş olacaklar.

Dil üzerinden sosyalleşmenin etnik, kültürel ve yaşa dair önyargıları kırmaya da yardımcı olacağına inanıyoruz.

Lingo daha çok yeni, bu ay başladık; İngilizce ve Türkçe dersleri yaptık. İspanyolcadan Yunancaya, Arapçadan Fransızcaya çok çeşitli yeni ders talepleri aldık. Kolaylaştırıcı ve katılımcı sayılarını dengeledikçe yeni dersler açmaya devam edeceğiz.

Sizi de bekleriz: <http://lingo.cafe>

Öndeyiş: 15-16 Haziran Direnişinin 50. Yılı

Türkiye'yi Sarsan 2 Gün: Sınıfın Öfkesi

Ali Bilge

Türkiye'de 1963-1971 arasında hem sendika hem de sendikalı işçi sayısında ciddi artışlar yaşandı. 1963'te 296 bin olan sendikalı işçi sayısı 1971'de 1 milyon 200 bin oldu. Sendikalaşma oranı aynı dönemde %10,8'den %29,6'ya yükseldi. 1970 yılına geldiğimizde sendikal hareket içinde 1967 yılında kurulan DİSK'in etkinliği büyük ölçüde artıyordu. Gelişen işçi hareketi içinde DİSK'in güçlenmesi, Türkiye burjuvazisini ve iktidar partisini endişelendirmeye başlamıştı. DİSK'in önü kesilmeliydi. 1970 yılında iktidardaki Adalet Partisi tarafından sendikalar kanununda değişiklik öngören yasa tasarıları hazırlandı. Tasarılar esas olarak sendikal hareket üzerinde güçlenen DİSK'i hedefliyordu. Adalet Partisi iktidarının Çalışma Bakanı Seyfi Öztürk Erzurum'da toplanan sarı sendikacılığın temsilcisi TÜRK-İŞ Kongresinde, niyetini açık açık söylemiş, "Bu yasa ile yakında DİSK'in çanına ot tıkanacak" demişti. Yasa tasarısı üzerine DİSK yöneticileri Ankara'da iktidar ve muhalefet temsilcileri ile girişimlerde bulundular. Bunlardan sonuç elde edilemedi.

Girişimlerin sonuç vermemesi sonucunda DİSK yönetimi 15 Haziran günü üyelerine ve işçi sınıfına sendika örgütlenmesini kısıtlayıcı yasaya karşı protesto çağrısı yapmıştı. Aslında çağrıya katılacaklara ilişkin beklenti çok yüksek değildi. DİSK yönetimi bile, 20 bin kişiden fazla katılım beklemiyordu. Ancak kendiliğinden oluşan hareket, 100 binleri geçmişti. İstanbul'un ve İzmit'in değişik bölgelerinden 100 bini aşkın işçi, yasa tasarısına karşı çıkmak üzere gösterilere katıldı. Protestolara katılan işçiler sadece DİSK üyesi

de değildi. Hükümetin DİSK'i engellemek üzere çıkarttığı yasaya destek veren TÜRK-İŞ'e bağlı işçiler de gösterilerde yer aldı.

Polis gücü işçileri geri çevirmeye yetmedi. Fabrikalarında iş başı yapmayan işçiler sokaklara meydanlara yürüdüler. Polisin gücü yetmeyince orduya başvuruldu. Haliç üzerinde köprüleri açarak yürüyüşü durdurmaya çalıştılar. Ancak kadın-erkek işçiler, tüm engelleri yarıdılar ve aştılar. Sınıfın öfkesi inanılmazdı. Bir toplum polisinin, 3 işçinin ve olayları izleyen bir esnafın öldüğü gösterilerde 200 kişi yaralandı, yüzlerce işçi de gözaltına alındı. İşçiler arkadaşlarını serbest bırakmak üzere polis karakoluna girdiler, ancak yağma, şiddet hareketi olmadı. 2 gün süren gösterilerin sonunda İstanbul ve Kocaeli'nde sıkıyönetim ilan edildi.

O güne kadar görülmemiş boyutta disiplinli gerçekleşen işçi eylemi; iktidarı, burjuvaziye, öğrenci aydın denklemine ilerleyen sosyalist hareketi çok ciddi şekilde etkiledi. İşçi sınıfı, siyasetin öznelerinden biri haline geldi. DİSK ve işçiler, eylemleri ile Türkiye siyasetinin hassas dengelerini sol hareket lehine etkileyebileceklerini göstermiş oldular. Tüm toplumsal kesimler, partiler ve örgütler bu eylemlerden sonra politikalarını yeniden değerlendirme ihtiyacı içinde oldular. 1968 yılında yaşanan üniversite işgallerinden sonra işçilerin, 15-16 Haziran 1970'te beklentileri alt üst eden deneyimi yaşamaları, siyasi durumu sorgulayan, sendikal mücadelenin sınırlarını zorlayan bir sınıf hareketinin varlığını ortaya çıkartması, varlığın daha da güçleneceği beklentisi, burjuvaziye ve temsilcisi

Yayımlanmasını istediğiniz yazılarınızı 25 Haziran 2020'ye kadar icerik@gazetesolfasol.com adresine iletebilirsiniz.

siyasi partilere, milli güvenlik devletine ve Türkiye'nin sola kaymasını istemeyen ABD'ye çok ciddi endişe kaynağı olmuştur. Bunun sonucunda peşi sıra paramiliter sağ güçler örgütlendirilmiş, askeri darbeler vücuda gelmiş, Türkiye işçi sınıfı ve sosyalist hareketi hedef alan kanlı bir döneme girilmiştir.

Değerli okur! İstanbul çeşitli tarihlerde direnişlere ve ayaklanmalara tanıklık etmiş, kentsel tarihi 3 bin, başkentlik tarihi 1600 yıla kadar uzanan bir şehirdir. Kanlı Nika ayaklanmasından Gezi direnişine kadar uzanan hak ve adalet mücadelelerinde, 15-16 Haziran 1970 işçi hareketinin çok önemli bir yeri vardır. Bu sayımızda kısa öndeyiş ile yetineceğiz. Gelecek sayıda 15-16 Haziran işçi direnişi üzerine kapsamlı bir dosya hazırlığı içinde olduğumuzu bildirmek isteriz. Bu sürecin sınıfsal ve tarihsel arka planını, ekonomi politikasını, direniş sonrası dönemlere etkisini inceleyeceğiz. Sosyalist ve devrimci hareketlerin büyük direnişi nasıl algıladığına bakacağız.

Son olarak, 50. yılında 15-16 Haziran direnişi üzerine sizlerden gelecek yazılı ve sözlü materyallere açık olduğumuzu duyuralım. Gelecek sayıda görüşmek üzere.

Türkiye'de yeşil hareketin filizlenmesinin hikâyesi ve 30 yıl sonra yeniden 'Otopark değil Güvenpark' deme zamanı

Faruk Bildirici

Cumhuriyet Ankara'sının sembollerinden Güvenpark'ta 30 yıl önce engellenen 'otopark' projesi yeniden gündemde. Deniz kaplumbağaları direnişinden Güvenpark eylemine ve Türkiye'de yeşil hareketin filizlenmesine o günlerin hikâyesi...

Eylemsiz günümüz geçmiyordu üniversitede. 1970'lerin sonlarıydı. Ülkenin her yanı olduğu gibi bizim okul da hareketliydi.

Gün geçmiyordu ki, bir cinayet haberi gelmesin. Ölüm haberleri bizim için protesto yürüyüşü demekti. Öğrenci derneği yöneticileri hemen sınıflara dalıp haber veriyor, bütün okul binanın önünde toplanıyordu. Sol yumruklarımızı havaya kaldırıyor, gırtlığımız parçalanırcasına haykırarak Ankara Basın Yayın Yüksek Okulu'nun bulunduğu yokuştan aşağı doğru akıyorduk.

Her seferinde kardeş fakülte Mülkiye'nin öğrencileri bizden önce toplanmış oluyordu. Onlara katılıp, caddeye iniyorduk. Cebeci ile Kızılay'ı bağlayan ana caddede Hukuk Fakültesi ve diğer fakültelerden katılımları bekliyor, yürüyüş düzeni alıyorduk.

O caddede kaç kez protesto yürüyüşüne katılmışımdır, hatırlamıyorum. Ama her yürüyüş en az bir ya da birkaç gencin, aydının ölümüne tekabül ediyordu.

Garip gelecek ama slogan atıp, marş söyleyerek kalabalıklarla birlikte yürümenin rehabilite edici bir yanı vardı. Ölüm haberini duyduğumda hissettiğim acı ve ardından gelen öfke birkaç yüz metre yürüdükten sonra yerini kalabalığın parçası olma duygusuna bırakırdı. Sesim binlerce insanın ortak sesi, ayaklarım kalabalığın ayaklarıydı. Tek başıma olduğumdan daha güçlüydüm sanki.

İlk durağımız hep Hacettepe Üniversitesi olurdu. Hacettepe öğrencileri de bize katılır, onları da aldıktan sonra Kurtuluş'a yönelirdik. İstikamet her daim Kızılay'dı. Ama oraya bir kez bile varabildiğimizi hatırlamıyorum. Toplum polisleri biz daha Kurtuluş'a bile varmadan barikat kurmuş olur, copluyarak dağıtırdı kalabalığı. Biz de darmadağın halde fakülteye dönerdik.

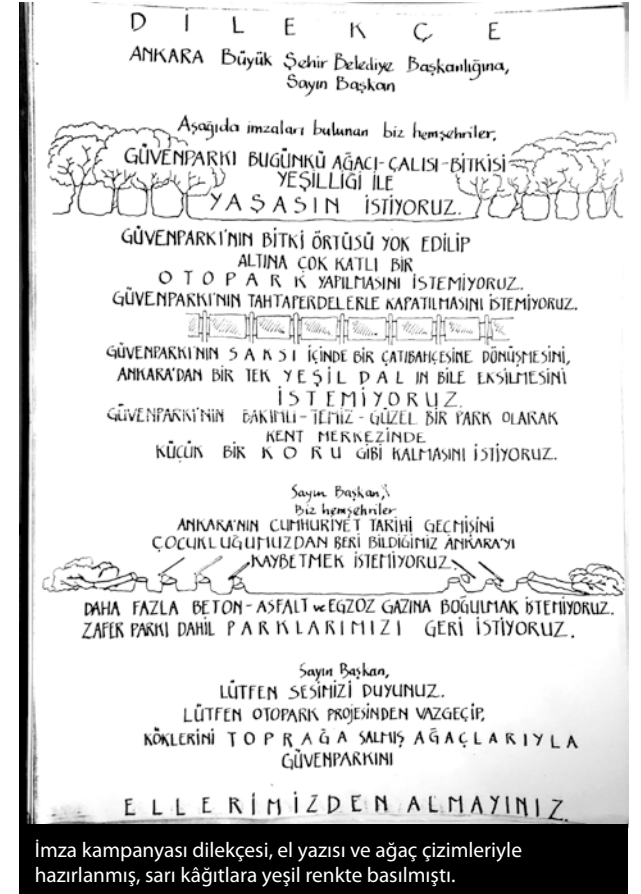
Sonuç alamamış, protestomuzu yerine ulaştıramamış olsak da büyük iş başarmanın huzuru içinde olurduk döndüğümüzde. Sanki aslanan eylem yapmanın kendisiydi. Çoğu zaman eylemin kendisini kutsuyorduk.

Okuldaki boykot ve dayak

Bir gün kütüphanede ders çalışırken birden gürültüler geldi. Ne olduğunu anlamak için pencereden dışarı baktık ki, binadan afişler sarkıtılmıştı. Boykot yazıyordu afişlerde. Ama kapılar kapatılmış, işgal başlamıştı. Alt kat pencerelerden dışarı sarkarak slogan atanlar vardı.

Tahmin edileceği gibi çok geçmeden polisler geldi, okulun etrafını çevirdiler. Bir iki saat sonra da kapıyı kırıp içeri girmek için hazırlıklara giriştiler. Bereket Mümtaz Soysal geldi, polis şefleriyle konuşmaya başladı. Mümtaz Soysal, Mülkiye'nin hocasıydı ama bizim de Anayasa derslerimize giriyordu. Onu görünce sevindik tabii. Beklediğimiz gibi Mümtaz Hoca, polislerle anlaşma sağladı, kırıp dökerek içeri girmelerini engelledi. Ama bütün öğrencilerin işgale son verip dışarı çıkmaları koşuluyla.

Öğrenci derneği yöneticileri de kabul ettiler bu anlaşmayı. Polisler, okul kapısının iki tarafına dizilip bir koridor oluşturmuşlardı. Tek sıra

Güvenpark'taki hafta sonları küçük kızım için de eğlenceli geçiyordu.

"Otopark değil Güvenpark" kampanyası için her cumartesi günü Güven anıtının önünde toplanıyorduk.

Deniz kaplumbağaları ve çevreci hareketler

Gazeteciliğe başladıktan sonra bu tür eylemler, yürüyüşler geride kaldı. Zaten araya 12 Eylül 1980 darbesi ve askeri yönetim dönemi girmişti. Demokrasi askıdaydı; toplantılar, yürüyüş, protesto, miting yasaktı. Partiler, sendikalar, dernekler, bütün sivil toplum örgütleri kapatılmıştı.

1983'te askerler çekildikten sonra demokratik yaşam öyle aniden "Nerede kalmıştık?" diye canlanamadı kuşkusuz. Askeri rejim asıl darbeyi siyasetin sol yanına vurmuştu, o yüzden toparlanmak kolay olmayacak, epey zaman alacaktı.

Bu arada Avrupa'da çevreci rüzgârlar esiyordu. Almanya'da çevre mücadelesinden doğan Yeşiller Hareketi hızla büyümüş, siyasi parti hâline gelmişti. Parlamenta temsilci sokmayı başaran Yeşiller, kurulu düzen partilerini de değişime zorluyordu.

Çevreci dalga çok geçmeden Türkiye'ye ulaştı. Çernobil nükleer santralindeki patlama da insanların dikkatini çevre sorunlarına çekti. Radyoaktif bulutlar, Türkiye'ye kadar ulaştı.

İlk doğaya sahip çıkma eylemini başlatan, Deniz Som'un Cumhuriyet gazetesinde 1986 yılında yayımlanan yazı ve haberleri oldu. Muğla'da Dalyan sahilinde Caretta Caretta deniz kaplumbağalarının üreme alanına bir turizm projesi yapılması planlanıyordu. Deniz Som'un çabalarına çevreciler de katılınca soyu tükenmekte olan deniz kaplumbağalarının üreme alanını yok edecek proje iptal edilmekle kalmadı; Köyceğiz/Dalyan'ın Türkiye'nin ilk özel çevre koruma bölgesi ilan edilmesi sağlandı.

Deniz kaplumbağaları eylemi, Türkiye'de çevreci hareketlerin gelişimini sağladığı gibi Yeşiller Partisi'nin kuruluşuna giden yolu da açacaktı.

Gazetelerde çevre sayfaları

Deniz kaplumbağaları kampanyasının başarısı ve insanların ilgisi, gazeteleri de etkiledi. Cumhuriyet'in ardından diğer gazeteler de çevre ve doğa haberlerine geniş yer vermeye başladı. Hatta bir ara çevre muhabirleri ve çevre sorunları sayfaları bile hazırlandı gazetelerde.

Ben de diğer muhabirler gibi fırsat buldukça çevre sorunlarıyla ilgileniyordum. Cumhuriyet gazetesinde Başbakanlık ve ANAP muhabiri olmama rağmen bazen çevre haberleri de yazıyordum. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Altınsoy'un Danıştay binasının önündeki Zaferpark'ın altına otopark yapmak için ağaçları kestirmesi haberini ben yaptım gazetede. Daha ağaçlar kesilirken parka inen Danıştay çalışanları hemen İdare Mahkemesi'nde dava açıp kazanmışlardı.

Zafer Park'ta engellenen Altınsoy, 1987 yılında da gözünü kent merkezindeki Güvenpark'a dikti. Güvenpark'a otopark yapılması projesi de tepki çekti Ankara'da. Bu haberleri yaparken kendimi çevrecilerin arasında buldum. Gazetecilik çizgisini aşıp aktivistlik tarafına geçmem, ikisini birden yürütmem sakıncalıydı. Fakat o günlerde bunun ayırında olmadım.

Güvenpark'ın altına otopark yapılmak istenmesi, bir Ankaralı olarak beni de kızdırmıştı. Güvenpark, Cumhuriyet demektir. Adını, üzerindeki Güven anıtından alan Güvenpark'ın kuruluşu 1930'lara dayanıyordu. "Yeni kurulan/kurulmakta olan bir ülkede 'güven' olgusunu oluşturması" ve "kent kimliğinden öte ulusal kimlik olgusuna sahip olması" amaçlanmıştı. 1950'li yıllara kadar okul gezileri düzenlenen, insanların buluşup müzik yaptığı, birlikte vakit geçirdiği bir parktı. "Kent tarihine tanıklık etmiş, kent belleğinin önemli yapı taşıydı."*

Sonraki yıllarda kenarına dolmuş durağı ve zabıta binası yapılması ve çevresini yüksek binaların sarmasıyla mahzunlaşsa da kent merkezindeki anıtsal niteliğini koruyordu. Otopark yapılması, Güvenpark'ı çalı, çırpı ve çimenle kaplı kimliksiz bir yeşil alana çevirmek demektir. Neredeyse yüzyıllık ağaçların betonun üzerinde yaşama şansı olmayacaktı.

Parkta eylem ve 65 bin imza

Mimarlar Aydan Bulca Erim ve Mehmet Adam ile şehir plancısı Akın Atauz, otopark projesinin iptali için İdare Mahkemesi'nde dava açmışlardı. Ama davanın yetmeyeceği belliydi.

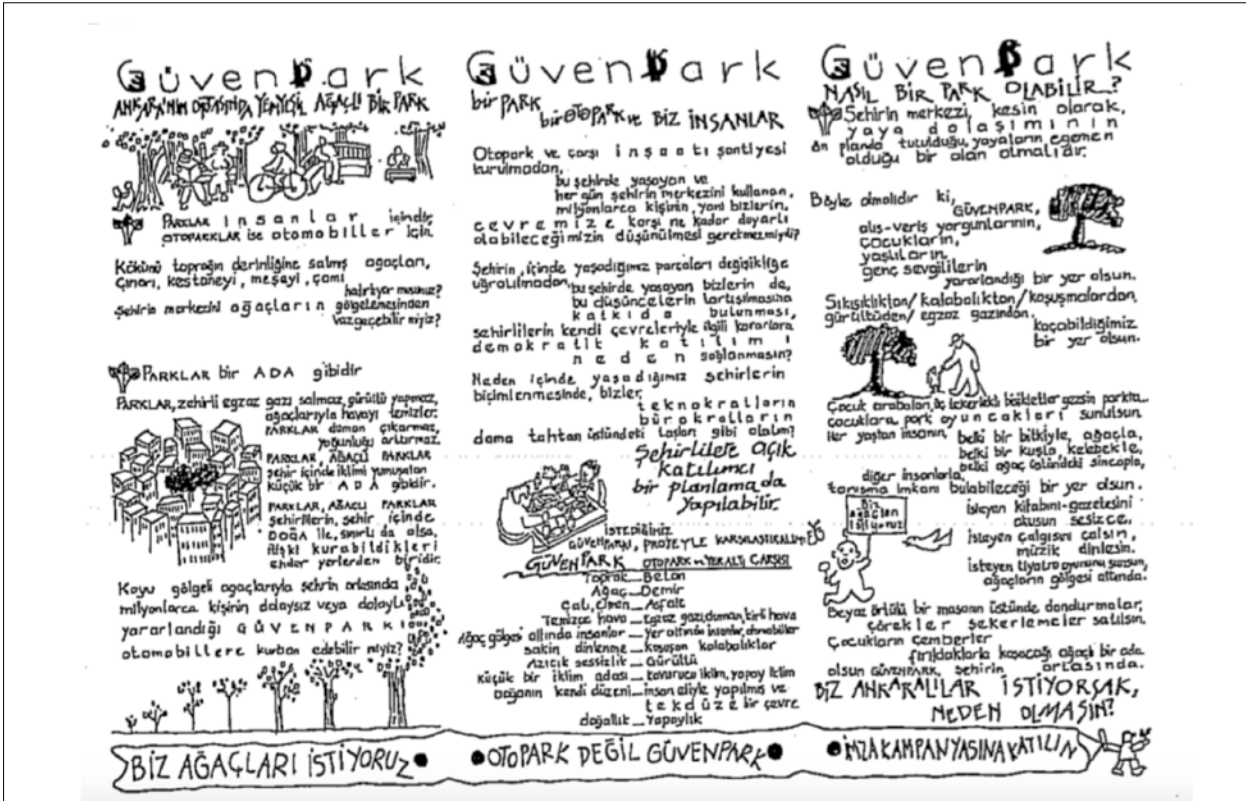
Ankaralıları harekete geçirmeliydik. Ne yapabileceğimizi kararlaştırmak için küçük bir grupta toplantılar yapmaya başladık, giderek arttı sayı. "Çevre Duyarlılığını Yayma Grubu" adını verdik kendimize. İmza kampanyası başlatmaya karar verdik.

Ağaç, balta, tahta perde çizimleriyle süslenmiş ve "Lütfen otopark projesinden vazgeçip köklerini toprağa salmış ağaçlarıyla Güvenpark'ı ellerimizden almayınız" diye noktalanmış bir dilekçe metnini imzaya açtık.

halinde önlerinden geçenlere copları, yumrukları indiriyorlardı. Tabii benim de payıma birkaç yumruk düştü.

O kargaşa bittikten sonra o işgal eyleminin nedenini sorguladım. Neden böyle bir eylem yapılmıştı? Polisin müdahale edeceği, binada kalmanın mümkün olmadığı belliydi. Buna rağmen işgale girişerek ne kazanılmıştı?

Bu sorulara o günlerde sağlıklı yanıt almak mümkün değildi. Genellikle uzun vadeli siyasi hedefleri somut hedeflerin önünde tutuyorduk. Aslında devrimin kendisi bizi esir almıştı. Bazen eylem yapmış olmanın kendisi her şeyin önüne geçiyordu.

Kampanya için basına ve siyasetçilere dağıtmak üzere bir dosya hazırlamıştık. Dosyada dava dilekçesi, imzaya açılan kampanya dilekçesi, kampanya broşürü ve haber kupürleri yer alıyordu.

ANAP'lı Sağlık Bakanı Halil Şıvgın da "Otopark değil Güvenpark" yazılı buton rozeti yakasına takmamıza izin vererek kampanyayı destekledi.

Eylem alanımız Güvenpark'tı. Güven anıtının yakınına bir masa koyup, "Otopark değil Güvenpark" yazılı kartonlar astık, imza toplamaya başladık. Kalabalığın toplandığını gören iki polis, "Ne oluyor burada? İzin aldınız mı?" diye müdahale etti. Otopark yapılmasını istemediğimizi, onun için imza topladığımızı anlattık. Polislerden hiç beklemediğimiz bir tepki geldi. "Madem park için çalışıyorsunuz. Getirin biz de imzalayalım."

Üniformalı iki polisin imzalaması, moral verdi. Her cumartesi günü eşlerimiz, arkadaşlarımız ve çocuklarımızla toplanıyorduk parkta. Gitar dinletileri, balon şenliği, karikatür yarışması gibi etkinliklerle bayram yerine dönüyordu Güvenpark. Rengârenk "Otopark değil Güvenpark" buton rozetleri hazırlamıştık. Bu rozetlerle dolaşım imza topluyorduk.

Ufak tefek harcamaları karşılamak için de buton rozet ve yarışmada ödül alan karikatürlerden hazırladığımız kartpostalları, arkadaşların yaptığı kekleri satıyorduk. Sürekli yeni eylemler ekliyorduk kampanyamıza. Köşedeki çocuk parkının üzerinde yükselen şantiye binasını tuvalet kâğıtlarıyla sarıp sarmalamak da bunlardan biriydi. Tuvalet kâğıtlı şantiye binasının fotoğrafını çekip "Sayın Başkan'a armağanımızdır, lütfen kabul buyursun" diye açıklama yaptık.

Bu eylemlilikten büyük keyif aldığımı söylemeliyim. Hem de üniversite yıllarındaki sonuçsuz kalan hareketlilikten çok daha fazla. Burada hedef somuttu ve biz her geçen gün o hedefe biraz daha yaklaşıyorduk.

O günlerde imza kampanyalarında pek rastlanmayan bir rakama ulaştık sonunda. Tam 65 bin! Kampanyamıza iktidardan bile destek geldi, dönemin Sağlık Bakanı Halil Şıvgın "Otopark değil Güvenpark" rozetimizi takarak destek verdi kampanyamıza. Geniş kamuoyu desteğinin ardından çok geçmeden İdare Mahkemesi projeye iptal kararı verdi.

Başkan Atınsoy daha fazla direnemedi, vazgeçti projeden. Başlarken bizim düşündüğümüzden daha etkili olmuştu kampanyamız. Çevreci hareket için büyük bir başarıydı.

Yeşiller hareketinin öncülüğü

Öyle bir başarıydı ki, Turgut Özal ve Anavatan Partisi (ANAP), "Yeşiller" hareketinin öncülüğünü üstlenmeyi konuşur oldular. 23 Haziran 1987'de Sabah gazetesinde yayımlanan "Özal'dan yeşillere gizli destek" başlıklı haberde Devlet Bakanı Hasan Celal Güzel'in, Özal'a, "Türkiye'de ciddi bir toplumsal temel bulan Yeşiller hareketinin öncülüğünü sosyal demokratlara bırakmamak gerektiğini" söylediği haber veriliyordu.

Merkez sağdaki ANAP'ın Yeşiller'in öncülüğünü üstlenmesi söz konusu olamazdı. Ama sadece ANAP değil neredeyse bütün partiler, Yeşiller'den etkilendi ve çevre sorunları, iklim değişikliği, yenilenebilir enerji konularını söylemlerine kattılar. Gerçek anlamda sahip çıkmasalar da...

Güvenpark ve izleyen diğer çevre eylemlerinin etkisiyle 1988'de Yeşiller Partisi kuruldu Türkiye'de. Ama etkili bir parti olamadı. 1994'te kapandı, 2002'de yeniden açıldı. Halen Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi adıyla devam ediyor yaşamına. İklim değişikliği, demokrasi ve adalet sorunlarını önceleyen parti, yükseliş grafiği yakalayamıyor.

Almanya'daki başta olmak üzere batıda ise Yeşiller yeniden yükselişte. Artık onlar için iklim değişikliği, daha doğrusu gezegeni kurtarma kaygısı çevre sorunlarından öncelikli. İklim değişikliği, demokrasi ve özgürlükler ile iç içe geçmiş durumda.

Otopark projesi yine devrede

Yeşil hareket siyasi hareket olarak etkili olmasa da Türkiye'de çevre duyarlılığı hâlâ güçlü. Gezi direnişinin çıkış noktası da çevre bilinciydi, sonra yaşam biçimine ve özgürlüklere sahip çıkma eylemine döndü. Son olarak Alamos Gold adlı altın Kanada şirketinin Kaz Dağları'ndaki doğa katliamına karşı başlatılan "Su ve Vicdan Nöbeti"ne binlerce insan katıldı. Karadeniz'deki Cerattepe, "Yeşil yol" ve HES projelerine karşı yöre halkının başlattığı eylemler de çevre duyarlılığının göstergesi.

İktidar partisi AKP ise doğaya sahip çıkma eylemlerine karşı tavır aldı. Soma Yırca'da termik santral yapılması için zeytin ağaçlarının

Güvenpark, 1950'li yıllara kadar okul gezileri düzenlenen, insanların buluşup müzik yaptığı, birlikte vakit geçirdiği ve Ankara'ya gelen ünlülerin uğradığı bir parktı. Macar asıllı Amerikalı oyuncu ve televizyon yıldızı Zsa Zsa Gabor da Güvenpark'ı ziyaret eden ünlülerdendi.

sökülmesine karşı çıkan yaşlı başlı insanlara müdahale edildiğinde dramatik görüntüler oluşmasına bile aldirılmadı. Doğayı korumakla, çevre duyarlılığı ile ilgisi olmayan iktidarın bütün gücüyle bastırmasına rağmen çevre eylemlerinde sonuç alındığı da oldu. Kaz Dağları'nda Kanadalı şirket çekildi; Cerattepe'de zaman kazanıldı davalar devam ediyor; Yırca'da 6 bin zeytin ağacı kesilse de geri kalanlar kurtarıldı, yeni fidanlar dikilip yine zeytinlik hâline getirildi.

Bugünlerde Güvenpark da betonsever bu iktidarın tehdidi altında. Parkın altına otopark yapma projesini yeniden devreye soktular. Mimarlar Odası Ankara Şube Başkanı Tezcan Karakuş Candan, Güvenpark'ta sondaj ve inşaa çalışmalarına başladığını açıkladı geçenlerde. Hem de tüm Türkiye, Covid-19 salgınıyla meşgulken ve planın iptali için açılan davayı bile beklemeden.

Yeni bir "Otopark değil Güvenpark" kampanyası açmak en azından geçmişte verilen 65 bin imzaya sahip çıkmak açısından gerekli. Bu kampanyayı yürütecek Çevre Duyarlılığını Yayma Grubu artık yok, tarih oldu. Güvenpark'ta kampanyaya katılıp imza verecek polisler de bulunamaz.

Daha önemlisi bugün 30 yıl öncesinden daha zorlu koşullardayız. Toplanma ve gösteri özgürlüğünü tanımayan bir despotlukla karşı karşıyayız. Ama yine de Anadolu'nun her yanında kendiliğinden oluşan çevre mücadeleleri ve onların başarı öyküleri umut veriyor.

*Aysın Ece Acar: Bir 'güven' hikâyesi: Güvenpark

<https://medium.com/comd434/bir-guven-hikayesi-guvenpark-dosyasi-a9995f776bc8>

1920-1930 arasında Ankara - 2

Akın Atauz

Ankara'nın 1920'lerde yaptığı yeni başlangıcı, hepsi de daha çok irdelenmeye ve sağlam desteklerle açıklamaya muhtaç olan birkaç tez çerçevesinde, özetle, aşağıdaki gibi görebiliriz.

Birinci tez

Ankara'nın başkent olması, kentin geleceğini çok radikal bir biçimde değiştirdi, ama başkentlik kararı, Ankara bakımından önemli ölçüde "dışsal" bir karar sayılabilir. Bununla birlikte kentin kendi nitelikleri ve özellikleri de, bunda (kısmen) rol oynadı.

İkinci tez

İstanbul'un tekrar başkent olamaması, yakın ve denizlerden gelebilecek yabancı/ İngiliz donanması tehdidine açık olmasından çok, İstanbul'un geçmiş Osmanlı uygarlığını/ mirasını ve geleneğini, çok yoğun ve derin bir biçimde barındırması ve yansıtmasıydı. Oysa Ankara, bir "tabula-rasa" sayılabilirdi. Hiçbir şey yoktu ve avantajı da, hiçbir şeyi olmayan, yoksul bir yangın yeri olmasıydı. Çünkü orada gerçekleşecek her uygulama, Cumhuriyet'e ait olacaktı ve onun nasıl bir ülke kurmak istediğini, kısaca, onun gelenekten tam olarak koparak, yeni ve daha önce hiç yaşanmamış bir toplum ve mekansal bütünlük kurmak istediğini, tutarlılık içinde (geleceği temsil edebilecek bir model olarak) göstermeye çok elverişli olmasıydı.

Üçüncü tez

Ankara'da gelişen modernitenin nitelikleri

- Sınıfsal özellikleri olan bir moderniteydi ve kent, bazı sınıflar için "modern" olurken,

- Yoksul olan sınıflar, bu modernitenin içinde yer alamadı.

- Bu modernite, kendi içinde farklı aşamalar ve biçimler deneyimlemiş de olsa, "eril" bir moderniteydi ve sadece erkeklerin karar verdikleri ve uyguladıkları, kadınların ise tamamen dışarıda kaldıkları karar ortamlarında kurgulanmış ve oluşturmuştu.

- Bu modernite, ayrıca, milliyetçi bir modernite idi. "Modern" kavramında yer alan evrensellik ve bütün dünya ile aynı çatı altında bütünleşmek ile milliyetçilik yaklaşımları arasındaki tartışma ve çatışma, daha sonraki dönemlerde de sürdü ve evrensellik, genellikle (olumlu veya olumsuz) Batıcılık/ Avrupalılık olarak algılandı.

- Modernite, kendi öncesiyle, yani gelenek ve Osmanlı klasiğiyle, ilk yıllardaki bazı kararsızlık ve belirsizlik yılları dışında, genellikle zıtlık

içinde oldu. Bu genellikle tavizsiz, zorlayıcı, otoriter ve sert bir mücadeleydi ve bazı durumlarda, "modern" şiddete dayalı olarak kabul ettiriliyordu. Ancak seçtiği modernitenin ve modernin araçları iyi kullanılması, hızla elle tutulur ve pozitif sonuçlar elde etmesi, yoksulluğu ortadan kaldırmaya bile, kalkınmacı bir devlet modelinin, o dönem için olabilecek en yüksek hızla ve standartla, çözümler sağlayabileceğini göstermesini ve kanıtlanmasını sağladı.

Dördüncü tez

Ankara, alışılmışın sürdürülmesiyle yetinmeyen insanların ve "devrimci değişimlerin gelişmesini" arayan insanların kenti olmalıydı. Kent, elverişsiz olsa da, konferanslar, kongreler ve tartışmalar için yapılmış düzenlemeler, sivil toplum içinde arayışları ve fikir tartışmalarının yapılacağı mekanların yavaş yavaş gelişmesine doğru, aşağıdan yukarı, yakıcı bir talep oluşturmalıydı, ama bu olmadı.

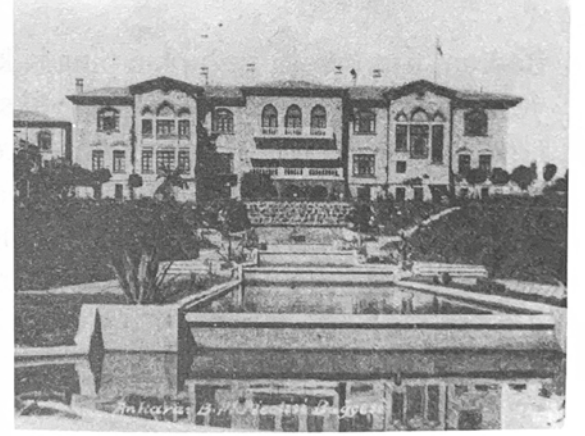
Bütün bu değişikliklerin hızla gerçekleşebilmesi için, başlangıçtaki (1920) demokratik tutum giderek sönümlendi. Başlangıçta, toplumsal rızanın önemsendiğinin ve gerçek olduğunun görülmesi ve kabul edilmesi gerekiyordu. Meclis bunun için gerekiyordu. Ortak olarak önemsenen savaş ve askercil başarılar arttıkça, toplumsal rızayı elde etme arayışı azaldı, ters yönlerde gelişti. Meclisin, tartışmacı yapısını giderek sönümlendi.

Beşinci tez

Kalkınmayı ülke çapında sağlamak zor ve zaman alıcı olabilirdi, ama bunu göstermek için, Ankara kenti, "modernin vitrini" olarak kullanılabilir ve bu gösterim, iknayı sağlayabilirdi. Bu nedenle Ankara daha 1925'te, Lörcher planıyla, disiplinli bir biçimde, planlama düşüncesine yöneldi. Ama belediye, planı disiplin içinde uygulamayı başaramadı. Daha güçlü biçimde denetlenecek, yeni bir başlangıç olarak, Jansen'e yönelindi. Bunlar, kamu yönetiminin ve modernin, sert karar dönemeçleriydi.

Altıncı tez

Kentsel mekanın mimari ölçeklerde oluşmasında da, salt/pür modernin bütün özelliklerine, ihtiyaç vardı. Basit, fabrika estetiği içinde, hızla üretilebilir, bütün süslemecilik ve gereksiz (genellikle de geleneği/ geçmişi çağrıştıran kubbe kemer, saçak, vb. gibi) ayrıntıları eleyerek, düşük maliyetle, işlevsel gereksinimi karşılayacak ve devletin gücünü de oldukça ikna edici (ama abartılmamış) ölçeklerde karşılayacak bir mekan kurgusu isteniyordu. Milliyetçilik ise, bu modernin içine girmeye çalıştıkça, ister-istemez geleneğe bağlanıyordu, bu nedenle Ankara'nın biçimlenmesinde etkili olamadı.

Resim II.2 - İkinci B.M.M Binası, Ankara 1924, Bahçe Cephesi
Kaynak: Ankara Posta Kartları ve Belge Fotoğrafları Arşivi, Resim (04-08)

Beşinci ve altıncı tezler, somut olarak Ankara'ya nasıl yansındıkları ve modern Ankara'nın mekanını ve kent dokusunu nasıl oluşturdukları bakımından, daha algılanabilir ölçeklerde irdelenirse, açık bir biçimde doğrulanabilecektir. Bu dokuyu ayrıntılı bir biçimde görebilmek için bir tablo geliştirilmiştir. Ancak bu tablo, Solfasol'un bir sonraki sayısında yer alacaktır. Tablonun aynı zamanda, modernitenin nitelikleri ve yeni rejimin otoriter ve eril karakterini, sivil toplumun kendi geleceğiyle ilgili politika/ tartışma yapabilme olanaklarıyla ilgili tezleri destekleyebileceği ve Ankara kentsel mekanında somut olarak doğrulayabileceği düşünülmektedir.

Son sözler

Ankara'nın modernleşmesinden kamusal bir yarar oluşmuştur. Kent, hızla ama kaotik biçimde büyümekte olduğu bir dönemde, çok ihtiyacı olan planlı bir gelecek öngörüsü elde etti ve bunu kısmen uygulayarak kentin düzgün gelişmesini, büyük ölçüde elde etti.

1920-1930 arasında kurulmaya başlayan yeni Ankara'nın inşası, sert ve seçkin eril modernite anlayışının ve spekülasyon rant arayışlarının özelliklerini, niteliğini/ yüzünü yansıtan (1950'lere kadar oldukça kibirli) bir kent yarattı. Melih Gökçek döneminde ise, moderne karşı post-modern rövanşizm, en dramatik örneklerini, çok kaba ve karmaşa içinde, yıkıcı bir biçimde geliştirdi.

Gelecek sayı, Ankara'yı, ileri sürülen tezleri bakımından daha ayrıntılı inceleyebilmek ve sınamak bakımından yardımcı olabilecek bir çizelge ve ek tartışmayla birlikte, 1920-1930 arasında Ankara yazı dizisi sonlanmış olacaktır.

Foto kaynak:

Aslanoğlu İnci, Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, 1923-1938, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları 2001, Ankara

Bu yazının üçüncü bölümü Temmuz sayısında yayımlanacaktır.

Cımbız ile Kazı

Ankara Cımbızcısı

MMM

22 Ağustos 1924 günü, Ankara'da toplanacak Muallimler Kongresi hakkında bilgi vermek için Mustafa Kemal'i ziyaret eden Milli Eğitim Bakanı Vasıf Bey Gazi'yi de kongreye davet eder. Memnuniyetle katılacağını söyledikten sonra bir hatırlatma yapar "Okullarda müzik dersi var ama müzik öğretmeni yok. Çocuk şarkıları yok. Bir çare bulsak da halk müziğini, türkülerini, oyun havalarını da toplarsak. Bu işler için bütçede ödenek ayrılmıştı. Müzik çok önemli bir sanat, bir ihtiyaç. Bu sanatı okullarımıza sokalım. Çocuklarımız birlikte eğlenmeyi, oynamayı, şarkı-türkü söylemeyi öğrensin, hayat coşkusunu tatsın, büyük eserleri tanısin."

Bu aynı zamanda bir talimattır da. Genç cumhuriyetin olması gerektiği atılganlıkla hiç zaman kaybetmeden on gün sonra 1 Eylül'de, daha sonradan 75 bin liraya satın alınacak ikisi kerpiç üç binada Musiki Muallim Mektebi kurulur, 1 Kasım'da hizmete girer. Eğitime 12 erkek öğrenci ile başlanır. 6 öğrenci İstanbul Balmumcu Öksüz Yurdundan getirilmişti çünkü müzik öğretmenliği aileler tarafından ciddiye alınmıyor ve çocuklarını vermek istemiyorlardı. Musiki Muallim Mektebi ilk başlarda Köy Enstitülerinin uğradığı gerici zihniyetten bir nebze nasibini alsada kararlılıkla yoluna devam eder. Kız öğrenciler de okula alınacak, erkeklerle aynı sınıflarda eğitim görecekti ve beraber çalgılar çalacaklardı. 1927 yılına gelindiğindeyse kerpiç evler yetmeyecek ve daha kapasiteli, genç cumhuriyete uygun bir mektep binası yapılması gerekecekti.

Avusturyalı mimar Ernst Arnold Egli cumhuriyetin inşasında imzası bulunmuş, özellikle Ankara'da yirmiyi aşkın eseriyle modern Türkiye Cumhuriyeti mimarisini oturtan önemli isimlerden biridir. Musiki Muallim Mektebi binasını tasarlamadan önce mimarı olduğu yapılar için kararsızlığının göstergesi dese de MMM tasarımından sonra mimari olarak karakterinin oturduğunu söyler. Bu kararlılık ve karakter modern Türkiye mimarisi için de ilk adımlardan biridir aynı zamanda.

Musiki Muallim Mektebi inşaatı bittiğinde Mustafa Kemal okulu görmek için geleceğini bildirir ve Ernst A. Egli'nin de orada bulunmasını ister. Çok önem verdiği müzik eğitimi için bugün dahi halen ayakta duran bu yapıyı çok titiz ve ayrıntılı bir şekilde inceledikten sonra Egli'yi denetime tabi tutar. Gazi okuldan oldukça memnun kalmıştır. Bir yeri dışında: tuvaletler. Egli bir Avrupalıdır ve tuvaletleri kendi kültürüne göre tasarlamıştır. Mustafa Kemal bu konuda Avrupa ile Türk-Şark anlayışının farkına dikkat çekerek, temizlenmek için yalnız kâğıt değil su ve her tuvalete de bir bide ister. Öğrenciler de lavabodaki duran suyla yıkanmak istemiyordur. Akan suyun kullanılabilmesi için giderlerdeki

tabalar kaldırılır ve tuvaletler alıştığımız haline döndürülür. Ernst A. Egli bu mevzu üzerine şöyle bir tespitte bulunur: "Türkler için sadece akan su temiz ve sağlıklıdır."

Gözleme + Çay

Çankaya ve sırtları tek tük bağ evlerinin olduğu, nispeten varlıklı ailelerin özellikle de gayrimüslimlerin Keçiören ile birlikte tercih ettikleri yazlık evlerinin (bağ evleri) bulunduğu bir bölge idi. Ankara'daki gayrimüslimlerin de yerlerinden edilmesinden sonra devlete geçen bu gibi yapıların açık arttırma usulüyle yeni sahipleri belirleniyordu. Bu yöntemle Ahmet Bey ve Şaziye Hanım çifti günümüzde Kaptanpaşa Sokak ile Turgutlu Sokağın birleştiği yere denk gelen bir bağ evi ve arazisini satın alırlar. Ankara'nın bazı semtlerinde, şimdi artık bu kural isim değişikliklerinden dolayı tam olarak geçerli olmasa da sokak ve cadde isimleri aynı harfle başlar; Küçükkesat "B" ile, Beştepe "M" ile, Gazi Osman Paşa "H" ile Büyükesat tarafları da "K" ile gibi... Bu tek harf rejiminin amacı bir posta geldiğinde adresteki sokak-cadde hangi harfle başlıyorsa dağıtımda kolaylık olması için derler fakat asıl konumuzdan sapmayalım. Bu bağ evini alan ailenin soyadları, Aydın Kılıçoğlu'nun 1970'li yıllarda çektiği renkli fotoğrafta tepede oluşmaya

başlayan yapılar ile ön planda gözükken bağ evlerinin arasındaki arazilerde daha sonra oluşacak sokakların Karlı, Kaptanpaşa, Kahramankadın gibi K ile başladığından ve de bölgenin saygın ailelerinden olması dolayısıyla arazilerini kesen bir sokak olmasa da yakınlardaki bir sokağa isim olarak verilir: Kuloğlu.

1963'ün bir pazar gününde ODTÜ'lü bir öğrenci 'dünya kendini yürüyenlere gösterir' şiarıyla Ankara sokaklarını arşınlarken Kuloğulların bağ evini görür. Bahçede yaktığı ateşte çamaşır yıkayan Şaziye Hanım'dan bağ evini dolaşmak için izin ister. İçeri girip merakını giderdikten sonra çamaşırını bitirmiş, o ateşte çay demleyip gözleme pişiren Şaziye Hanım haftalık yorgunluk atma rutinine öğrenciyi de dahil eder. Meraklı ODTÜ'lü kalkarken yediği içtiğine karşılık para vermek ister. Yakındaki kasabına Ankara tava yaptırıp tüm aileyi her ay bağ evinin bahçesine toplayıp yedirip içirip bir araya toplayan Şaziye Hanım öğrenciden para alacak değildir elbette. Almaz da nitekim fakat ODTÜ'lünün de altta kalmamak için olacak şöyle bir teklifi olur: Haftaya okuldaki arkadaşlarıyla gelip bağ evini dolaşacaklar sonrasında da çay içip gözleme yiyecekler ve paralarını ödeyeceklerdir. Kabul eder Şaziye Hanım, bir iki derken gelen grupların bıraktıkları para ev ekonomisine iyiden iyiye destek vermeye

“Şimdiki işletmecilerinden Papazın Bağı müdavimleri şikayetçi olsa da Ankara için böylesi cennet mekânın yaşayıp bugünlere gelmesi, 1994 yılında da 1. derece sit alanı statüsü kazanması bir nimettir ve alternatifi olmayan bir vahadır.”

başlayınca bu işi sürdürürler ve günümüze kadar bu kültür yaşar. Bu o evden kazanılan ilk çay parası da değildir. O bölgenin Musevi tesisatçısı Karanfil Şalom Bey'in anlattıklarına göre evin ilk sahibi olan papazın din öğrencileri olduğu ancak onlardan para alamadığı için geçimini çay satarak kazandığı bilinirmiş. Tahmin edeceğimiz üzere Papazın Bağı'nın hikayesidir bu. Şimdiki işletmecilerinden Papazın Bağı müdavimleri şikayetçi olsa da Ankara için böylesi cennet mekânın yaşayıp bugünlere gelmesi, 1994 yılında da 1. derece sit alanı statüsü kazanması bir nimettir ve alternatifi olmayan bir vahadır. Bugün bağ evi yerinde olmasa da 14 bin m²'lik yemyeşil bir alan, bir dolu ağaç, kuş ve toprak kokusu şükür ki yerinde duruyor.

Cımbızcının önerisi yolunuzu Papazın Bağı'na düşürdüğünüzde Kuleli Sokaktaki ana girişinden değil de Kaptanpaşa Sokak ile Turgutlu Sokağın

kavuştuğu noktadan düz ilerleyip yalnızca bilmesi gerekenlerin bildiği diğer kapısından girmenizdir. Bugüne erişmeyen bağ evi o noktadaymış. Eğer keşke bağ evi de kalsaymış da görseymişim dersiniz de sizi Uğur Mumcu Sokağın Küpe Sokakla bulunduğu noktaya alalım. Sizi Şaziye Hanım'ın bahçesinde çamaşır yıkadığı değil ama o eve çok benzeyen başka bir Ankara bağ evi karşılayacaktır.

SOLFASOL'DE ŞEFFAFLIK

Solfasol yasal zorunluluklar sebebiyle bir ticari yapı kimliği altında çıkıyor olsa da bu kimliği onun kâr odaklı olması anlamına gelmiyor. Ana gelir kaynağı abonelerinin desteği olan Solfasol olarak 2011'de, 1 Mayıs alanında Ankaralılarla bulduğumuz ilk günden bu yana elde ettiğimiz tüm geliri yine Solfasol için kullanacağımızı defalarca deklare ettik. Bir süredir de bunun gereklerinden birisi olan mali şeffaflık ve hesap verebilirliği sağlamak üzere aylık gelir-gider tablosu yayımlamaya başladık.

Bu tabloyu ve mali şeffaflığımızı gelecek öneriler ve isteklere göre geliştirmek istiyoruz. Bu sebeple görüş ve önerilerinizi bilgi@gazetesolfasol.com adresine göndermenizi rica ediyoruz. Solfasol'un bu hamlesinin sivil oluşumlar ve basın-yayın kuruluşları için öncü olması umuduyla.

GELİR - GİDER TABLOSU

GENEL BİLGİLER (31.05.2020 itibariyle)

Toplam abone sayısı: 975

Toplam kurumsal abone sayısı: 13

DÖNEMSEL BİLGİLER (01.05.2020- 31.05.2020)

Abonelik yenileme sayısı: 14

Yeni abone sayısı: 13

Kurumsal abonelik yenileme sayısı: 0

Yeni kurumsal abone sayısı: 0

GELİRLER (01.05.2020- 31.05.2020)

Yeni abone ve abonelik yenileme: 4.100,00 TL

Patreon üzerinden gelen destek: 0

EED KATKISI (01.05.2020- 31.05.2020)

Proje kapsamında hakediş: 42.765,00 TL

GELİRLER TOPLAMI: 46.865,00 TL

GİDERLER (01.05.2020 - 31.05.2020)

Matbaa Gideri: 9.912,00 TL

Postalama Gideri: 615,00 TL

Kira ve Ofis Giderleri: 2.930,00 TL

İdari ve Editöryal Giderler: 27.508,11 TL

Resmi Giderler (vergi, stopaj, harç vb.): 2.149,89 TL

GİDERLER TOPLAMI: 43.115,00 TL

BORÇLAR (31.05.2020 itibariyle)

Matbaaya Borç: 5.157,00 TL

Kişilere Borçlar: 55.558,71 TL

Diğer Borçlar (vergi, muhasebe, kırtasiye, kira..): 13.900,00 TL

BORÇLAR TOPLAMI: 74.615,71 TL

SOLFASOL

Ankara'nın Gayriresmi Gazetesi
Haziran 2020 89. Sayı
Ayda bir yayımlanır.

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Mehmet Onur Yılmaz

Editörler: Duygu Toprak, Zişan Kürüm

Dosya Editörü: Hale Gönültaş

Sayfa Tasarımı: Aslıhan Özgen

Gazete Sekreteri: Dilan Nil Özgen

dilan@gazetesolfasol.com

Bu Sayıyı Yayına Hazırlayanlar: Akın Atauz, Alanur Çavlin, Ali Bilge, Altan İlkim, Ankara Cımbızcısı, Ankara Apartmanları, Aydın Bodur, Aydın Çelik, Ayhan Çelik, Aylin Yılmaz, Behiye Erinç Taş, Burçak Sel Tüfekçi, Bülent Atamer, Ceren İskit, Deniz Zeka, Erhan Karadağ, Enver Arcak, Faruk Bildirici, Gökhan Tahincioğlu, Gül Ayaşlıoğlu, Hadi Sinan İskit, Hale Gönültaş, Kaan Can Bircan, Levent Ayaşlıoğlu, Linda Nihan Lafcı, Mehmet Kocabay, Meltem Sezen Kılıç,

Nermin Atıkan, Onur Mat, Önder Şenyapılı, Özgür Tüfekçi, Sedat Bozkurt, Sema Alpen Atamer, Sencer Başat, Sinan Kadir Çelik, Sine Çelik, Şevket Özgün, Taylan Esin, Tuna Kalaycı, Yavuz İşçen, Yeşim Özden, Zeynep Ömür, Zişan Kürüm

Yayın İdare Merkezi

Büklüm Sokak, No: 44/4,
06680 - Kavaklıdere / ANKARA

Tel-Faks: 0 312 437 76 41,

İrtibat Tel: 0 536 956 64 26, 0 537 024 28 49

Yazı-Haber: bilgi@gazetesolfasol.com

Abonelik: abone@gazetesolfasol.com

Basım Yeri:

Şen Matbaa
Özveren Sok. 25/B Demirtepe/Ankara
Tel: 0 312 229 64 54 Fax: 0 312 229 64 54
E-Mail: senmatbaa@gmail.com

WEB: www.senmatbaa.com

Basım Tarihi: 01.06.2020

ISSN: 1301-8655

Yerel Süreli Yayın

3.000 adet basılmıştır.

SOLFASOL'UN BİR UCUNDAN DA SİZ TUTUN!

Gazete Solfasol'da yer almasını istediğiniz yazı, haber ve çizilerinizi her ayın 25'ine kadar **icerik@gazetesolfasol.com** adresine gönderebilirsiniz. Abone olmak için aşağıda belirtilen hesap numarasına ödeme yaptıktan sonra adınızı, açık adresinizi, e-posta adresinizi ve telefon numaranızı **abone@gazetesolfasol.com** adresine veya **0 536 9566426** nolu telefona SMS ile gönderin.

Yıllık Abonelik: 100 TL

Yıllık Destekçi Abonelik: 200 TL

Yurtdışı Abonelik: 200 TL

Öğrenci Aboneliği: 50 TL

Dijital Abonelik: 50 TL

Abonelik Ödemesi için Banka Hesap Bilgileri

TÜRKİYE İŞ BANKASI - KÜÇÜKESAT ŞUBESİ

IBAN: TR83 0006 4000 0014 2080 7867 87

Hesap Sahibi:

Mehmet Onur Yılmaz SOLFASOL

SOLFASOL ARTIK PATREON'DA!

Patreon Solfasol'a aylık düzenli destek verebileceğiniz online bir kitlesel fonlama platformudur. Oluşturacağınız talimatla belirleyeceğiniz miktar, kredi kartınızdan her ay otomatik olarak çekilerek Solfasol'a aktarılır.

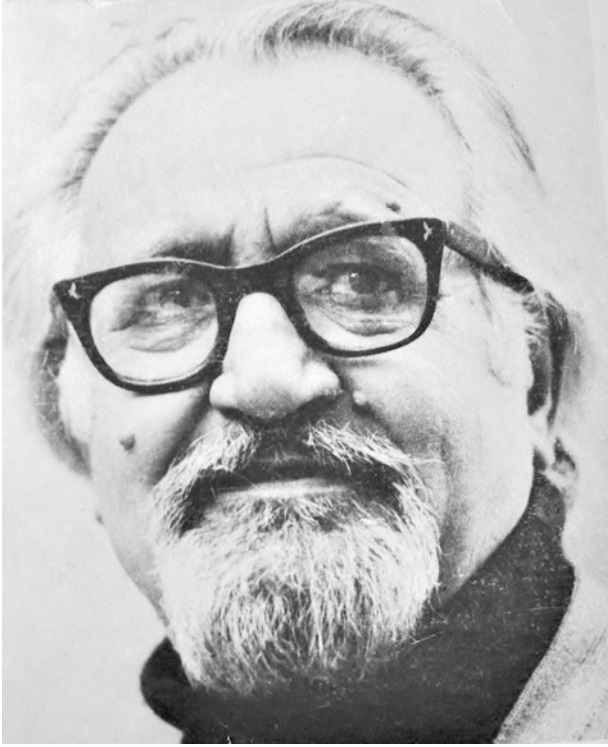
1- Akıllı telefonunuzu kullanarak yandaki karekodu okutun. **2-** Üye değilseniz Patreon'a üye olun. **3-** Aylık destek miktarınızı seçin ve onaylayın. **4-** Desteğiniz her ay Solfasol'a ulaşsın.

Mehmet Kemal ve Muhafif Bir Mekan Olarak Kalem Meyhanesi

Yavuz İşçen

'Güle güle oturun paşam!
'Size ne güzel de yakıştı.'
'Allah oturduğunuz yerden kalkmak nasip
etmesin...'

Bu fıkra, 12 Eylül darbecilerinin 'astığı astık,
kestiği kestik' olduğu 1982 yılında Cumhuriyet
Gazetesi'nde yayınlandı. Fıkranın yayınlandığı
'Politika ve Ötesi' adlı köşenin yazarı, bir dönem
Kalem Meyhanesi'nin sahibi olan Mehmet
Kemal'di (1921-1998). Daha önce de yazıları
nedeniyle birkaç kez hapse girip çıkmışlığı
vardı. Yazdığı fıkra darbeci paşaları kızdırmıştı.
61 yaşındaki Mehmet Kemal'e tekrar hapisane
yolu görüldü. Üç ay kadar Selimiye Cezaevi'nde
tutulduktan sonra mahkemeye çıkartılmaya gerek
görülmeden serbest bırakıldı. Atilla İlhan, Mehmet
Kemal'in de dahil olduğu 1940'lı yılların kuşağına
"fedailer mangası" demişti. Mehmet Kemal ise
kendi kuşağını "Acılı Kuşak" adını verdiği anı
kitabında anlattı.

Mehmet Kemal (Kurşunoğlu), profesyonel olarak
gazeteciliğe başladığı 1945 yılından itibaren
gerek gazeteci, gerekse şair kimliği ile çeşitli
gazete ve dergilerde yazarak yaşamını sürdürdü.
Sık sık işsiz ve parasız kaldı. Posta Caddesi
meyhaneleri onun ikinci evi gibiydi. Kürdün
Yeri (Yeni Hayat Lokantası), Şükran Lokantası
ve Palabıyığın Yeri'nde sürdürülen edebi ve
siyasi sohbetlerin bilinen simalarındandı.
Palabıyığın lokantasının asıl adı 'Yeni Dünya
Lokantası'ydı. Ancak herkes Arnavut asıllı
sahibinin bıyıklarından ötürü buraya 'Palabıyığın
yeri' derdi. Palabıyığın bir de aynı sokak
üzerinde sadece şarap içilen bir meyhanesi
vardı. Burada leblebi ve ucuz şaraptan başka
bir şey bulunmazdı. Mehmet Kemal'in özellikle
parasız kaldığında, sık sık gitmek zorunda kaldığı
meyhane burasıydı.

Yüksel Palas'ın casusları

1965 yılı sonbaharında işsiz olduğu günlerden
bir gün, kendini Sıhhiye'den Kızılay'a
doğru yürürken buldu. Sıhhiye Vekaleti'nin
önünden geçti. Bu bölgenin bataklık olduğu
dönemleri hatırlıyordu. Biraz ilerde Eskişehir
milletvekillerinden Emin Sazak'ın yaptırdığı
binanın önüne geldi. Emin Sazak öleli 5 yıl
olmuştu. Mecliste toprak reformu karşıtı
görüşleri ile biliniyordu. Bu nedenle CHP içinde
barınamamış, Demokrat Parti'ye geçmişti.
Cumhuriyet Balolarına katılmazdı. Katılmak
zorunda kaldığında ise eşini getirmezdi.
Yaptırdığı bina, 'Yüksel Palas' adıyla otel olarak

kullanılıyordu. 1952 yılı yapımı 'Five Fingers'
filminin bazı bölümleri Yüksel Palas'ta çekilmişti.
Filmde casusların mekânı olan otelin, bugün
Demokrat Parti'nin toplanma yeri olduğunu
düşününce, gülümsedi (Yüksel Palas, sonraki
yıllarda Astsubay Orduevi oldu. Günümüzde de
Orduevi olarak kullanılıyor).

Meydan Dergisi'nden Meydan Sahnesi'ne Ankara'nın aykırı halleri

Bulvarı takiben biraz yürüdükten sonra Meydan
Sahnesi'nin (günümüzde Terzioğlu Apartmanı)
önünde durdu. Tiyatronun ismi, 1948 yılında
arkadaşı Fethi Giray ile birlikte çıkardıkları Meydan
Dergisi'ni çağırıştırdı. Değişik şairlerin şiirlerini
yayınlamayı planladıkları Meydan Dergisi'ni
bir sayı çıkartabilmişlerdi. Savcılığa verdikleri
dilekçede, dergiyi bastırabileceklerini beyan ettikleri
basımevi ile derginin basıldığı matbaa birbirini
tutmuyordu. Bunun üzerine dergi ilk sayısından
sonra valilik kararı ile kapatıldı (Meydan
Dergisi'nin 1949 yılında Orhan Veli tarafından
çıkartılmaya başlayan Yaprak Dergisi'ne ilham
kaynağı olduğu söylenir).

Meydan Sahnesi de aynı Meydan Dergisi gibi
aykırı bir çıkış değil miydi? Dört yıl kadar önce,
Devlet Tiyatroları'nın kuralcı ve baskıcı tavrından
sıkılan tiyatrocular tarafından kurulmuştu.
Mahir Canova'nın başını çektiği grup, daha çok
avantgarde oyunlar sahneliyordu. Bu tiyatrodan

***"Meyhanenin yeri Bayındır
II Sokak, No: 39 adresinde
bulunan apartmanın alt
katındaydı. Beş katlı olan
bu apartman bugün yerinde
değildir. Beş yıl kadar önce
yıkıldı. Yeri şimdilik otopark
olarak kullanılıyor. Bu 'yık-
yap' furyası Ankara'nın hafıza
mekanlarını tüketene kadar
devam edecek anlaşılır."***

Cengiz Kahraman Koleksiyonu

Abdülhamit'in ünlü paşalarından biri yanına
dalkavuklarını da alarak, saltanat kayıklarından
birine biner ve deniz sefasına çıkar. Hava rüzgarlıdır.
Kürekçiler ve dümenci kayığı idare etmeye
çalışırken, paşa bilir bilmez emirler yağdırmaya
başlar; 'küreği şu yöne çekin', 'siya yap', 'alargada
kalma'... Kayıkçılar ne yapacağını şaşırır ve çaresiz
emirleri uygulamaya başlar. Kayığın gidişatı kötü
olmakla birlikte, emir büyük yerdendir. Bir süre
sonra bir gürültü kopar ve kayık karaya oturur. Paşa
kayıkçıları azarlamayı sürdürür; 'gördünüz mü, ben
demedim mi, karaya oturduk işte!' Dalkavuklar bu
aşamada devreye girmekte gecikmez.

neredeyse dönemin tüm oyuncularını rol aldı. Kartal Tibet, Adalet Ağaoğlu, hatta Haldun Dormen'in yönettiği 'Zafer Madalyası' adlı bir oyunda Sevgi Soysal bile sahneye çıktı.

Sergi Kitabevi'ne uğramadan olmaz

Büyük Sinema'nın önünden geçerken Erdal Öz'ün yeni açtığı Sergi Kitabevi'ne uğradı. Sinema binası içinde üst katta bulunan kitabevi büyük olmamasına karşın iyi düzenlenmişti. Kitabın yanı sıra dergi ve plak satışı da yapıyordu. Daha önce başka kitapçılarda rastlamadığı hoş bir farklılık dikkatini çekti. İçerde kesintisiz müzik yayını vardı. Yön Dergisi'nin yeni çıkan sayısını aldı. Kapakta seçim sonuçları ile ilgili olarak, "Kır At İktidarda" başlığı ile koltuğa oturup bacak bacak üstüne atmış, puro tütüren bir at karikatürü dikkati çekiyordu. Sergi Kitabevi'nin adı öylesine duyulmuştu ki, Ankara dışından gelenler buraya mutlaka uğradı. Celal Üstel, Sergi Kitabevi'ni şöyle anlatıyor:

"O günlerde Ankara'ya gidip de Erdal Öz'ün Sergi Kitabevine uğramamak mümkün değildi. Mekke'ye gidip de Kabe'yi görmemek gibi bir şey. O dönem aydınlar orada buluşurdu. Bana kalırsa bir kuşak okumayı orada öğrenmiştir. Bir ülkenin, bir kentin kültür yaşamında efsane olmuş kaç kitabevi vardır ki?" (Ayşe Sarısayın, Erdal Öz, Unutulmaz Bir Atlı, 8. Bölüm, 2009)

Sakarya Caddesi'nden Bayındır Sokak'a

Bulvarı takiben Sakarya Caddesi ayrımına kadar yürüdü. Öğle rakısı içmek niyetinde değildi. Zaten parası da yoktu. Yine de Sakarya Caddesi'nden sola döndü. Caddenin bulvarla olan bağlantısı kapatıldığından beri, araba trafiği azalmıştı. Şimdi de arabalar, caddeyi sağlı sollu park yeri olarak kullanıyordu. Sakarya Caddesi'nde Fethi Giray ile birlikte gittikleri küçük bir işçi lokantası vardı. İki katlı bir binanın alt katında faaliyet gösteriyordu

(Günümüzde yerinde Ertuğ Çarşısı bulunuyor). Meyhane değildi ancak şarabını yanında getiren burada içebilirdi. Cahit Sıtkı'yı burada tanımıştı.

İşçi Lokantası'nın önünden sağ kolda karşıda bulunan Missouri Meyhanesi'nin önüne kadar ilerledi. Yenışehir semtinde hiç meyhane yokken ilk Missouri açılmıştı. Şarap şişeleri raflarda tozlu olarak dururdu. Özellikle silinmezdi. Meyhanenin sahibi Besim Tarakçı'nın sergileme anlayışı böyleydi. Missouri'de soba başında ayakta yaptıkları sohbetleri hatırladı. Ayakta servis alanlara daha ucuz fiyat uygulandığından, paraları olmadığına soba başı zorunlu tercihti. Bayındır Sokak ayrımından sağa dönerek yukarı doğru çıkmaya başladı. Washington Restoran'ın önünden geçti. Mühendis Eşref Özand evinin (1972 yılında Körfez Lokantası'nın açıldığı bina) üzerine 2 kat çıkılmadan önceki halinin daha güzel olduğunu düşünerek yoluna devam etti.

Bayındır II Sokak'ta sakin bir kahve

Kazım Özalp Caddesi'ni (Ziya Gökalp Bulvarı) geçtikten sonra, Bayındır Sokak'ın üst bölümünde, Mimar Kemal İlkokulu'na yakın bir yerde bulunan, ara sıra gittiği kahveye kadar yürüdü. Kahve sakindi. Bir köşeye oturup çay söyledi. Günlük gazeteleri karıştırmaya koyuldu. Seçimlerin üzerinden (10 Ekim 1965) bir hafta kadar geçmişti. Gazetelerde seçim yorumları devam ediyordu. Behice Boran, Mehmet Ali Aybar, Sadun Aren, Tarık Ziya Ekinci ve Çetin Altan gibi isimler TİP milletvekili olarak meclisteydi. Gazeteler, Türkiye İşçi Partisi'nin meclise 15 milletvekili ile girmiş olmasını, 'Milli Bakiye Sistemi'ne bağlayarak küçümseme eğilimindeydi.

Kahvenin sahibi, kendiliğinden yeni bir çay daha getirip masaya bıraktı ve beklemeksizin söze girdi. Belli ki bunalmıştı. İşsizlikten dem vurdu. Geçim sıkıntısından, borçlarını ödeyemediğinden bahsetti. Kahvesini devredecek birini arıyordu. Bu kişinin kahvenin borçlarını da devralması gerekiyordu. Bu nedenle müşteri bulamamanın çaresizliği içindeydi.

Meyhanenin yeri

Mehmet Kemal, sonradan bir çocukluk arkadaşıyla ortak oldu ve ceplerinden hiç para koymadan borç harç bu kahveyi devraldılar. 'Pulsuz Tavla' adlı romanında kahveyi devralma aşamasında arkadaşının nasıl doldurduğuna gelip borçlandığını uzun uzun anlatır. Kalem Meyhanesi işte bu kahvenin yerinde, 1965 yılı sonlarında açıldı. 1965 ve 1970 yılları arasında faaliyet gösterdi. Kısa süre sonra ortağı ayrıldı. Mehmet Kemal, bir süre daha idare ettikten sonra ucuz-pahalı demeden meyhaneyi sattı. Arkasından da İstanbul'a giderek gazetecilik mesleğine geri döndü. Kalem Meyhanesi uzun soluklu olmadı. Ancak bıraktığı izlerle, anılarımızdaki yerini uzun süre koruyacak gibi görünüyor.

Meyhanenin yeri Bayındır II Sokak, No: 39 adresinde bulunan apartmanın alt katındaydı. Beş katlı olan bu apartman bugün yerinde değildir. Beş yıl kadar önce yıktırıldı. Yeri şimdilik otopark olarak kullanılıyor. Bu 'yık-yap' furyası Ankara'nın hafıza mekanlarını tüketene kadar devam edecek anlaşılır. Aslında bu apartman da, Yenışehir'de 1925-1928 yılları arasında belediye tarafından yaptırılan bahçe içindeki tek katlı konutlardan birinin, 1950'li yıllarda yıktırılması sonrası inşa edilmişti.

Kalem Meyhanesi

Yıllarca geçimini kalemi ile sağlamış bir basın emekçisi, açtığı meyhaneye 'Kalem' ismini koyarken neler düşündü acaba? Meyhanenin giriş kapısının üst tarafına yerleştirilmiş olan tabelası, büyükçe bir kalem biçimindeydi. Giriş kapısının üzeri içki etiketleri ile döşenmişti. Girişte yer alan panoyu gazete başlıkları süslüyordu. Yuvarlak masalarını Karpiç'e benzetenler oluyordu. Aslında genel tarzı, duvar resimleri ve duvarına yazılan notlarla, tam anlamıyla Üç Nal'a daha çok benziyordu. Mehmet Kemal, resimler için tanıdıklardan ricacı olmuştu.

Duvarların birinde büyük boyutlu olarak, boya ile çizilmiş bir kadın (ana) resmi vardı. Ana, elini şakağına dayamış düşünür şekilde resmedilmişti. Sanki meyhanede içenlere şaşırmış gibi bakıyordu. Bu resmi, sanat camiasından tanıdığı, aynı zamanda askerlik arkadaşı olan ressam Balaban (İbrahim Balaban) çizmişti. Meyhanenin bir duvarında, güneşin yaktığı kırmızı kocaman bir gökyüzünün altında, kadınlı erkekli, çoluk çocuk çalışan insanlar görülüyordu. Bu resmi de, Çukurova'nın terini tuvallerine taşıyan arkadaşı Duran Karaca çizmişti. Orhan Peker ise başka bir duvara iki sevimli itfaiyeci çizerek arkadaşı Mehmet Kemal'e destek oldu. Sonradan başka ressamlar başka resimler eklediler. Tanınmış şairler şiirler yazdılar, küçük notlar tutturular oldu ve kısa sürede meyhanenin duvarlarında boş yer kalmadı. Posta Caddesi meyhanelerinden tanıdığı şair arkadaşı Celal Vardar'ın 'Kalem' adlı şiiri ise, duvarların ön bölümündeki mermer kısıma yazılmıştı.

KALEM

*Ben bir kurşun kalemim
İçim, dışım kadar katı değil,
Değnek gibi yontuyorsunuz beni.
Ben bir kurşun kalemim,
Elinize uymuyor köşelerim,
Bozuk düzen yazıyorum,
Ben bir kırık kalemim,
Kırıla kırıla tükeniyorum.*

Meyhanenin müdavimleri

Kalem Meyhanesi, Sultan Otel'in iki bina yukarısına açılmıştı (Bayındır II Sokak No: 35'te bulunan Sultan Otel'in yerinde, günümüzde 'Hotel Marinem' var). Sultan Otel'in barı, özellikle TRT'nin prodüktör, yapımcı ve yönetmen gibi çalışanlarının iş çıkışı geldikleri bir yerdi. Aynı grubun Kalem Meyhanesi'ne de devam ettiğini Selim Esen'den öğreniyoruz: "Sultan Otel barının müşterileri ayakta içki içen, konuşan, tartışan kimselerdi. Her iki mekânın konukları arasında genç TRT çalışanları da vardı. Kalem Lokantası'nın garsonu Naci, TRT'cilerin ortak dostuydu." (Selim Esen, Dinçer'le Bir Zamanlar, Ağustos 1979)

Necati Tonga, çeşitli anı kitapları ve makalelerden derlediği bilgilere dayanarak Kalem Meyhanesi'ne devam eden isimleri şöyle sıralıyor: "Kalem Meyhanesi daha çok sol dünya görüşüne mensup şair, yazar, sanatçı ve gazetecilerin devam ettikleri bir edebiyat mahfili olmuştur. Ahmet Oktay, Fethi Giray, Niyazi Akıncioğlu, Muzaffer Buyrukçu, Vüs'at O. Bener, Salim Şengül, Nezihe Meriç, Adalet Ağaoğlu, Sevgi Soysal, Turgut Özakman, Ruhi Su, Cemil Eren, Cevat Çapan, Veysel Öngören, Nizam Payzın, Altan Öymen, Haluk Tuncalı, Ataol Behramoğlu, Celal Vardar, Ahmet Telli, Ali Püsküllüoğlu ve Emre Kongar Kalem Meyhanesi'ne devam eden belli başlı isimlerdir." (Bir Edebi Muhit Olarak Ankara 1923-1980, s.263, 2019)

Asu Maro'nun gazeteci Tuğrul Eryılmaz ile söyleşi yaptığı kitabında, Kalem Meyhanesi'ne gidenler arasında farklı isimlere de rastlıyoruz. "Kısmen ama tamamen değil. Yakın çevrem hep solun tonlarından oldu. Benim en iyi içki arkadaşlarım Hüseyin Cevahir ile Yavuz Sabuncu'ydu. Kalem'e giderdik, Mehmet Kemal'in yerine. Tiyatro oyuncuları, entelektüeller çok gelirdi. Galatasaraylı Cengiz Tekin, Aksel Ülker, Kolejli Ferda Kınacı, şair Arkadaş Zekai Özger de takılırdı bazen. Tuncer Kurtiz, Vasif Öngören, Erkan Yücel'i orada tanıdık." (68'li ve Gazeteci, s.63, 2018)

Tuğrul Eryılmaz, "en iyi içki arkadaşım" diye tanımladığı Hüseyin Cevahir ile Mülkiye'de sınıf arkadaşıydı. Mahir Çayan da aynı sınıfta okuyordu. Tuğrul Eryılmaz Londra'da bulunduğu sırada iki yakın arkadaşının vurulduğu haberini (1 Haziran 1971) gazeteden okudu. "Mahir Çayan yaralı, Hüseyin Cevahir ise ölü ele geçirilmişti." Yanında bulunan iki Mülkiyeli ile birlikte hüngür hüngür ağladıklarını anlatıyor.

Cemil Eren, Vüs'at Orhan Bener'i anlattığı bir yazısında Kalem Meyhanesi'nden bahseder. "Vüs'atın kız kardeşi Bilge, eşi Atilla Bölükbaşı, Ayşe ve Vüs'at sık sık yazar Mehmet Kemal'in işlettiği Kalem Meyhanesinde önceden ayırttıkları iyi bir masaya yerleşir beni ararlardı. Kalem'deyiz, gel. Alaturka şarkıları ve kantoları hepsi iyi bilirlerdi. Kanto söylemek Ayşe ile başlamıştı sanırım. Çok genç yaşta yitirdiğimiz, hepimizin çok sevdiği Atilla Bölükbaşı sesiyle yüksek oktavlara çıkarak herkesi bastırırdı. Bizim şamatamız meyhanedeki diğer masaları da neşelendirir, onlardan da katılan olurdu." (Bir Duyarlı Adam, Vüs'at O. Bener, 2008)

Çeşitli kaynaklarda Ruhi Su'nun Kalem Meyhanesi'ndeki sohbetlere sazi ve sözü ile katıldığı belirtiliyor. Funda Şenol Cantek, bu konuda şöyle yazıyor: "Mehmet Kemal en sıkıntılı dönemlerinde Ruhi Su'ya kol kanat germiş. Kalem'de çalıp söylemesini sağlamıştı. Böylelikle Su, hem dostlarıyla hasbihal ediyor, hem de para kazanıyordu. Onun varlığı meyhanenin cazibesini de artırıyordu." (Rakı Ansiklopedisi, Kalem Maddesi, s.289, 2010)

"Eski zaman konsolu"

"Mehmed Kemal'i bizler 1968'de Ankara'da Kalem Meyhanesi'nde tanıdık... Yeni yetme devrimciler, yazarlar, şairler, radyocular, televizyoncular... Mehmed Kemal'in iki kadim dostuyla birlikte açtığı Kalem Meyhanesi'nde buluşurdu akşamları. O masa masa dolaşır, dostlarıyla şakalaşır, şen kahkahalarla süslerdi sohbeti. Meyhane birkaç yılda top attı. Mehmed Kemal'le sonraki yıllarda Günaydın'da buluştuk. Hemen her akşam içmesine rağmen sabahları işe 7:30'da gelir, üç taşra gazetesine yazı yazar, Necati Doğru ile biz 9:00 sularında işe geldiğimizde Mehmed Ağabey yazılarını bitirmiş günlük gazeteleri okumaya koyulmuş olurdu. Günaydın'dan aldığı maaş geçimine yetmezdi herhalde. Ama dert etmezdi. En çok rakı ve tavlayı severdi. Hangi konu açılrsa söyleyecek sözü, anlatacak öyküsü vardı. Çetin

Altan'ın deyimiyle 'eski zaman konsolu' gibiydi... Her çekmecesinde ayrı bir hikâye, her köşesinde ayrı bir hatıra..." (Melih Aşık, Milliyet Gazetesi, 17 Eylül 1998)

21 Mayısçıların Kalem'de buluşması

Mehmet Kemal'in meyhanesi, farklı kaynaklardan gelse bile sistemle bir nedenle uyuşmamış insanların buluşma yeri gibiydi. Belki de bu nedenle 1963 yılında darbeye teşebbüs etmekten idamla yargılanan '21 Mayısçılar', affedilmeleri durumunda Kalem Meyhanesi'ne gidip içmeyi aralarında kararlaştırmışlardı. Hepsini idamla yargılanan bu subaylar Kalem'in sadece adını duymuşlardı. İçlerinden Talat Aydemir ve Fethi Gürcan idam edildi, diğerleri ise müebbet hapis cezası aldı. Bir süre hapis yattılar; ancak Demokratların affından sonra (1967) affedildiler. Bu subaylar, "27 Mayıs 1960 hareketinin amacına ulaşmadığını, Atatürk devrimlerin tehlikede olduğunu" düşünüyorlardı. Hapisteyken aralarında kararlaştırdıkları gibi çıktuktan sonra bir gece toplanıp Kalem'e geldiler. Mehmet Kemal o geceyi şöyle anlatıyor:

"Bir gece grup halinde gelip, en dipteki masaya oturdular. Asker oldukları davranışlarından belliydi. Masalarına davet ettiler, gitmemek olmazdı, gittim. Askerce kalkıp birer birer elimi sıktılar ve adlarını söylediler. Gazeteler adlarını bolca yazdığı için hepsini biliyordum. Bunlara '21 Mayısçılar' deniyordu." (Kalenin Eteğinde/ Pulsuz Tavla, s.221, 1984). Mehmet Kemal, bu subay grubu ile zamanla samimiyeti ilerletti. 21 Mayısçılar da artık Kalem'in devamlı müdavimleri arasına katılmışlardı. Mutfağa girip yardım ettikleri bile oluyordu. Hatta bu subaylardan meyhaneyi devralmayı düşünenler de çıktı.

"Meyhaneden değil ama romanından para kazandım"

Mehmet Kemal, meyhane kapandıktan sonraki yıllarda kendisi ile yapılan bir söyleşide, lokantacılıktan para kazanmadığını, fakat Kalem Meyhanesi ile ilgili izlenimlerini anlattığı 'Pulsuz Tavla' adlı romanının tefrikasından para kazandığını belirtiyor. Selim Esen ise esprili biçimde Kalem'in serüvenini özetleyerek son noktayı koyuyor.

"Günün her saatinde havasız mekândaki kimi genç şairler ise, duvarlara şiir mısraları karalarlardı. 'Kalem' in sahibi zamanın ünlü gazetecilerinden, şair Mehmet Kemal'di. Genç aydınlarımıza yıllar yılı kalemiyle bir şeyler vermek istemiş, ama algılama konusunda midelerin kafalardan daha yetenekli olduğunu fark edince, bu lokantayı açmıştı. Şiirden romana, siyasetten edebiyata değin her şeyi yazan kalemi, müşterilerin borç hesaplarını tutmakta oldukça acemiydi. Olağanüstü özellikler taşıyan 'Kalem' kısa sürede batacak, Mehmet Kemal şiir yazmaya devam edecek, ortağı ise meyhanedeki boş şişeleri satarak zengin olacaktı." (Selim Esen, Dinçer'le bir zamanlar, Ağustos 1979)

Ankara'nın Apartmanlı Tarihi - 2

@ankaraapartmanlari

3 Mayıs 1960 akşamı... Tahkikat Komisyonu kurulalı bir ay bile olmamış, aleyhindeki gösterilerde Turan Emeksiz ve Nedim Özpulat hayatını kaybetmiştir. Ankara'da bir grup (o zamanlar Adakale Sokak'ta yer alan) Mülkiyeliler Birliği Lokali'nde toplanıp 555K parolasıyla bir eylem planlar: Açılımı 5'inci ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da.

Plan şudur: Altan Öymen, Coşkun İrvalı, Öztin Akgüç, Cafer Canlı ve Turgut Erdem'in de bulunduğu bir grup bugün Soysal İşhanı'nın bulunduğu köşeden başlayarak Plevne (Osman Paşa) Marşı'ndan uyarladıkları marşı ıslıkla çalmaya başlayacak, oradan Zafer Meydanı'na doğru devam edeceklerdir. Eğer katılan olursa marşı sözleriyle söylemeye başlayacaklardır. Katılan olmazsa ya da polis bakın yaparsa tespit edilmemek için ara sokaklara dağılınacaktır.

Marş ilk defa 28 Nisan'da İstanbul'daki gösterilerde söylenmiş ancak Ankara'dakiler marştan haberdar olmakla birlikte marşın sözlerini bilmedikleri için, eylemi takip etmiş olan (hatta düzenlemekle suçlandığı için Tahkikat Komisyonu'na ifade vermesi için Ankara'da tutulan) gazeteci Orhan Birgit'le Atatürk Bulvarı'nda bir pastanede buluşup hem marşın sözlerini hem de İstanbul'daki gösterilere dair bilmedikleri ayrıntıları öğrenirler.

29 Nisan'da ilan edilen sıkıyönetim sonrası Kızılay'da 4-5 kişiden fazlasının bir araya gelmesi yasaklanmış, güvenlik önlemlerinden biri de otobüs bekleme bahanesiyle bir araya gelinmesini önlemek için Bulvar'ın Kızılay kesiminden otobüs duraklarının kaldırılması olmuştu. 555K eyleminin amacı bu önlemleri aşip hatırı sayılır bir kalabalık oluşturmaktı.

555K parolası kulaktan kulağa yayılıyor, sadece muhalifler arasında değil elbette Demokrat Parti destekçilerinin ve hükümetin de kulağına gidiyor. 555K Ankara'daki ilk gösteri de olmayacak, öncesinde, 29 Nisan'da Ankara Üniversitesi'nde başlayan olaylar da var.

5'inci ayın 5'i, saat 5'i (az geçe) Kızılay

Altan Öymen'in anılarında (Umutlar ve İdamlar 1960-61, Doğan Kitap) aktardığına göre, bugün Soysal İşhanı'nın (o gün ise Bekir İhsan Ünal'ın Soysal Apartmanı'nın) olduğu yerden, Bulvar üzerinde Sıhhiye yönüne doğru birkaç kişilik bir grup ıslık çalarak yürüyüşüne başlar. Sakarya Caddesi köşesine gelindiğinde zar zor çalınan ıslıklı marşın yerini sözleri almıştır. Tuna Caddesi'nin köşesinde bir Ankara Efsanesi Piknik'in bulunduğu bina (İşçi Sigortaları Hanı) ise tehlikeli mıntıkadır. Demokrat Parti İl (ya da İlçe) merkezi burada bulunmaktadır, ancak burası da aşılır ve Zafer Meydanı'na yani Abidin Mortaş tarafından tasarlanan (Dave Brubeck'in, Dizzy Gillespie'nin konser verdiği, bugün artık pasaj olan) Büyük Sinema'ya ve meydana bakan Büyük Apartman'a varıldığında kalabalık epey

büyümüştür. Burası Öymen'in anılarında yok ama o günlerde Zeki Müren'in konseri olmalı ki, onun afişi vardır. Kalabalıktan sinirli bir genç afişi yırtar. İstiklal Marşı söylenir, aksi istikamette yürüyüşe geçilir ancak bu sefer Tuna Caddesi köşesi ilk geçişteki kadar sakin değildir. Gerginlik başlar, Menderes'in alana gelmesiyle iyice artar.

Menderes'in havalanı dönüşü veya o zaman Ulus'ta bulunan Meclis'ten Başbakanlık binasına geçerken kalabalığı görünce indiği söylense de kimilerine göre Menderes'in orada bulunması hazırlanan karşı tertibin bir parçasıdır. Halk veya oraya getirilmiş DP'li kitleler Menderes gelince tezahürat yapacak, belki de çatışma çıkacak ve gösteri basıtılacaktır. Menderes'in ilk olarak bugün Necatibey Caddesi başında bulunan Ankara Sineması önünde görüldüğü söylense de asıl arbedenin yaşandığı yer Robert Oerley'in Kızılay Genel Müdürlüğü (bugünkü Kızılay AVM) binası önüdür.

Menderes göstericilerin arasında kalır, anlatılan odur ki onlara "ne istiyorsunuz" diye sorar. Öğrenciler "hürriyet" diye cevap verir, yaygın anlatının aksine Menderes "Başbakan'ın yakasına yapışyorsunuz, bundan büyük özgürlük mü olur" diye değil, "Öldürecek misiniz beni, hadi, öldürün bakalım!" diye karşılık verince, "Biz katil değiliz, katil hükümet" yanıtını alır. Bu iki ifade de çok kesin değildir, kesin olarak bilinen o zaman Karanfil Sokak başında bir apartmanda bulunan Hürriyet Gazetesi'nin Ankara temsilcisi Emin Karakuş'un henüz borcunu bile ödemediği Volkswagen marka arabasını kalabalıktan kaçırmak için geldiği ve Menderes'in o arabaya binip uzaklaştırıldığıdır. Menderes göstericilere "bana mı yuh ulan" diye sorar, "evet, sana yuh" cevabını alınca da sinirden arabanın tavanını yumrukladığı, ancak bir süre sonra kaçtı demesinler diyerek aynı araçla tekrar alana geri döndüğü, fırsattan istifade uzaklaşan Karakuş'un arabası yerine emniyete ait bir arabayla alandan zorla uzaklaştırıldığıdır.

Menderes'in yakasına yapışma detayı uzunca bir süre Deniz Baykal'a atfedilmiş ancak yine orada bulunan Cemal Süreya'nın aktardığına göre bunu yapan Ankara'nın 1973-77 yılları arasında Belediye Başkanlığını yürüten Vedat Dalokay'dır.

Altmış yıl sonrasında bakınca anlatılanlar bir film gibi, ıslıkla eylemi başlatan muhalifler, parolayı duyup gelip onlara katılanlar, göstericileri karşısına alan bir başbakan... Keşke filmin sonu böyle bitmeseydi demeden de edemiyorum.

Müzikli İhtilal

Gelelim marşın hikayesine... Önceki yazıda bahsettiğim gibi, bugün İran Caddesi'nden Kuleli Sokak'a kadar hâlâ az sayıda örneği kalmış olan 14 Mayıs Evleri, Demokrat Parti'nin ileri gelenleri tarafından yaptırılmış evlerin bulunduğu mahalleye 27 Mayıs sonrası marştan esinlenilerek inadına Gazi Osman Paşa adı verildi.

555K olaylarında posterleri yırtılan Zeki Müren 4 Haziran'dan itibaren Tepebaşı Bahçesi'nde yaptığı programda marşa da yer verdi. Behiye Aksoy ve Ruhi Su ("Uyur iken Uyardılar" albümünde bu marşa sözlerine az çok sadık kalarak yer verdi, bu kayıt Spotify'dan dinlenebilir). Münir Nurettin farklı bir marş bestelerken İlham Gencer "ilham" için marşın güftesini değiştiren gencin peşine düştü. Bianet'te Derya Bengi'nin bu konuyla ilgili detaylı bir yazısına erişilebilir).

Ankara'da İlk Tren, İlk Gramofon, İlk Fotoğraf

Önder Şenyapılı

Kemal Bağlum ve kitapları

Ankara doğumlu Kemal Bağlum (1923-2010) Gazi İlkokulu ve Ankara Gazi Lisesinden sonra 1951 yılında Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Fakültede iken gazetecilik yapıyordu. 1946 yılında başlamıştı gazeteciliğe. Ulus, Zafer, Vatan ve Hürriyet gazetelerinde görev yaptı. Vatan gazetesinin Ankara Temsilcisi oldu. Ankara Gazeteciler Cemiyeti üyesiydi. Geriye 1945-1960 yılları arasında kapsayan anılarını yazdığı "Anıpolitik" (Bilgi Yayınevi, 1991) ve "Beşbin Yılda Nereden Nereye Ankara" (1992) kitaplarını bıraktı. Bu yazıda Ankara kitabını ele alacak ve kitaptan Ankaralıların ilk karşılaştıkları nesnelere gösterdikleri tepkileri anlatan satırları alıntılatacağım.

Hemen belirtmeliyim ki, Bağlum 7 bölümden oluşan Ankara hakkındaki kitabının ilk bölümü dışındakileri yaşları 80'i aşmış Ankaralılarla konuşarak yazmış. Bir "sözlü tarih" çalışmasına imza atmış. Diyor ki "Giriş" yazısında:

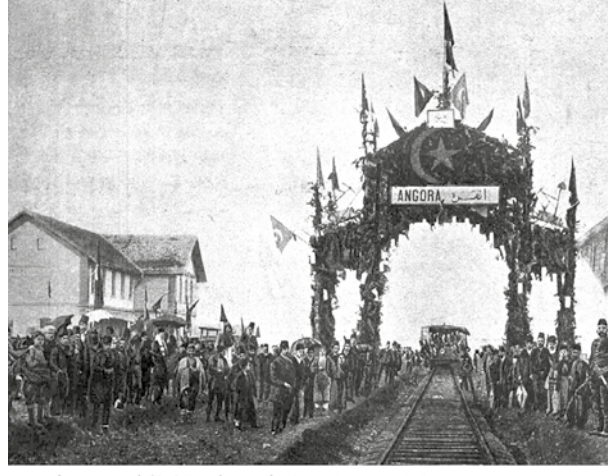
"Eski Ankara'yı bize tanıtmak için çaba gösteren ve yaşları 80'in üstünde olan sayın hemşehrilerime teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Bu kitabın yazılmasında onların da çok büyük katkısı var. Aradan uzun yıllar geçmesine karşın, önemli sokakları, hanları, hamamları, cami ve diğer ibadet yerlerini, çarşıları. Mahalleleri, başlarında geçen ilginç olayları genç kuşaklara aktarmak ve hatırlatmak için büyük çaba harcadılar.

(...)

İyisi ve kötüsü ile 1987 yılında Ankara hakkında yazdığım bu kitabı saygılarımla okuyucularımın takdirine sunuyorum."

Kitabı 1987 yılında yazmış ama, yayımlanması için 5 yıl beklemek gerekmiş. Neyse ki, yayımlanmış. Ne var, bu kitap, bugün ancak sahalarda bulunabilir. Oysa, bana göre, yeni basımları yapılmalıydı. Kitapçı raflarında her daim bulunmalıydı. Bulunmalı.

Sinema tarihi ile ilgilenenler bilirler. İki Fransız, Auguste ve Louis Lumiere Kardeşlerin icadı sinematografin marifeti ilk kez 28 Aralık 1895

Ankara'ya ulaşan ilk treni karşılayanlar

günü Paris'in Capucine Bulvarı üzerindeki Grand Café'de sergilenir. O gün "sinemanın doğum günü" olarak benimsenmiştir. Doğum gününe katılanlar özellikle üstlerine gelen bir kara trenden korkup kaçırlar. Rivayet böyledir. Doğru olabilir. Olmayabilir de. Ne var, Ankara'ya ilk trenin gelişinde yaşanan olaylar doğru.

Trenin Ankara'ya ulaştığı tarih 27 Ekim 1892. O yıl 40 yaşında olan Hacı Doğan Mahallesi Mescidi İmamı Osman Hoca (1852-1953) trenin gelişinde yaşananların görgü tanığıdır. Kemal Bağlum'la 1951 yılında görüşür ve izlediklerini ve gözlemlerini şöyle anlatır:

"Trenin ne olduğunu kimse bilmezdi. Bilenlerin sayısı da parmakla gösterilecek kadar azdı. Çünkü o devirlerde hıristiyanların dışında hiç kimse Ankara dışına çıkmazdı. İstanbul'a göçen birkaç müslüman varsa onlar da ticaret için giderdi. Bu nedenle, treni herkes kendisine göre tarif ederdi. Kimi trenin dev olduğunu söyler, kimi de canavar olarak değerlendirirdi. Her iki tarifi de aynı kapıya çıkmasının nedeni, demir üzerinde yürüyen bu canavarın bir insanın 1 yılda içtiği suyu bir oturuşta içmesi, dört atla çekilen araba yükü yiyeceği bir günde bitirmesi rivayetleri idi. Üstelik canı sıkıldığı zaman da, ağzından çıkan nefesinin insanı kavuracağı söylentileri de vardı. Herkes merak ediyordu. Bu ne çeşit bir canavardı? Canavar yürürken ardında yetişmek imkânsız imiş. Bu tarifler Ankara halkının merakını ziyadesiyle uyandırmış olacak ki, binlerce insan istasyonu doldurdu. Öncü olarak çıkan atlılar canavarı karşılamak için o zamanlarda tarla olan Gazi Çiftliğine kadar gittiler. (...) Bir süre sonra uzaktan kara bir demir yığınının üstümüze doğru geldiğini büyük bir hayret ve korku ile gördük. Bazılarımız bunu kıyametin kopacağı şeklinde yorumluyorlar ve kelimeyi şahadet getiriyorlardı. Tam bu sırada tren istasyona girdi ve halkı selamlamak için düdüğünü çalınca, işte o zaman kıyamet koptu. Demiryolunun kenarına

dizilmiş halk canlarını kurtarmak için birbirlerini çiğnercesine kaçırmaya başladılar. (...) Sonraları bazı kimselerin aç kalıp da çocuklarımızı yemesin diye trene ot ve arpa gibi yiyecek götürdüklerini duyduk. Ama bu söylentilerin ne dereceye kadar doğru olduğunu öğrenemedik."

Kemal Bağlum, 1987 yılında Rafet Fincancıoğlu (1901) ile görüşür. Görüşmenin gerçekleştiği yıl Fincancıoğlu 86 yaşındadır.

Fincancıoğlu, Ankara'nın sayılı zenginlerinden Siyit (Seyit) Efendinin Ankaralılarına gramofonu ve fotoğrafı tanıtan kişi olduğunu anlatır. Siyit Efendi yeniliğe tutkun biriymiş, İstanbul'a her gidişinde Ankara'ya yeni bir şey getirirmiş. 1910 yılında gramofon ve 'Hafız' diye anılan İstanbullu ses sanatçılarının taş plaklarını getirmiş. Yaz aylarında gramofonu bahçesine kurar plaklarını dinlermiş. Çevredekiler dayanamayıp Siyit Efendiye "şu hafızları biz de dinlemek istiyoruz" demişler. Olumlu yanıt almışlar.

"Kısa bir süre sonra Siyit Efendi mahalleli ile birlikte Ankara'nın önde gelen hacı hoca ve ulema takımını da evine davet etmiş. Ben de babamla birlikte evin bahçesine gitmişim. Bahçenin eve bakan ön tarafına sandalyeler yerleştirilmişti. Misafirlere şerbet dağıtılıyordu. Ama ben dahil, herkes hafız efendileri merak ediyorduk. Bahçe leba lep insan dolu idi. Siyit Efendi elinde bir kutu ile göründü. Kutuyu yüksekçe bir yere yerleştirdi. Gramofonun ağzına da bir boru geçirdi. Siyit Efendi'nin bu hareketlerine hiç kimse bir mana veremiyor, herkes Hafız efendileri bekliyordu. Siyit Efendi taş plağı koyup da makineyi işletmeye başlayınca kızılca kıyamet koptu. Başta hacı ve hoca takımı sanki bir yerden emir almışçasına yandan çıkan bir ok gibi yerlerinden fırlayarak sokak kapısına koşmaya başladılar. Bir taraftan da: 'Şeytan, Hafız efendileri bunun içine sokmuş. Allahını seven şeytandan uzak dursun' diye bağırıyorlardı. Bahçede bulunan yüzlerce misafir kapıdan bir an önce çıkmak için birbirini adeta eziyordu. Kaçanlar arasında biz de vardık. Nihayet şeytan aramızda bulunuyordu. Şeytandan uzak durmak gerekirdi. Bu kaçış olayında ezilenler de oldu. Siyit Efendi sesinin çıktığı kadar kaçanlarına ardından bağırıyor, 'korkmayın bu bir makinadır' demesine kimse aldırmıyordu. Oysa kısa bir süre içinde Ankara'ya yayıldı. 'Siyit Efendi'nin evinde bulunan hafızları, şeytan bir kutunun içine sıkıştırmış. Adamcağızlar da kutunun içinden çıkmak için avazı çıktığı kadar bağırıyorlarmış' dedikodusunun aslı aradan bir yıl geçtikten sonra anlaşıldı. İstanbul'a giden diğer Ankaralıları da birer gramafon getirmiş çalmaya başlamışlardı bile."

Halk ozanı Aşık Dertli (1772-1846) Bolu'da doğmuş, Ankara'da yaşama veda etmiş. Beypazarı Kadısı, sazda şeytan olduğu için çalmamasını, sazını kırıp atmasını ister. Aşık Dertli ünlü taşlamasını yazar:

Telli sazdır bunun adı/Ne Âyet dinler, ne kadı/
Bunu çalan anlar kendi/Şeytan bunun neresinde?

6 dörtlükten her birinin son dizesi "Şeytan bunun neresinde?" sorusudur. Anlaşılan o dönemde olumsuz tepki duyulan her olayı, nesneyi, ilişkiyi, vb. şeytana bağlamak yaygınmış. Dolayısıyla, hafız efendileri kutuya (gramofona) sokan da şeytan. Oysa, Aşık Dertli'nin saz için yazdığı dörtlüklerden birini gramofona uydurmak olanaklı.

Ardıç ağacından kolu/Venedik'ten gelir teli/Be
Allah'ın sersem kulu/Şeytan bunun neresinde?

Rafet Fincancıoğlu ilk fotoğrafla tanışan Beynamlı Müderrisin olumsuz tepkisini de anlatır. Fotoğrafa "kılık" denmektedir. Kılık, "giyim kuşam, üst baş, giyim, giysi, giyiniş" ve "bir insanın dış görünüşü" anlamındadır. Fotoğrafın kılık diye anılması bir insanın dış görünüşünü yansıtmaya dolayısıyla verilmiş olmalı.

"Fotoğraf Ankaralıları tarafından bilinmezdi. Ankara'nın sayılı zenginlerinden Siyit (Seyit) Efendi oğlunun düğünü için büyük bir ziyafet hazırlamıştı. (yıl 1915) Siyit Efendi'nin evi de, Hacıbayram semtinde Emniyet 2. Şube Müdürlüğü eski binasının yanındaki sokakta büyük bahçe içinde idi. Siyit Efendi bana :

'Bak oğlum hatırlı misafirleri sen karşılayacaksın ve şu salona alacaksın' talimatını verdi. O dönemlerde büyüklerin verdiği emirler harfiyen

İzmir doğumlu Akın Yılmaz(1992)'in 2012 tarihli karikatürü. (<http://akinyilmazel.blogspot.com>)

yerine getirildiğinden, ben de işi ciddiye almıştım. Davetliler arasında devrin uleması, hacı ve hocaları, memurlar ile zenginler vardı. Ben gelenlerden bu kalitede olanları özel salona buyur ediyordum. Bu sırada Ankara'nın sayılı müderrislerinden Beynamlı Müderris Hacı Mustafa Efendi geldi. Önüne düşüp bu özel salona götürdüm. Kendisini herkes tanırdı. İçeri girince sedirdeki baş köşede kendisine yer verildi. Bu salonda Ankara Müftüsü Rifat Hoca vardı. Müderris Hacı Mustafa Efendi tam oturmuştu ki, sert bir sesle beni çağırdı. Gerçekten korkmuştum. Zira çağırın Beynamlı Hoca idi. Bana hitaben :

'Bana Siyit Efendi bul' dedi. Hocanın emrine uyarak koşar adım Siyit Efendi'nin yanına geldim.

'Hoca Mustafa Efendi seni istiyor' diyebilirdim. Siyit Efendi de şaşırılmıştı heyecanımdan. Koşarak özel odaya geldi ve ;

'Bir emriniz mi var Hocam' diye, bir soru sordu. Hoca Mustafa Efendi parmağı ile karşı duvarda bulunan resmi göstererek ;

'Bu ne' diye sert bir sesle Siyit Efendiye azarladı. Siyit Efendi de başını çevirip resmi görünce ;

'Bu benim kılığım' dedi. Hoca'nın 'Nereden aldın?' sorusuna da şu yanıtı verdi :

'İstanbul' a gitmiştim. Cadde-i Kebir' de (Beyoğlu-İstiklal Caddesi) dolaşırken bu kılığı gördüm. Dükkana girdim. Bu nedir diye sorunca bana "resim" dediler. İstersem benim de böyle bir kılığım olabileceğini söylediler. İçeri girdim, beni bir sandalyenin üstüne oturtular. Biraz sonra elime küçük bir kılık verdiler. Bir ayna istedim. Bir aynaya bir de kılığımı baktım. Birbirlerinin aynısı idi. Bunun üzerine camdaki kadar büyük kılık istedim. Bana yarın gel al dediler. Hakikaten ertesi gün gittiğimde büyük kılığım hazır idi. İşte bu kılık o günün hatırası.'

Bu sırada duvarda asılı duran resim oradakilerin de dikkatini çekmiş olacak ki, herkes fotoğrafa bakıyordu.

Beynamlı Müderris Hoca Mustafa Efendi, büyük bir hışımla Siyit Efendiye, 'Kaldır onu oradan' emrini verdi. Ve şunları ekledi :

'Kılık olan yerde namaz kılınmaz. Bu resmi bir daha görmeyeyim' tembihinde bulundu. O olaydan sonra Siyit Efendi resmi duvara astı mı asmadı mı bilmiyorum. Ancak resim bu emir üzerine yerinden derhal kaldırıldı.'

Beynamlı Müderris Hoca Mustafa Efendi kısa süre yaşama dönse, duvarları, panoları, gazeteleri, ekranları, vb. kaplayan irili ufaklı, dev boyutlu, giderek devinimli 'kılık'ları görünce kaldırılmaları için kime buyururdu.

SOLFASOL TV YAYINDA!

9. yaşımızı doldurduğumuz bu 1 Mayıs'ta, başladığımızdan beri ilk defa doğum günümüzde meydanlarda olamıyoruz ama uzun zamandır gözüümüze kestirdiğimiz başka bir meydana adım atıyoruz: Video haber ve yorum ağırlıklı yayınlar yapacak olan internet televizyonu Solfasol TV artık yayında.

<http://solfasol.tv>

Solfasol TV tıpkı kardeşi Gazete Solfasol gibi Ankara yerelinden evrensel, çok sesli, demokratik, hak temelli haberciliği katılımcılıkla inşa etmek için, bağımsız, sivil ve özgür bir online iletişim platformu olarak kuruldu.

Doğal olarak iki mecranın içeriği paralel ve birbirlerini tamamlayıcı nitelikte. Basılı gazetenin aylık temposunda gündemin gerisinde kalabilecek içeriğe Solfasol TV'de, gazetede ki sayfa sayısı gibi fiziksel sınırlamalar olmaksızın yer verebiliyor olacağız. Video haber, yorum ve söyleşi ağırlıklı içeriğin yanı sıra, Gazete Solfasol'de yer alan haber ve makalelere de siteden ulaşabileceksiniz. Bununla beraber TV'deki yayınların aylık derlemesini ve özetlerini de gazetede bulabileceksiniz.

Solfasol TV'nin yayınlarının takipçileri ile etkileşimli, bir kısmının da açık katılımlı olmasını arzuluyoruz. Bu şekilde, gazete ile bir ölçüde yakaladığımız katılımcılığı bir adım daha ileri taşıyacağımıza inanıyoruz.

Sizleri program içeriği oluşturulmasında fikirleriniz, birikiminiz ve üretimlerinizle aktif yer almaya davet ediyoruz. Dilerseniz, Solfasol'ün teknik ekibine katılarak kamera arkası süreçlere katkıda bulunabilir ve diğer içerik sağlayıcıların üretimlerinin yayınlanmasına da yardımcı olabilirsiniz.

QR koduyla erişebileceğiniz form aracılığıyla program önerilerinizi, sürece ne şekilde dahil olmak istediğinizi ve teknik uzmanlık

ve ekipman gibi ihtiyacınızı ve / veya potansiyel katkınızı bizimle paylaşabilirsiniz.

Solfasol TV'yi, Ankara gündemini merkezine alan, yüz yüze konuşabileceğimiz, canlı, katılımcı bir ortam olarak sizlerle birlikte geliştirmeyi ve genişletmeyi ümit ediyoruz. Gelin, yaşadığımız kente dair hayallerimizi paylaşalım ve bunları birlikte gerçekleştirelim.

Müzik Okumaları - 1

Holly Herndon - PROTO (4AD•2019)

Aylin Yılmaz

2019'un en çarpıcı müzik albümlerinden biri, deneysel elektronik müzik bestecisi Holly Herndon'un partneri Math Dryhurst ile birlikte ortaya koyduğu PROTO isimli çalışmasıydı. ABD'li bestecinin iki başarılı albümünden sonra üçüncü uzunçaları (LP) olan PROTO'nun en çarpıcı özelliği, kalabalık ortaklar listesinde bir de yapay zekâ barındırmasıydı.

Herndon, sanatsal yaratılarını uzun soluklu araştırmalara dayandıran, teknoloji, internet ve iletişim gibi meseleler hakkında sorular soran araştırma-odaklı bir besteci. İlk albümü MOVEMENT (2012), bestecinin dizüstü bilgisayarıyla olan ilişkisinden ilham almış, fiziksel ve dijital arasındaki alanı kendi sesi üzerinden keşfetmeye çalışmıştı. 2015'te gelen PLATFORM bu anlatıyı daha da ileri götürmüş, dijital gözetim kültürünü sorgulamıştı. Herndon bu çalışmasında özel anlarına gizlice kulak misafiri olmak için cihazlarına yüklediği yazılım tarafından yapılan kayıtları kullanmıştı. (Skype konuşmalarındaki kahkahaları, bildirim tonu, çok fazla sekme açık olduğunda meydana gelen disonans ses vs.). Herndon son albümünde bir adım daha ileri gidiyor ve yapay zekâ ile ilgili söylemlerin iki uç noktada (insanlığın sonunu getiren ya da onu kurtaran) seyrettiği günümüzde daha ayakları yere basan bir yaklaşımla mekanik ile "gerçek" bir işbirliğinin olasılığını araştırıyor.

Çalışmalarında insan sesini merkeze koyan Herndon, ilk kez bu albümünde bir koro ile işbirliği yapıyor. Bu koronun üyelerinden biri de Spawn; Herndon ve Dryhurst'un birlikte "doğurduğu," modifiye edilmiş bir oyun bilgisayarında çalışan sentetik multi-sesli bir yapay zekâ "bebeği".

Spawn, Herndon ve ekibinin kendisi için hazırladığı özel eğitim setlerini (bunlar, bireysel ve grup vokalizasyonlarından ve diğer ses tasarımlarından oluşuyor) taklit ederek çalışıyor. Bunu yaparken de kendisine bunları kodla manipüle etmeyi öğretiyor. Başka bir deyişle Spawn, taklit ediyor, yorumluyor ve müzikal fikirler geliştirebiliyor. Spawn'ın ısrarla bir beste otomatı olarak değil, bir 'ortak' olarak düşünüldüğü vurgulanıyor.

PROTO, dinleyicisini birçok fırsatta bu yaratıcı sürece dahil ediyor. Albümün açılış parçası olan "Birth"te Spawn'ın henüz pek anlam ifade etmeyen ilk sözcüklerini duyarken, "Canaan" ve "Evening Shades" parçalarında Spawn'ın canlı eğitim sürecine tanık oluyoruz. İkincisinde, çağrı ve cevap formunda önce bir grup insanın kolektif vokalizasyonunu, ardından da Spawn'ın konuşma terapisindeki küçük bir çocuk gibi duyduklarını

Holly Herndon - Eternal

Holly-Herndon-dan-kendall-4

Holly Herndon

Holly Herndon - Eternal

"Herndon, sanatsal yaratılarını uzun soluklu araştırmalara dayandıran, teknoloji, internet ve iletişim gibi meseleler hakkında sorular soran araştırma-odaklı bir besteci."

yorumlayarak yanıt vermesini dinliyoruz. Herndon bu parçalarda mükemmel bilenmiş bir yapay zekâ ile göz kamaştırmak yerine, bizi Spawn'ın oluşumundaki garip ama güzel süreci (ve bu sırada yaptığı hataları) dinlemeye davet ediyor.

Spawn'ın öngörülemezliğinin en belirgin biçimde dışavurduğu parça "Godmother". Bu parça için Spawn, spesifik olarak Herndon'un sesi ve elektronik müzik bestecisi Jlin'in (aynı zamanda vaftiz annesi) perküsyon müzikleri ile beslenmiş. Sonuç, iki kaynağı da tam anlamıyla yansıtmayan, tuhaf bir beatbox (ağızla ritim yapmak) performansı (Herndon'un sesinde).

PROTO geri kalan kısımlarında çaresizlik, kararsızlık ve özlem çılgınlıkları ile dolu bir albüm. Kuş ve tren gibi gündelik yaşamdan somut seslerin kullanıldığı "Crawler"da parçanın sonlarına doğru birbirleriyle çakışan seslerden bir koro "Why am I so lost?" [Neden bu kadar kayboldum?] diye sorarken; "Fear, Uncertainty, Doubt"ta Herndon'un robot sesinden "I need to belong" [ait olmam lazım] sözleri dökülür. "Alienation"da ise "we don't have to stand without eachother" [birbirimiz olmadan ayakta durmak zorunda değiliz] diye haykırır bir ses.

Albümün en katartik parçası ise "Frontier." Ekstatik bir Kutsal Arp (Amerikan Hristiyan topluluklarından gelen eski bir a capella şarkı geleneği) ilahisi olarak başlayan ve çabucak (şarkının doksanınca saniyesinde giren bir riff'le) dönüştürücü bir dans müziğine evrilen şarkı, insanlığın önündeki en büyük problemi olan iklim sorununa karşı harekete geçmeye bir çağrı: "Don't listen to what the silvers say / Their world is long gone / A leap or push, a path of love or of blood / Break from the past or a hunt" [Zenginlerin söylediklerini dinleme, onların dünyası artık yok / Ya bir sıçrama ya da itme / Ya bir sevgi ya da bir kan yolu / Ya geçmişten bir kopuş ya da bir av.]

Albümü kapatan "Last Gasp" ise apokaliptik bir groove eşliğinde bir şeylerin sonuna yaklaştığımızı ve neden gerçekten burada olduğumuzu yeniden düşünmemizi istiyor, mısralarından birinin dediği gibi, amaçsızca ilerlememizi değil. Proto başlığı yapay zekâ, politika ve internetin geleceğine yönelik ideolojik savaşların "protokol çağını" ifade ettiği gibi ilk, orijinal anlamına da geliyor. PROTO, hem "işler kontrolden çıkmadan önce bu 'ön' katmana ne tür değerler aşılacak istiyoruz, ortak bir gerçek olarak neyi alıyoruz?" sorularını soruyor; hem de bunun 'ilk' önermelerinden birini yapıyor: bir araya gelmek! Herndon'un PROTO'su zor, ileri görüşlü, canlandırıcı, dinledikçe kendini açan, ödüllendiren bir albüm.

1930'larda Türkiye'nin Kültürel ve Sanatsal Değişimlerine Kısa Bir Bakış - 1

Behiye Erinç Taş

Türkiye'nin 30'lu yıllarda modernizmle yüzleşmesi, dünyanın iki kampı arasındaki siyasal çekişme atmosferinde gerçekleşti. Birinci kamp, Avrupa'da yükselen faşizmdi. Almanya'da Hitler, İtalya'da Mussolini, İspanya'da Franco, Portekiz'de Salazar iktidarları ile beraber Avrupa'da kırkın üzerinde faşist parti yükselişe geçmişti. Bu süreçte Avrupa'da modernizm ve avangard yenilmiş, Bauhaus kapatılmış, modernist sanatçıların eserleri "dejenere sanat" olarak yaftalanmıştı.

İkinci kampta ise Stalin yönetimi altındaki SSCB bulunuyordu. Avangard ve konstrüktivizm, Lenin döneminde Sovyet sanatının başat sanat ekolüken, 1930 yılında konstrüktivizm bir ekol olarak yasaklanmıştı.

Bu karışık ortamda, 1930'lu yıllar, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin (1923-1945 yılları, Terrakiperver Halk Fırkası ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın çok kısa var olmaları hariç CHP'nin tek partili olduğu dönem) kültür ve sanat programları kapsamında, birçok yeni kültür-sanat merkezi açıldı, Osmanlı'dan beri var olan bazı kültür-sanat merkezleri ise değişim süreçlerinden geçirildi. Yurtiçi ve yurtdışında birçok sergi düzenlendi ve müzeler açılmaya da başlandı.

1931 yılında Ankara'da karma resim sergisinin açılış konuşmasını yapan Hasan Ali Yücel; "Bu sergide birbiriyle münakaşalı sanat akımlarını huzurlu bir ortamda bir araya getirdik" dese de sanata bakış açısı Türkiye'de de kabaca üç akıma ayrılmaya başlamıştı.

Bu akımlardan ilki; "geleneksel, figüratif sanat"ı savunan başta Ülkü Dergisi yazarları ve gazeteci Cemil Sena Ongun'du. Ongun, milliyetçi projelerdeki ulus inşa etme süreciyle modernist sanatın bağdaşmayacağını savunuyordu, Beddi (estetik) kıymetlerde anaşinin hüküm sürdüğü bir dönemin ürünüydü ve marazi bir ruh halini yansıtıyordu.

İkinci akım ise, modern sanatı savunan dönemin Kadro, Yeni Adam ve La Turquie Kemaliste dergilerinde görebiliyoruz. ¹ Ayrıca (Osmanlı) Türk Ressamlar Cemiyeti'nde bulunan çoğu empresyonist (izlenimci) ve nü çalışan, İbrahim Çallı gibi sanatçıları modernist kategorisine sokabiliriz. Ayrıca yekpare bir sanat akımının, düşüncesinin etrafında toplanmak yerine dönemin sanatlarını insanlara daha fazla ulaştırmayı, daha çok sanatçı yetiştirmeyi amaç edinmiş, Cumhuriyet'in kurulan ilk resmi sanat topluluğu Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği'nde de bu modernist etkileri görebiliyoruz.

Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği'nin çalışma programından bazı maddeler; şahsi teşebbüsler veya maarif vasıtasıyla azanın İstanbul'da kalmalarını temin etmek. Cemiyete bir bina bulmak, san'atkarlara hususi bir mahfil temin etmek, kütüphane tesis etmek. Cemiyetin varidatını tezyid için balolar, müsamereler vermek. İstanbul'da ve Ankara'da galeri ve müzeler inşa ettirmek. Resim ve heykel atölyeleri açmak, neşriyat yapmak, konferanslar vermek. Büyük vilayetlerde sergiler açmak. Memleket haricinde sergiler açmak ve ecnebi san'atkarlarını memlekette sergi açmak için davet etmek. ²

Ayrıca Müstakiller, CHP'nin Yurt Gezileri Programı'na katılmışlardır. Üye sayısı gittikçe artan birlik, İzmit sergisi kataloğundaki bilgilere göre 1939'da 25 üyeye ulaşmıştır.

Üçüncü ve son akımımız çoğu insana göre diğerlerinden daha radikal olan bu akım, görüş ise avangard ve Rusya'nın konstrüktivizm akımından esinlenmiş bir kategoriden söz edebiliriz. Bu grubun ilk temsilcileri ülkemizde, plastik sanatlarda d Grubu sanatçıları ve edebiyatta da kurucuları Cumhuriyet'in ilk kadın gazetecisi, feminist Sabiha Sertel ve eşi Zekeriya Sertel olan Resimli Ay (1924-1931) dergisiydi. ¹

d GRUBU

Nurullah Berk (1906-1982), Zeki Faik İzer (1905-1988), Elif Naci (1898-1987), Cemal Tollu (1899-1968), Abidin Dino (1913-1993) ve Zühtü Müridoğlu (1906-1992) gibi beş ressam ve bir heykeltıraşın kurduğu grup; daha sonra, Turgut Zaim (1906-1974), Bedri Rahmi Eyüboğlu (1911-1975), Eren Eyüboğlu (1907-1988), Zeki Kocamemi (1900-1959), Nusret Suman (1905-1978), Fahrünnisa Zeid (1903-1991), Sabri Berkel (1907-1993), Hakkı Anlı (1906-1991), Salih Urallı (1908-1984), Halil Dikmen (1906-1964), Eşref Üren (1897-1984) ve Arif Bedii Kaptan (1906-1982)'in katılımıyla 1950'li yılların başlarına kadar Türk sanatında André Lhôte (1885-1962)'un kübist, yapısalcı, Fernand Léger (1881-1955)'in sentetik kübist biçim anlayışını temsil etmiştir. Ancak, d Grubu'nun üyeleri ileriki yıllarda tutumlarını yumuşatarak, soyut geometrik kompozisyonlarında ısrarcı olmamışlar ve hatta yarı gerçekçi bir yaklaşımın sezildiği figüratif resme yönelmişlerdir. ³

Dönemin önemli sanatsal, kültürel değişimlere, gelişimlere yön veren kuruluşlar ise;

İlk olarak Halk Ocakları fikri, kaybedilen savaşlar sonucu Osmanlı Devleti'nin iyice zayıfladığını gören 190 askeri tıbbiye öğrencisi tarafından ortaya atıldı, Akçuroğlu Yusuf Bey 3 Temmuz

Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesinin ilk sayısı

1911 günü yaptığı toplantıda Türk Ocağı'nın fiilen kurulduğunu bildirdi. Oysa 1912 yılında yayınlanan Türk Ocağı Nizamnamesi'nde Türk Ocağı'nın 25 Mart 1912'de kurulduğu yazılıdır. Türk Ocağı'nın tüzüğünde amacının, "Akvam-ı İslamiyenin bir rükni mühimmi (önemli bir temel direği) olan Türklerin, milli terbiye ve ilmi, iktisadi, içtimai seviyenin terakki ve ilâsıyla (yükselmesi) Türk ırkı ve dilinin kemâline çalışmaktır" olduğu yazmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için de eğitim faaliyetlerinden, konferanslardan, tiyatrodan ve sosyal yardım faaliyetlerinden yararlanmışlardır. 1927 yılında toplanan Türk Ocakları Kurultayı'nda, Türk Ocağı Yasası'nda değişiklik yapılarak Ocak, Cumhuriyet Halk Fırkası ile ilişkilendirilmiştir. Böylece kuruluşdaki "asla siyasetle uğraşmama" ilkesi ortadan kalkmıştır. ⁴ Mustafa Kemal Atatürk, Hakimiyet-i Milliye gazetesine verdiği demeçte Türk Ocakları'nın gayesinin ne olması gerektiğini söyler: Türk Ocakları, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kültür şubesidir. Fırka ulusa eğitimlik yapacak; bilim, iktisat, siyaset, güzel sanatlar gibi bütün kültür sahalarında yurttaşları yetiştirmek için önderlik edecektir. Ocaklar, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın programlarını yurttaşlara anlatmakla asıl görevlerini yapmış, ülkelerine en büyük hizmeti yerine getirmiş olurlar. Atatürk'ün belirttiği gibi CHF'nin bir kültür kolu olmasına karşın, Türk Ocakları'nın bazı şubeleri ve üyelerinin Serbest Cumhuriyet Fırkası'na katılması ki; çok partili döneme geçiş için Atatürk'ün teşfihiyle kurulan, ömrü 4 ay olan bir firkadır. Bazı şubelerde ise doğrudan Halk Fırkası'na karşı faaliyetler yürütmeye başlaması CHF yöneticilerinde Türk Ocakları aleyhinde bir düşüncenin gelişmesine zemin hazırladı. 1927 yılında yapılan değişiklikle Türk Ocakları Tüzüğü'nün 3. maddesi açıkça "Türk Ocakları'nın devlet siyasetinde CHF ile beraber olduğu" yazmakta olsa bile 32.000 üyesi olan Ocakları CHF yöneticileri kapatmayı planlıyorlardı, Ocakların kapatılması durumunda yeni bir örgütlenme gerekli idi. Bunun için arayışlara başlanmış, bu maksatla Cumhuriyet yönetimi bazı gençleri Avrupa ülkelerine göndererek buralardaki halk

eğitimi çalışmalarını inceletmişti. Selim Sırrı Tarcan İsveç'e, Vildan Aşır Savaşır da Çekoslovakya gibi Orta Avrupa ülkelerine gönderildi. Bunların raporları Ankara'da inceleniyor, Türk Ocakları'nda düzenlenen konferanslarda geniş tartışmalara neden oluyordu. Böylece onların çalışmaları Halkevlerine giden yolu açıyordu. 10 Nisan 1931'de Türk Ocakları Olağanüstü Kurultayı toplanır. Ocakların CHF'ye katılması ve bütün mallarının devredilmesi kurultayda oybirliği ile kabul edilir. ⁵

CHF'nin tek partili döneminin siyasi atmosferini ve elbette bundan etkilenen sanat atmosferini kabaca Mustafa Kemal bir konuşmasında açıklamıştır: "Milletlerin tarihinde bazı devirler vardır ki muayyen maksatlara erebilmek için maddî ve manevî ne kadar kuvvet varsa hepsini bir araya toplamak ve aynı istikamete sevk etmek lazım gelir. Memleketin ve inkılabın içinden ve dışardan gelebilecek tehlikelere karşı masuniyeti için bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lazımdır."

Böylece Halkevleri'nin açılması önünde hiçbir engel kalmaz. İlk kurulduğunda, dil, tarih ve edebiyattan güzel sanatlara, spordan müze kolona kadar dokuz dalda faaliyet yürüten Halkevi müze ve sergiler grubunun içindeki müze grubunun faaliyet sahası şunlardır: Çevredeki tarihî eser ve abidelerin iyi korunması hususunda resmî makamları aydınlatır. Bulunduğu yerde resmî müze varsa onları zenginleştirmeye, yoksa bunların kurulmasına çalışır. Tarihî eserlerin ve üzerindeki yazıların fotoğraflarını alır. Tarihî kıymeti olan eski yazılar, ciltler, tezhipler, divanlar, minyatürler, çiniler, halılar ve nakışlar gibi millî kültür vesikalarıyla eski millî kıyafetler ve diğer millî etnografya vesikalarını toplamaya çalışmak suretiyle mahallî müzelerin zenginleşmesini sağlar. Sergi Grubu ise çevrede ve memleketin diğer taraflarında bulunan sanatkârların eserlerinin teşhir edilmesini sağlar. Bu sanatçıların istedikleri eserleri sergiler açmak suretiyle halka tanıtır. Başlangıçta Müze ve Sergi Şubesi olarak açılan bu şube daha sonra, Tarih ve Müze Şubesi adı altında faaliyetlerini sürdürmüştür. ⁶ Halkevi tarih ve müze kolları kendi bölgelerindeki tarihî eser ve anıtların incelenmesine, kaybolmaya yüz tutan millî etnografya vesikalarının aranıp bulunmasına, yerel müzeler kurulmasına, kurulmuş olanların zenginleşmesine çalışmıştır. Bu komite tarihî geziler düzenlemiş, halkın tarih bilincini geliştirmeye gayret etmiştir. Birçok Halkevi topladığı eserlerle kendi müzesini kurmuş, civardan toplanan tarihî eserler şehirdeki devlet ve Halkevi müzelerinde koruma altına alınmıştır. Halkevlerinin müzeciliğe dair yaptığı neşriyat da bu kurumların önemli çalışmalarındandır. "Halkevleri Türk Tarih Kurumunun kurulması ve Türk Tarih tezinin ortaya atıldığı bir dönemde Türk Tarih Kurumunun Anadolu'daki yardımcı kolları olarak tanımlanmıştır. Bu yüzden yapılan tüm araştırma ve tetkikler raporlar halinde kuruma gönderilmiştir". ⁷ 1932 yılından; ilk kez kapatıldığı 1951 yılına kadar 478 şube ve 4322 halkodası ile 10 milyon 73 bin 153 kişinin okuma yazma öğrendiği adres olmuştur. ⁸

Osman Hamdi Bey tarafından 1882'de Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Şahane adıyla kurulan ve ülkedeki ilk sanat ve mimarlık yüksek okulu olan eğitim kurumu 1928'de Güzel Sanatlar Akademisi adını aldı. ⁹ İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi veya kısaca İDSGA Geleneği'nin önemi Cumhuriyet Dönemi sanatında epey fazladır. 1936 yılında yapılan Güzel Sanatlar Akademisi Reformu sırasında Resim Bölümü Başkanlığına atanan Fransız ressam Leopold Levy (1882-1966) ile başlayan yeni eğitim süreci, 1940 yılından sonra resim sanatında yeni bir dönemin başlamasında etkili olmuş, Nuri İyem (1915-2005), Ferruh Başağa (1914-2010), Turgut Atalay (1918-2004), Selim Turan (1916-1994), Agop Arad (1914-1990), Avni Arbaş (1919-2003), Mümtaz Yener (1918-2007), Fethi Karakaş (1918-1979), Haşmet Akal (1918-1961) o yıl açılan Yüksek Resim Bölümü'ne devam etmişlerdir. ¹⁰

Gazi Eğitim, Cumhuriyet Devrimi'nin eğitim reformları doğrultusunda ortaegitim kurumlarına öğretmen yetiştiren bir kurum olarak 1926 yılında Orta Muallim Mektebi adıyla açıldı. 1929 yılında adı, Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü olarak değiştirildi. Gazi Eğitim Resim-İş Bölümü, 1931 CHP Kongresi'nin "Eğitim Reformları" kapsamında uygulamaya konularak 1932 yılında açıldı. Resim-İş Bölümü'nün açılması ise bu kuruma Bauhaus eğitim programının girmesiyle bir dönüm noktasıydı. Gazi Eğitim, kuruluş aşamasında okulun planlanan bölümleri

Tarih	Sergi-Birlik	Birlik-Şube	Yer-Konakları
1907	1. Galatasaray Serigi	1. Galatasaray Serigi	1907 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta 1907 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1908	2. Galatasaray Serigi	2. Galatasaray Serigi	1908 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1909	3. Galatasaray Serigi	3. Galatasaray Serigi	1909 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1910	4. Galatasaray Serigi	4. Galatasaray Serigi	1910 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1911	5. Galatasaray Serigi	5. Galatasaray Serigi	1911 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1912	6. Galatasaray Serigi	6. Galatasaray Serigi	1912 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1913	7. Galatasaray Serigi	7. Galatasaray Serigi	1913 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1914	8. Galatasaray Serigi	8. Galatasaray Serigi	1914 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1915	9. Galatasaray Serigi	9. Galatasaray Serigi	1915 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1916	10. Galatasaray Serigi	10. Galatasaray Serigi	1916 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1917	11. Galatasaray Serigi	11. Galatasaray Serigi	1917 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1918	12. Galatasaray Serigi	12. Galatasaray Serigi	1918 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1919	13. Galatasaray Serigi	13. Galatasaray Serigi	1919 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1920	14. Galatasaray Serigi	14. Galatasaray Serigi	1920 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1921	15. Galatasaray Serigi	15. Galatasaray Serigi	1921 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1922	16. Galatasaray Serigi	16. Galatasaray Serigi	1922 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1923	17. Galatasaray Serigi	17. Galatasaray Serigi	1923 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1924	18. Galatasaray Serigi	18. Galatasaray Serigi	1924 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1925	19. Galatasaray Serigi	19. Galatasaray Serigi	1925 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1926	20. Galatasaray Serigi	20. Galatasaray Serigi	1926 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1927	21. Galatasaray Serigi	21. Galatasaray Serigi	1927 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1928	22. Galatasaray Serigi	22. Galatasaray Serigi	1928 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1929	23. Galatasaray Serigi	23. Galatasaray Serigi	1929 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1930	24. Galatasaray Serigi	24. Galatasaray Serigi	1930 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1931	25. Galatasaray Serigi	25. Galatasaray Serigi	1931 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1932	26. Galatasaray Serigi	26. Galatasaray Serigi	1932 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1933	27. Galatasaray Serigi	27. Galatasaray Serigi	1933 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1934	28. Galatasaray Serigi	28. Galatasaray Serigi	1934 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1935	29. Galatasaray Serigi	29. Galatasaray Serigi	1935 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1936	30. Galatasaray Serigi	30. Galatasaray Serigi	1936 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1937	31. Galatasaray Serigi	31. Galatasaray Serigi	1937 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1938	32. Galatasaray Serigi	32. Galatasaray Serigi	1938 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1939	33. Galatasaray Serigi	33. Galatasaray Serigi	1939 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1940	34. Galatasaray Serigi	34. Galatasaray Serigi	1940 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1941	35. Galatasaray Serigi	35. Galatasaray Serigi	1941 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1942	36. Galatasaray Serigi	36. Galatasaray Serigi	1942 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1943	37. Galatasaray Serigi	37. Galatasaray Serigi	1943 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1944	38. Galatasaray Serigi	38. Galatasaray Serigi	1944 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1945	39. Galatasaray Serigi	39. Galatasaray Serigi	1945 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1946	40. Galatasaray Serigi	40. Galatasaray Serigi	1946 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1947	41. Galatasaray Serigi	41. Galatasaray Serigi	1947 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1948	42. Galatasaray Serigi	42. Galatasaray Serigi	1948 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1949	43. Galatasaray Serigi	43. Galatasaray Serigi	1949 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1950	44. Galatasaray Serigi	44. Galatasaray Serigi	1950 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta
1951	45. Galatasaray Serigi	45. Galatasaray Serigi	1951 yılı İstanbul Serigi ile aynı sınıfta

çerçevesinde İstanbul Muallim Mektebi'nin başarılı öğrencilerini yurtdışına eğitime göndermeye başladı, ilerde Köy Enstitüleri'ni kuracak olan İsmail Hakkı Tonguç (1893-1960) 1918'de Almanya'ya iş eğitimi ve pedagoji eğitimi almaya gönderilenler arasındaydı.¹¹

1933 yılının Ekim ayında Ankara'da ilki düzenlenen "İnkılap Sergileri", içerdiği yapıtların genellikle Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet konuları üzerine olması, resimlerde kullanılan tekniği daha çok Avrupa'da süregelen dışavurumculuk akımıyla yapılmıştır. 1936'ya kadar her yıl devam eden bu sergilerde, ulus devletinin oluşum sürecinde, millî kimlik imgelerinin toplum bilincine yerleştirilmesinde devletin girişimlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Sergi ilk açılış tarihi olarak Cumhuriyet Bayramı seçilmiştir.¹² İnkılap Sergileri'nin devamı niteliğinde 1939 yılında ilki açılan Devlet Resim ve Heykel Sergileri günümüzde de halen devam etmektedir.

Moskova, Bükreş, Atina, Belgrad gibi ülkelerde yapılan 1935-1937 yıllarında Resim ve Neşriyat Sergileri, yurtdışında yapılan ilk önemli sergilerdendir.

21 Eylül 1937 tarihli Dolmabahçe Sarayı Velihaht Dairesi'ni tekrar düzenleyerek İstanbul Resim ve Heykel Müzesi'ne dönüştürüldü böylelikle Türkiye'nin ilk Güzel Sanatlar Müzesi olarak kapılarını açtı.¹³

1937 ve 1938 yıllarında olmak üzere 2 defa, bu dönemin etkin üç sanatçı birliği bir araya gelerek (Güzel Sanatlar Birliği, Müstakil Ressamlar, Heykeltıraşlar Birliği ve D Grubu sanatçıları) Birleşik Resim ve Heykel Sergisi düzenlemiştir. Ankara'da açılan bu sergiler, hem farklı kuşak ve anlayışta sanatçıların bir araya gelmesi hem de sanatçıların devletle olan ilişkilerinin canlanması açısından önem taşımaktadır.¹⁴

Zorunlu atamalar dışında İstanbul dışına yabancı olan erken Cumhuriyet kuşağı ressamı Kars'tan Edirne'ye kadar dönemin altmış üç kentine gittiler. Bu gezilere Yurt Gezileri ve Sergileri adı verilmişti, CHP ve Halkevlerinin Güzel Sanatlar Kolu'nun etkinlikleri kapsamında 1939 yılından başlayarak 1944 yılına kadar 48 ressam il il dolaşarak Anadolu'yu ve Anadolu insanını resmettiler.¹⁵ Bu gezilerde üretilen 675 resmin büyük çoğunluğu bugün kayıptır. Bu gezilere ve sergilere katılmış bazı ressamlar; Eşref Üren, Behçet Kemal Çağlar, Avni Arbaş ve Cemal Bingöl'dür.

(Osmanlı) Türk Ressamlar Cemiyeti'nin (1927 yılında Güzel Sanatlar Birliği olarak adı değişti) Sergileri veyahut Galatasaray Lisesi Sergileri, Türkiye'nin ilk uzun süreli sanat etkinliği olan Galatasaray sergilerinde 35 yıllık süreçte (1916-1951 yılları arasında) 350 sanatçının 6 bin kadar eseri sergilenmiştir;¹⁶ bunun yanı sıra birlik, 1924 yılından itibaren her yıl Ankara'da bir sergi açmaya başlar. Böylece, klasik/izlenimci tarza yakın olan sanatçıların oluşturduğu açılacak sergilerin resmi nitelikli sayılacağı ve bu sergilerde sanatçılara ödül olarak madalya Güzel Sanatlar Birliği'nin; biri İstanbul (yaz aylarında Galatasaray Lisesi salonlarında), diğeri Ankara'da olmak üzere yılda iki sergi düzenledikleri görülür. Bu sergilere giriş için 10 kuruş ücret alınmaktadır. Bunun yanı sıra, sergilerde titiz bir düzenleme olmadığı, resimlerin üst üste asıldığı görülür. Bu arada, 12 Eylül 1926 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla, Ankara'da verilip, ilerde müze oluşturmak üzere eser satın alınacağı yönündeki gelişme; bu tarihten sonra sanatçıların sergi açma konusunda Ankara'ya özel bir önem vermesini teşvik etmiştir.¹⁷

Müstakil Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği Sergileri 1929'da yayınlanan tüzüğünden bir yıl önce 1928'de, aynı zamanda birliğin kurulduğunun gayri resmi kanıtı olan ilk sergilerini, Ankara Etnografya Müzesi ve İstanbul'da Cağaloğlu'nda

açmışlardı.¹⁸ 1928-1932 yılları arasında 5 sergi açan Müstakiller, 1937 yılından itibaren Bursa, Balıkesir, Zonguldak, İzmit Anadolu'nun çeşitli kentlerinde bulunan halkevlerinde sergiler düzenlemişler.

Az da olsa, o dönemlerde de sanatçıların tek başına yapmaya çalıştığı sergiler de vardı; Halil Paşa gibi emektar bir isim, 1936 yılından ölümüne kadar (1939) her sene Ankara'da düzenli olarak sergi açmıştır. Buna karşılık, 1937 yılında genç kuşaktan bir sanatçı olan Turgut Atalay, Şişli Halkevi'nde bir sergi düzenlemektedir. Ayrıca Zühtü Müridoğlu, 1932 yılında Alay Köşkü'nde, çağdaş Türk sanatı tarihinin bilinen ilk kişisel heykel sergisini açmıştır.¹⁹

İkinci yazımda da 1930 Türkiye'sinde sanat, kültür ortamında biraz daha dolaşacağız, özellikle yurt dışında genç Cumhuriyeti yanıtlamak için gidilen sergiler ve Türkiye'deki avangard sanata ve d grubuna değineceğim... Korona karantinalarından sağlıcakla...

Kaynakça

- 1- Kağan Güner, Modern Türk Sanatının Doğuşu, Mayıs 2014, Kaynak Yayınları, s:148,149
- 2- K. Giray, Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği, Akbank Yayınları, İstanbul, 1996, s. 45
- 3-Yasa Yaman, Zeynep, D Grubu 1933-1951,2002, Yapı Kredi Yayınları.
- 4- <https://www.turkocaklari.org.tr/turk-ocagi-tarihi/turk-ocaklarinin-kisa-tarihcesi-3496>
- 5- <https://mudafaiihukuk.org.tr/tr/p/569/19-subat-1932-cuma-gunu-halkevleri-buyuk-bir-cosku-icinde-acilir>
- 6- C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, Ankara:1932; C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, Üçüncü Baskı, Ankara:1934
- 7- Serap Taşdemir, Türkiye'de Tarih Bilincinin Oluşmasında Halkevlerinin Rolü (bdt.), Dokuz Eylül Üniversitesi, AlİTE, İzmir:2000
- 8- <http://www.halkevleri.org.tr/hakkimizda>
- 9- https://tr.wikipedia.org/wiki/İstanbul_Devlet_Güzel_Sanatlar_Akademisi
- 10- [http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1412892172.pdf\(TÜRK RESMİNDE MODERNİTE İLE İLK TEMAS:1940-1960-Seyfi BAŞKAN s:8\)](http://www.idildergisi.com/makale/pdf/1412892172.pdf(TÜRK RESMİNDE MODERNİTE İLE İLK TEMAS:1940-1960-Seyfi BAŞKAN s:8))
- 11- Kağan Güner, Modern Türk Sanatının Doğuşu, Mayıs 2014, Kaynak Yayınları s:162
- 12- <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/256359> (TEK PARTİ DÖNEMİNDE ULUS İNŞA POLİTİKALARININ EĞİTİM BOYUTU, Dilşad TÜRKMEÑOĞLU)
- 13- https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_Resim_ve_Heykel_Müzesi
- 14- [https://core.ac.uk/download/pdf/38313316.pdf\(1923-1950 yılları arasında açılan sergiler-MEHMET ÜSTÜNİPEK, s:3\)](https://core.ac.uk/download/pdf/38313316.pdf(1923-1950 yılları arasında açılan sergiler-MEHMET ÜSTÜNİPEK, s:3))
- 15- https://archive.org/stream/TurklerAnsiklopedisi/Turkler-Cilt18_djvu.txt
- 16- https://tr.wikipedia.org/wiki/Galatasaray_Sergileri
- 17- [https://core.ac.uk/download/pdf/38313316.pdf\(1923-1950 yılları arasında açılan sergiler-MEHMET ÜSTÜNİPEK:4\)](https://core.ac.uk/download/pdf/38313316.pdf(1923-1950 yılları arasında açılan sergiler-MEHMET ÜSTÜNİPEK:4))
- 18- https://tr.wikipedia.org/wiki/Müstakil_Ressamlar_ve_Heykeltıraşlar_Birliği
- 19- [https://core.ac.uk/download/pdf/38313316.pdf\(1923-1950 yılları arasında açılan sergiler-MEHMET ÜSTÜNİPEK:6\)](https://core.ac.uk/download/pdf/38313316.pdf(1923-1950 yılları arasında açılan sergiler-MEHMET ÜSTÜNİPEK:6))

Ekstra Kaynakçalar

- * Nilüfer Öndin, "Cumhuriyet'in Kültür Politikası ve Sanat/ 1923-1950", İnsancıl Yayınları, İstanbul, 2003
- * <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/258118> (TÜRK OCAKLARININ KAPATILIŞI, BORÇLARI ve EMLÂKİNİN TASFİYESİ Makalesi-Mustafa ARIKAN, Ahmet DENİZ)

Galatasaray Sergisinden görünüm
Soldan sağa üst sıra: Hikmet Önal, Feyhaman Duran,
Sami Yetik, Ali Sami Boyar, Vecihi Bereketoğlu, Nazım Ziya,
İdare Memuresi Nimet Kemide Hanım, İhsan Hanım
Soldan sağa alt sıra: İbrahim Çallı, Bahriye Hanım,
Güzin Duran, Ömer Adil, Halil Paşa
(Adnan Çökür Arşivi)

Korona Günlerinde İnsansız Ankara Sokakları

Gökhan Tahincioğlu

